

శ్రీ విజయవాణి.

కాశీ రామేశ్వర
యాత్రా దర్పణము.

Kāsi Rameswara
Yāthra Dharpanam.

Sl. no. 138

Acc. no. 3363.

BY

Nittal. Subramanyam Pandit.

PUBLISHED BY

K. LAKSHMANA MUDALIAR,

MADRAS.

1917.

Registered Copy Right.

PRICE

(12 ANNAS.)

శ్రీ ర స్తు.

కాశీరామేశ్వర
యాత్రాతర్పణము.

ఈ గ్రంథము,

నిట్టర్ - సుబ్రహ్మణ్యంకండితులచే

రచియింపబడి

కండితులచే నరచూడబడి,

ఇ య్యది,

కో - లక్ష్మణమొడలియార్ వారి

రాధారాణి అండ్ కంపెనీ,

నెం 33 మల్లాసాయబువీధి వారివలన

శ్రీచిదానందముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపబడియె.

1917

దీనిక్రయం, 0-12-0 అగాలు.

రిజిస్టర్ కాపీరైట్.

నో టీ సు.

ఇందువలన అందరకు తెలియచేయడంయేమనగా.—

కాశీరామేశ్వరయత్రాత్మకమును యాగ్రంథమును నేను
అచ్చువేసి 1867 సం॥ 25 వో ఆకు 20 భాగము 6 రో నెక్కు
ప్రకారం గవర్నెంటు రిజిస్టరుచేయబడియున్నదిగాన దీనిని యెవ
రున్న అచ్చువేయ్యకూడదు.

ఇట్లు,

కో - లక్ష్మణమొదలియార్.

రథారాణకంపెని నెం 33 ముల్లాసాయబువీధి
సావుకారిపేటవాపు మదరాస్.

నో టీ సు.

ఆగ్ర్యలారా,

గవసించండి

కొద్దికాపీలుదాయున్నవి.

పుస్తకములకుత్వరపడుడి.

పిన్నాటచిక్కటయగుదు.

మరిచియేమరకిండి.

కాశీరామేశ్వరయత్రాత్మకము.

1 ఇందువలన నకిలమైనవారికి తెలియచేయడం యేమనగా.—

కాశీరామేశ్వర యాత్రచేయునప్పుడు మొట్టమొదలుయేవోటునం
దుదిగవలయున నేదిదెలియకి కిన్నులుమూసికొనయాస్థానమునకేచక్కిగా
పోవుచిచ్చివేసెదగు. ఇట్లుచేయడమువల్ల దివ్యమునొప్పుచేయు, నిష్కయో
జనమగునొన్నట, పోయినపిన్నాట అన్నిదవ్యస్థానములున్న ఆయాపూరియం
దుయుండుదేవాలయములలోయుండు దేవదేవతలనుపూజించి అందుండు
పుణ్యస్థానములలో నన్నంబుచేసి మరిలనికొకచోటికిపోయి ముందురీతిగా
చేసి రావడిమురుగులయ స్తవమైనకార్యముగాయుంటున్నది, కాబట్టియే
యాయెక్కిష్టములంతయులేక అరిచేకినద్దంబుకీరిగా సామారుయేమ
యోసిమిడినవత్సరిములుగా ప్రయాసపడి యుత్తరదేశమునబొబ్బిలియం
దు వాసముచేయు నిట్టల - సుబహ్యగ్రాపండితులవల్లనున్న మరికొందరి
కుండితులవల్లనున్న వ్రాసి సరిచూడబడి మూచేకొన్ని కాపీలు ముద్రించి
యున్నది.

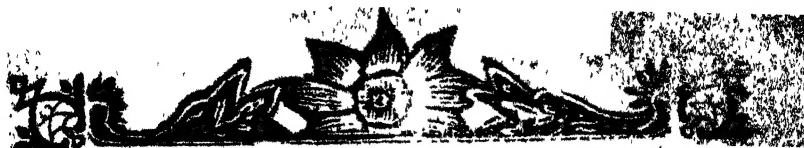
దీనిలోనుండునటువంటియొకంబు లేదున్నను.

2 కాశీరామేశ్వరము యాత్రచేయునప్పుడువొక్కొక్క స్థలము వందుదిగి యచ్చటచ్చటయుండు విఘ్న, శివాలయములందుండు జేపిజేన తలును వారియొక్కతిరునామంబులును వారిరువరినొనర్చు అష్టోత్తరనామ స్రనామంబులును తీర్థస్నానంబులును చేయించుటపుణ్యకార్యంబనిముం దుమనయొక్క పెద్దలు ౧౦౦౮ శివస్థలములయందున్న ౧౦౮ పిష్టుస్థలము లయందున్న విశేషముగావ్రాసి ముద్రించియున్నది.

3 అట్లుమన పెద్దలునడిచినత్రోవబోక తాతీకమునందుండు పామ రునివలెచదరంగదాయములు కాశీరములకుఁగిరి, త్రికేళ్లు మొదలగు యాటలుయాడుచుద్రవ్యంబుప్రభుముచేసియిహపరంబులగు రెంటికినిమా గకము లేకపోతున్నది. కాబట్టి యిశమీదైనను యజ్ఞివ్యవహారము నువదిలి పత్నీహవానముచేసితి తాలక్ష్యముయందు బుద్ధినిలిపి పుణ్యయాత్ర చరి త్రములచదివినను లేకచకువుతుండడివారివచ్చు రుచివినిననునచ్చటనుంచి దివ్యక్షేత్రములయందుండివచ్చినసాధువులయొక్క పాదధూళి పైవైబడిన ను యనేకకోటిపాపములు మాన్యునికన్నమంచురితగా మాయమైబోవునని మనయొక్క పెద్దలవల్లనన్న అనేకశాస్త్రములవల్లనన్న వినియున్నాము గదా, యిదియెల్లవారికి స్పష్టముగా దెలిసినవిషయమేను.

4 అట్లు గంభములు తనచేతియిగ్గంబరీతిగా తేటతెల్లముగా ప్ర చురపరిచియుండువాటిని జదివియైనను లేకనొకరినల్లవినియైనను యేల) కాఫలముగాకూడదు, ఇకముందుయాత్రార్థము పోవునప్పుడువ్రాసినమం దుప్రచురించియుండు ధానమును చేతియందువుంచుకొని నాకియొక్క నాహాయ్యము లేకవొక్కయడుగకపు స్త్రమునందుచేప్పరీతిగా శీర్షముల యందుపలెలునున్న పంబు జేసినందుకుదేవాలయములయందునువాస్తవము నుకొనించి మహాత్మై నపుణ్యమునుసంపాదింపకొనుటకుయేయొక్క యాటంకముయందనేరదు, ఇటువంటిపుస్త్రమునువొక్కొక్కరి ఇంటియందు చుకొనిపూజించుతూవచ్చినపక్షముననునమయివివరలో చేసి ముండుపా ముఇన్నియువారదొలికాశీరామేశ్వరముపోవునపులమున్న తీర్థయాత్రయొ క్కఫలమున్నుని గాట్రముగానిచ్చుటకుయే యొక్కసంజేహములేదు.

పేజీ.		పేజీ.	
గంధారిరచనాఖ్యానం	3	ముఖలింగం	౧౦౩
స్తోత్రములు	౧౦	సింహచలం	౧౦౪
కాశీక్షేత్రములు	౧౨	ఉపమాఖ	౧౦౬
గంగఘట్టములు	౧౩	వాడగయా	౧౦౭
కాశీసంకల్పం	౧౪	రాజమహేంద్రవరం	,,
నిచ్చయ్యార	౧౮	భద్రాచలం	౧౦౮
కాశీవరిమాణం	౨౪	సింగరాయకొండ	౧౦౯
పంచకోశయాత్ర	,,	కాశీహస్తీ	౧౧౧
కాశీకావ్యాసాచార్యులు	౩౪	తిరుపతి	౧౧౪
తిథివారియోగయాత్రలు	౪౩	కంచి	౧౨౦
కాశీధ్యానం	౪౪	పక్షిప్రభం	౧౩౧
కాశీమృతమోక్షం	౪౭	చిదంబరం	౧౩౨
గంగాస్నానవిధి	౪౯	చియ్యూరి	౧౩౬
గయాక్షేత్రం	౫౪	వైద్యనాథం	౧౩౭
క్రయంగ	౫౭	మామూగం	౧౩౮
త్రవేణ	౫౮	రాజమన్నాగుడుపి	౧౪౦
వంద్యవాసి	౬౧	తంజావూరు	౧౪౨
అయోధ్య	,,	కమలాచలం	౧౪౩
మధురైక్షేత్రం	౬౩	గుంభకోణం	౧౪౪
గోకులక్షేత్రం	౬౬	శ్రీరంగం	౧౪౬
బృందావనక్షేత్రం	౭౨	జంబుకేశ్వరం	౧౪౭
గోవధానగిరి	౭౩	వర్చశయనం	౧౪౯
శివప్రసాదమహిమ	౭౭	తామ్రవర్ణి	౧౬౧
జగన్నాథావతారిక	౯౪	తిరునల్వేలి	,,
అరణ్యవర్ణన	౧౦౦	శ్రీరంగక్షేత్రం	౧౬౩

శ్రీ ర ద్ధ

ప్ర క ట న.

కాశీ రామేశ్వర యాత్రాదర్పణము.

తీర్థక్షేత్రములకు బోవువారలకున్న తత్తస్మహిమాదులు దెలియ నిచ్చుగలవారలకున్న యిది మిక్కిలి నుభయోగంబుగ నుండును.

ప్రాజ్ఞులగువార లీ గ్రంథమును సమక్రమముగ జూచి తత్పలనముమించి సర్వజ్ఞుని లీలావిశేషములకు సంతులించెదరని నమ్మినాడను.

క్రీడాశీ రామేశ్వరాది తీర్థక్షేత్రములను నేను (స్వయం) నేనించినంతవరకున్న తెలిసివంతవరకున్న తత్తస్మహిమాదులు గ్రంథోక్త రీతిగా వశేకయంశము లిందు వ్రాయనైనది.

జ్ఞాన వైరాగ్య భక్త్యాదులలో ఇక్కలియుగంబునందు యోగీశ్వ
 భక్త్యుండైన శ్రీవరమేశ్వరునియందలి భక్తియే మానవులకు భక్తిము
 క్తులనిచ్చునట్టి ముఖ్యమైన సుసాధనంబుగా మహాముఖులచేత జెప్పంబ
 డియున్న యంశము శ్రీభాగవతములోని కపిల, శుక, శ్రహ్లాద, భృవ,
 దక్ష, అంబరీష వాక్యములున్ను అజామీలోపాఖ్యానమునందు యమ
 విష్ణుదూతల సంవాదంబును ఈక్రింద వ్రాయబడియున్నవి గావున,

సాధిప్రాయమును సంపూర్ణముగా యోచించుదు

శ్రీజగదీశ్వరునియొక్క లీలావతారములను సభక్తికముగా ధ్యా
 నింపుచుండునట్టియు తీర్థక్షేత్రములకుబోయి యిందుండు వివరములనుదె
 లిసి సేవించుచుండునట్టియు సత్పురుషులకు సర్వదా సమస్త సరక్షదలు
 సమకూడియుండుటయే గాక కాలావసానమందు శ్రీవిశ్వేశ్వరుడు ధ్యా
 నాను గుణ్యరూపముతో బ్రసన్నుడై విమలగతియునుంగూడ నిచ్చును.

శ్రీవరమేశ్వరునియందలి భక్తిలేని పామరులకుంగూడ దీని చూ
 చినంతనే వరమగితిప్రాప్తులై భక్తి వైరాగ్య జ్ఞాన జనకంబగునట్లుండున
 ని పై వివరించినవాక్యములను వ్రాయనైనది.

ఇది, వందిత పామరులకు సాధారణముగాను, సులభముగాను
 దెలియుటకై గ్రామ్యపదంబు లింను బ్రయోగింపబడినవి.

• సుజనవిధేయుండగు

బ్రహ్మశ్రీ,

నిష్ఠల - సుబ్రహ్మణ్యముచే వ్రాయనయినది.

విశాఖపట్టణపు జిల్లా, బాబ్బిలి.

శ్రీరామజయం.

గురుడు.

శిష్యుడు.

గ్రంథాంతరప్రవాఖ్యాన
నిరూపణము.

భాగవతమునందలి.

ద్వితీయస్కంధము శుకమహాబుషి.

మ. హరిజంతింపక మత్తుడై విషయ చింతాయత్తుడై చిక్కివా
సరముల్లోచెడివాడు కింకరగదా సంతాడితోరమ్ముడై
ధరణీశోత్తమ దండభృన్నిలయ సద్వారోహకంఠోగ్రై
తరణీవహ్ని శిఖావరంవరలచే దగ్ధుండుగాకుండునె.

౬ స్కంధము ఆజామిలోపాఖ్యానము.

క. అత్యంతపానభోజన

కృత్యంబులఁ బొత్తుగలిగి క్రీడలఁదుత్సాం

గత్యంబువదలకాగత

మృత్యువుఁగననేరడయ్యె మిక్కిలిజడుడై.

౩ స్కంధము కపిలమహాముని.

క. అతిమూఢ హృదయుడగుచుదు

రితకర్మారంభమున జరింపుచుధరణి

గృతగోవ్యభాషణములను

సుతలాలనభాషణముల జొక్కుచుమఱియున్.

క. ఘనముగఁబుత్రవధూపశు

ధనగృహారక్షణమునందుఁ దత్తిత్తియలన్

మనమునఁదలపోయుచు

దినదినమున్దండవ్యామాన దేహుండగుచున్.

క. వినుమింద్రియపరవశుడై

మునుకొనితత్కూటధర్మ ములుగలదుఃఖం

బనయముసుఖరూపంబుగ

మనమునఁదలపోసితిది భిన్నానుఁడగుచున్. ౧

౬ స్కంధము ఆజామిలోపాఖ్యానము.

కలుల మోహబద్ధులై అంత్యకాలము గానక

నరకములందు బొందెదరు గావున.

కా. చోద్యంబైకలవోవెనీక్షణమునం జూడంగఁబ్రత్యక్షమై
వేదశాస్త్రబయ్యెనునన్ను సిద్ధిప మహావీరుల్ భృశోద్వలా
యుగ్మో బులఁగాని శాశిధరులీ యుత్సాహముల్లాసినం
బాద్యో కే నానా రూపకుటిల ప్రఖ్యాతులైవ్వారలో.

శి. వారుణవాళిబ ధన కథానమల న్నరకార్థ వంబునో
గూడిననన్ను నేడు చెడకుండనొనర్చిన పుణ్యమూర్తులం

భోరుహస్తేత్రులుజ్వల సభోమగిలేజాలు లోచనోత్పత్ర
లృపురుదయాసమంచిత విచారులు నల్వరదెందుకేగిరో.

గీ. పెక్కుపాతకముల భృకదారణంబైన! దొడ్డవరకమం
దుబడ్డనన్ను! నాపదలకుబాపి యరికట్టిరక్షించి రిట్టి
ధర్మపురుషు లెందువారో.

తే.గీ. కంటిరేమీదునుతులార కమలనేత్రు
భవ్యమగునామకీరణన ఫలమునేడు
తవిలిమృత్యువుపాశ బంధనలవలన
జాతనమునవీడెన జామీళుడపుడు.

భాగవతము ౭ స్కంధము ప్రహ్లాదుడు.

- క. దానవదయిత్యభుజంగమ
మానవగంధర్వసురస మాజములో ల
క్ష్మీనాథుచరణకమల
ధ్యానంబుననెవ్వడైన ధన్యతనొందుకొ. ౧౦
- క. చిక్కడు వ్రతములగ్రతువులఁ
జిక్కడుదానములకౌచ శీలతపములం
జిక్కడు వృత్తినిభక్తినిఁ
జిక్కినక్రియనచ్యుతుండు సిద్ధమునుండీ. ౧౧
- క. చాలదుభూదేవత్వము
చాలదుదేవత్వమధిక శాంతత్వంబుక
చాలదుహరిమెప్పించవి
కాలోద్యములారభక్తి కాలినభంగికొ. ౧౨

భాగవతం ౩ స్కంధము నారదులు.

- క. రక్షకులులేనివారల
రక్షించెదననుచుఁజక్రి రాజై యుండక
రక్షించుమనుచునొకవరు
క్షమునప్రార్థింపనేల నాశ్రయలకుకొ. ౧౩

శ్రీ గురుభ్యోనమః.

కాశీ రామేశ్వర యాత్రాదర్శనము.

పీఠాశీర్వాసము.

శ్లో. అగజాననపద్మాంగం గజాననమహన్నిశం
అనేకదంతభక్తానాం ఏకదంతముపాస్మహే. ౧
పంచేసింధూం సంరోహం సుందరాంగశూరమాసుతమ్
సూరస్థితిం నానందలప్రసన్నా స్మగజాననమ్. ౨
చ. మోక్షకహస్తసింహుద మూషావాహను నేకదంతులం
బోదగున లికాతనయు నూజకాతపుణ్యగ జేతు దేవతా
స్లోదగన్మృదంగముఖు సంచితభక్తి ఫలప్రదాయకుఁ
మోదనాభోకహస్తయులుమోక్షి భజ చైవ సిద్ధసిద్ధికిఁ.

విష్వక్సేన శ్లోకము.

శ్లో. యశోర్తాజగతాంభర్తా సంహర్తామహాసాన్నిధిః
ప్రణమామితిమాదిత్యం బహిరంతిస్తమోకహం. ౩
లక్ష్మీనాథవదాంభోజ వత్సదంశకలాగ్రదం
భక్తానాంభయహర్తారం పంచేహం సైన్యనాయకమ్. ౪

మహావిష్ణు స్తోత్రము.

ఉ. శ్రీవత్సాంతర కాస్తభస్మరత లక్ష్మీచూరువత్సః
 త్రోభాజతు నలపద్మసృభ రాజీవాక్షుగంజాతభూ
 దేవేంద్రాది సమస్తదేవముకుటా గ్నిహోయరత్నప్రభా
 న్యపద్మాంఘ్రి సరోజనచ్యుతుగృహ వాసుబ్రహ్మసింహదళా.

సా స్వతీస్తోత్రము.

మాతర్మీలసా స్వతీప్రణమతాం
 సా భాగ్యసా కర్పదే
 ప్రత్యాపీధ పదస్థితే శివహృది
 స్మేరాననాభోశహే
 శ్చ న్నేందీవరలాచన త్రయయుతే
 కి తేజశపాహ్లాత్ప లే
 ఖగ్గంబాదధనీశ్వమవశరణా
 త్వమీశ్వరీమాశ్రయే.

క. కాళికిబహుసన్నుతిలో | కాళికిగమనయవలయు కరకీలిరికం
కాళికిదాపుసమానస | కేళికివందసముజేసి కీర్తికాంతుమదిగ.

ఈశ్వరుని స్తోత్రము.

శంకరభక్తమాస వశః కరదప్త మదాసురేంద్రనా
శంకరపాండునిలయః శివశరవర్ష విజాంశభోగిరా
ఝంకణపార్వతీహృదయ తైరవవైరవ కుత్రయోగిహృ
త్సంకజపంకజాప్తనిజ తాండవభేరిన భక్తచాలనా.

శ్లో. విశ్వనాథవృషభాధూత మాముర్ధ్విరదయానిధే
సర్వదా శివకాశీశ మహేశమృదశంకరః.

శ్రీకాళీ మహాక్షేత్రాదులయొక్క మహిమాదులు.

శ్రీమద్వేదశాస్త్ర పురాణోపాసాదు
లయందు సాక్షాత్మోక్షప్రదమనిజేర్పొ
నంబడి శివరాజధానియై ప్రకాశింపుచున్న
శ్రీకాళీక్షేత్రము ధనురాకారమై యుత్తర
వాహినిగా బ్రవహించుచున్న భాగీరథి

పశ్చిమతీరమును పంచక్రోశాల్మకమై అసిఘట్టము మొదలు పరుణాఘట్టమువరకు ౬౮ ఘట్టములుకలదై శ్రీవిశ్వేశ్వర కేదారీశ్వర త్రిలోచనేశ్వర భైరవేశ్వరాద్యనేక విమానస్పదగలై సుదరతీరంబై యున్నది.

దీనిమహత్త్వము వ్రాసుతరంబుగాదు సంతేకముగా కొంతవరకు వ్రాశితిగావున నింతమాత్రములో నానందింపకోరితిని.

దక్షిణాద్యుత్తరాంతముగానున్న

గంగ ఘట్టములు.

౧ అసిస్సంగమఘట్టము

౨ స్వప్నేశ్వరఘట్టము

౩ కుక్కుటేశ్వరఘట్టము

౪ లోలాశ్వరఘట్టము

౫ మదనేశ్వరఘట్టము

౬ హనుమదేశ్వరఘట్టము

౭ సిద్ధేశ్వరఘట్టము

౮ లంభోదరేశ్వరఘట్టము

౯ శృంగేశ్వరఘట్టము

౧౦ చిత్రామణిగణపతిశ్వరఘట్టము

౧౧ కేదారీశ్వరఘట్టము

౧౨ ధర్మేశ్వరఘట్టము

౧౩ రుక్మాంగదేశ్వరఘట్టము

౧౪ చిత్రాంగదేశ్వరఘట్టము

౧౫ క్షేమేశ్వరఘట్టము

౧౬ మానసేశ్వరఘట్టము

౧౭ పాండవేశ్వరఘట్టము

౧౮ వైద్యనాథేశ్వరఘట్టము

౧౯. చతుష్పతిఘటము
 ౨౦. లక్షణఘటము
 ౨౧. దశాశ్వమేధఘటము
 ౨౨. శూలబంధేశ్వరగట్టము
 ౨౩. రాజనాథేశ్వరగట్టము
 ౨౪. చంద్రాదిశ్శ్వరగట్టము
 ౨౫. త్రిపురాంతేశ్వరగట్టము
 ౨౬. అన్నపూర్ణగట్టము
 ౨౭. ఘోరరాజఘటము
 ౨౮. విఘ్నేశ్వరగట్టము
 ౨౯. విశాలాక్షిగట్టము
 ౩౦. జ్ఞానేశ్వరగట్టము
 ౩౧. లలితాగట్టము
 ౩౨. శీతలాగట్టము
 ౩౩. తారకేశ్వరగట్టము
 ౩౪. ఆదివిశ్వేశ్వరగట్టము
 ౩౫. స్వాధ్యాయేశ్వరగట్టము
 ౩౬. మోక్షద్యాయేశ్వరగట్టము
 ౩౭. హరిశ్చంద్రేశ్వరగట్టము
 ౩౮. సుహాశ్వశాసేశ్వరగట్టము
 ౩౯. మణినిలకేశ్వరగట్టము
 ౪౦. సిద్ధేశ్వరగట్టము
 ౪౧. చంద్రేశ్వరగట్టము

౪౨. యమేశ్వరఘటము
 ౪౩. రామేశ్వరఘటము
 ౪౪. ఆత్మేశ్వరఘటము
 ౪౫. గణేశ్వరఘటము
 ౪౬. ముగళేశ్వరగట్టము
 ౪౭. దుర్గాగట్టము
 ౪౮. కాలబైరవగట్టము
 ౪౯. దండపాణిగట్టము
 ౫౦. బిందుమాధవగట్టము
 ౫౧. బ్రహ్మేశ్వరగట్టము
 ౫౨. ద్రుహిదేశ్వరగట్టము
 ౫౩. కామేశ్వరగట్టము
 ౫౪. రత్నేశ్వరగట్టము
 ౫౫. కృత్తివాసేశ్వరగట్టము
 ౫౬. వృద్ధకాశేశ్వరగట్టము
 ౫౭.
 ౫౮. త్రిలోచనేశ్వరగట్టము
 ౫౯. గంగేశ్వరగట్టము
 ౬౦. వృషభేశ్వరగట్టము
 ౬౧. వ్యాఘ్రేశ్వరగట్టము
 ౬౨. ఆదికేశ్వరగట్టము
 ౬౩. వరుణానంగమగట్టము
 ౬౪. కపిలగట్టము

ఇట్లు ౬౪ ఘటములు. ఇది అనాదిగా నుండు ఘటములు ఇటువలె
 గంగాత్రువాహ వేగమువలనను మరొకొన్ని కారణములవలనను కొన్ని
 పోగా మరలగట్టించిన వారిచేయగా నుండినవి.

శ్రీ కాళి సంకల్పము.

ఆర్యావర్తకదేశే అవిముక్తవారణాశీక్షేత్రే అసీవరుణ యోర్మ
ధ్యేఽపందవనే మహాశ్మశానే గారీముఖే త్రికంటకవిరాజితే భాగీరథ్యాః
పశ్చిమతీరే ఉత్తరవాహిన్యాం బ్రహ్మనాళయోర్మధ్యే మణికణికా
క్షేత్రే ఏకమశకే బాధవతారే త్రయస్త్రిశత్' ఓటిదేవతాబ్రాహ్మణ
హరిహరగురుచరణసన్నిధౌ శ్రీగంగాస్నానమహంకరిష్యే, అని చెప్పదురు

తాత్పర్యము.

౧. "ఆర్యావర్త్యకదేశే" అనగా ఆర్యావర్తః పుణ్యభూమిర్మ
ధ్యం వింధ్యహిమాగయోః అనినామలింగానుభాసమనందును ఆసము
ద్రాత్తువై పూర్వాదాసముద్రాత్తు పశ్చిమాత్ హిమద్వింధ్యయోర్మ
ధ్య మార్యావర్తం ప్రచక్షుః అని మనస్సృతియ నున్నది గావున ఆ
ర్యాగుర్వాదిగజ్జనాః ఆసముతాత్ వర్తంతే శిష్టతి అనడి పుత్పత్తిచేత

శ్లో. కర్తవ్యమాచరణకామ మకర్తవ్యమచరణ

శిష్టతిప్రవృత్తాచారే నవాఅర్యగతిస్సృత.

త్ర్యక్షలక్షణ సంపన్నులైన సజ్జనులందుగలదుగాన ఇట్టి పుణ్య
దేశః బులలో నిదిముఖ్యదేశంబగుటంబట్టి ఆర్యావర్తక దేశమయ్యెనని

౨. అవిముక్తవారణాశీక్షేత్రే శ్లో. నవముక్తా శివాఖ్యాంయ
దవిముక్తతదోవిదుః॥ అని యున్నది గావున ప్రళయాలిప్తమైనను పా
ర్వతిపరమేశ్వరులచేత విడువబడనిది గావుననే ఇంద్రియకృతపాపమాల
ను వారించునట్టియు ముక్తి ప్రతిబంధకాఘములను నశింపజేయునట్టిది
యు నగుటంబట్టి అవిముక్తవారణాశీక్షేత్రమయ్యెనని,

౩. అసీవరుణయోర్మధ్యే॥ అనగా దక్షిణాగ్రమందున్న యసీన
దికిని ఉత్తరాగ్రమందున్న వరుణానదికిని నడుమనున్నదని

౪. ఆపందవనే, అనగా మోక్షస్థానంబుగావుననే యానందమ
యం బయినదని,

౫. మహాశ్మశానే, అనగా సమూలకర్మ హితజీవులకును పున
రమత్పాదనంబునకై అనగా పునరావృత్తిరహిత శాశ్వతకై వల్యమునకై
నాశాఢారమైనది గావున మహాశ్మశానమయ్యెనని,

౭. గారీముఖ, అనగా సరిదేవియొక్క ముఖమైనదని దక్షయొక్క కాలమందు దక్షకృత శివావమానమునుసహించక యంతర్ధానమునొంది న సరిదేవియొక్క మృతక శేఖరమునువహించి జగదుద్ధరతార్థమై శివుండు భ్రాంతుడువలె నెల్లెడలద్రిమ్మరుచుండగా సరిక శేఖరమువలనకుచ్చి తృప్తి నయవయవంబులు కడివచోటులెల్ల నొక్కొక మహాక్షేత్రంబులగుచువచ్చు నానిలో నిదిముఖంబుపడినతావు గాన గారీముఖంబని చెప్పబడినది.

క్షేత్రములు

పీఠములు.

అధిదేవతలు.

౧. శ్రీకాశి

ముఖపీఠము

విశాలాక్షి

౨. మణిపూర్

కేశపీఠము

కేశిక

౩. పంజాబు

జహ్నుపీఠము

జ్వాలాముఖి

౪. ,,

నయనపీఠము

నయనాదేవి

౫. మధుర

నయనపీఠము

మీనాక్షి

౬. శ్రీజగన్నాథగృహ

సూర్యపీఠము

విమలాదేవి

౭. నగరుష్రాకృతనైరుతి

ఉదరపీఠము

హింగుళాదేవి

౮. ద్వారక

యోగపీఠము

యోగదేవి

౯. అదినాథక్షేత్రము కల

కత్తాకు దూరముగా

సముద్ర ప్రాంతమందు

న్నది.

స్కంధపీఠము

సుందరీదేవి

౧౦. ఆసాముకుర మైళ్ళలో

గుహాటీవహరులోను

నాభిపీఠము ఇచ్చ

టపీఠపూజ జరుగు తారాదేవి

చుండును.

౧౧. శిలహట్టు, ఇచ్చటయే

నుగులనుకట్టుచుండురు

వృషపీఠము

యోగనిదాదేవి

౧౨. ఆసామ్ కామరూపదే

వము

యోనిపీఠము

కామాఖ్యాదేవి యీ

మె నవయోనిముద్రల కీదేవి నియోగస్థము

త్రుతి ఆపాద బ ౧౩ మొదలు ౪. దిగములు రు

తుకాలమని స్త్రీలే పూజింతురు అప్పట్లో పు

రుషులు నన్ని ధిరోలే బాధగలవందురు.

౧౩ నేపాళము	గుహ్యవీరము	గుహ్యకాళీదేవి
౧౪ ఆసామీ ముల్కు	గుహ్యవీరము	టీకేశ్వరీదేవి
గోలపాడుబస్తీలోను		
౧౫ కలకత్తాలోను	గుహ్యవీరము	కాళీదేవి
౧౬ రామటికు	వీరము తెలియదు	రమణాదేవి
౧౭ ద్వారకీ	హిందూ	రుక్మణీదేవి

ఇత్యాదులైన వీరస్థానములున్నవి.

2. త్రికంటవిరాజిత-శివుని త్రిశూలాగ్రమందు ధరింపబడి ప్రళయములయందును నశించకున్నా ప్రకాశించుచున్నదనియు,

౮. బాగీరధ్యాః పశ్చిమతీరే } అర్చము నర్వతా శెలిసినదే.
౯. ఉత్తరవాహిన్యామ్ }

౧౦. బ్రహ్మనాశయోర్మధ్యే-అనగా ప్రకృతమందు అంతగుణప్రములై మణికర్ణికానమీపముందున్న బ్రహ్మనాశముల నెదు తీర్చి కేశముల నడుమయనియు,

౧౧. మణికర్ణికాక్షేత్రే-అనగా తన్నుగురించి విష్ణువొనరించు తపశ్చర్య కాశ్చర్యపడి శివుడు తలయూచి మెచ్చినపుడు మణిమయమయిన శివవామకణాభూషణముపశించున దానినిగురించి విష్ణువు తనచక్రములో త్రవ్వినఘాతమే మణికణికాయనియు, చక్రఘాతమనియు నొకముఖ్య తీర్థమయ్యె కావున మణికణికాక్షేత్రమని చెప్పబడినది శివుని గురించి విష్ణువుతపంబుసేయునపుడు తనచక్రముచేత త్రవ్వినఘాతములో తదీయస్వేదముపడి నిండినందున చక్రఘాతమనియు, పూర్వోక్తరీతిని శివుని మణిమయకణాకుండల మిందుబడియున్నందున మణికణికాయగ్యే.

యా సౌకల్యమున పెల్లవల్ల శాశ్వర్య మిటుల వ్రాయబడియున్నది.

బ్రహ్మవేత్తవైన యోగులు॥ అవిముక్తభవోర్మధ్యే అన్నట్లుకా శిశూమధ్యమనియు, జ్యోతిర్లింగభవోర్మధ్యే నిత్యధ్యాయంగియోగి నః అన్నట్లు విశ్వేశ్వరుడు జ్యోతిర్లింగమనియు కావున నే నిది ముక్తిస్థానమనియు జెప్పదురు.

బ్రహ్మయ్యలైన సాంఖ్యులు కాశీని విరాట్పురుషునకు భూమధ్యస్థానముగా జెప్పదురు ఉపనిషదాదులయందు పూర్వోక్తరీతిగా గేయున్నది

౧ మ సేశ్వరాయనమః	అచ్చటనే నైరుతికోణమందు
౨ ధుంధీరాజాయనమః	అన్నపూర్ణాలయ సమీపమందు
౩ జ్ఞానవాస్థినమః	విశ్వేశ్వరోత్తరమందు
౪ సుదికేశ్వరాయనమః	జ్ఞానవాసీ పూర్వభాగమందు
౫ తారకేశ్వరాయనమః	అచ్చటనే
౧౦ మహాకాశేశ్వరాయనమః	అచ్చటనే చూడేయకోణమందు
౧౧ పునర్దండపాణియనమః	జ్ఞానవాసీ సశ్చిమమందు
౧౨ విశ్వేశ్వరాయనమః	ప్రస్థము
౧౩ అన్నపూర్ణాయనమః	ప్రస్థము

అనియుట్లు చతుర్థీనమాంతమున నామమంత్రములచే నమస్కరింపుచు సేవింపవలయును ఇట్లులకొంగరు విశేషజ్ఞులు సేవించెదరు.

౧ అంతర్గహయాత్ర	౧౦ ఏకాదశలింగయాత్ర
౨ పంచకోశయాత్ర	౧౧ అష్టశైరవయాత్ర
౩ పురప్రదక్షిణయాత్ర	౧౨ నస్తపురీయాత్ర
౪ నవదుర్గాయాత్ర	౧౩ ప్రణవేశాదిచతుర్థలింగయా
౫ షట్పంచాశ్టానాథయాత్ర	౧౪ అష్టమహాలింగయాత్ర
౬ ద్వాదశాదిత్యగంగాత్ర	౧౫ చతుష్పత్తియోగినీయాత్ర
౭ సప్తర్షియాత్ర	౧౬ పంచతీరయాత్ర
౮ శైవేశాదిచతుర్థలింగయాత్ర	౧౭ నవగౌరీయాత్ర
౯ అమృతేశాదిచతుర్థశయిత్ర	౧౮ సర్వకాలసాధారణయాత్ర

ఇట్టియాత్ర లిందు పెక్కుగాగలవు.

అంతర్గహ యాత్రాక్రమము.

శ్లో॥ అంతర్గహస్వయాత్రేయం క్షీర్వాప్రతివాసరమ్ |
 ప్రాతన్నానవిధాయానా సహస్వంనవిరాయకామ్ ||
 ననుస్మృత్యాభవిశ్వేశం సత్వానిర్వాణమండపే |
 గృహీత్వానియమంచేతి గత్వాభవణికిణికామ్ ||
 స్నాత్వామపునేనవాగత్య మణిక్యేశ్వరమర్చయేత్ ||

అని కాశీఖండమందున్నది గావున,

నామమంత్రోచ్చారణపూర్వకముగా దేవతలను సేవించుక్రమంబున
స్థాననిర్దేశంబును వ్రాయుచున్నాడను.

దేవతనామములు.

తదీయస్థలములు.

౧ మణికణికాకాయనమః	ప్రసిద్ధమే
౨ సిద్ధివిनाయకాయనమః	మణికర్ణికాఘాటీ
౩ మణికర్ణికేశ్వరాయనమః	మహల్లాగోమధి
౪ కంబళాశ్వలరాభ్యాయనమః	మహల్లా అచ్చటనే
౫ వాసుకీశ్వరాయనమః	మ. సంకటాఘాటీ
౬ పర్వతేశ్వరాయనమః	మ. అచ్చటనే
౭ గంగాకేశవాయనమః	మ. లలితాఘాటీ
౮ లలితాదేవైవ్యనమః	అచ్చటనే
౯ జరాసంధేశ్వరాయనమః	మ. మీరాఘాటీ
౧౦ సోమేశ్వరాయనమః	మ. మానమంగలి
౧౧ దాలభేశ్వరాయనమః	అచ్చటనే
౧౨ శూలటాకేశ్వరాయనమః.	దశాశ్వమేడఘాటీ
౧౩ వారాహేశ్వరాయనమః	అచ్చటనే
౧౪ బ్రహ్మేశ్వరాయనమః	చౌసాస్థ్యశాలముకుందీ
౧౫ అగస్త్యేశ్వరాయనమః	మ. అగస్త్యకుండము
౧౬ కశ్యపేశ్వరాయనమః	మ. జంగనాడీ
౧౭ వారికేశవాయనమః	అచ్చటనే
౧౮ వైద్యనాదాయనమః	మ. కుండకీచవుకీ
౧౯ ధృవేశ్వరాయనమః	ప్రసిద్ధము
౨౦ గోకర్ణేశ్వరాయనమః	కుండకీచవుకీ
౨౧ హటకేశ్వరాయనమః	పావుహా
౨౨ కీకేశ్వరాయనమః	అచ్చటనే
౨౩ భారభూతేశ్వరాయనమః	మ॥ రాజద్వారీ
౨౪ చిత్రగుప్తేశ్వరాయనమః	మచ్చరహట్టా
౨౫ చిత్రఘంటాదర్గాయనమః	మ॥ చందూనాణ్ణిగల్లి
౨౬ పశుపతీశ్వరాయనమః	మ॥ పశుపతీశ్వరీ

శాశిరామేశ్వర యాత్రావర్ణము.

౨౭. పితామహేశ్వరాయనము:	మ॥ శీతలాగలీ
౨౮ కలశేశ్వరాయనము:	,, అచ్చటనే
౨౯ చంద్రేశ్వరాయనము:	,, సిద్ధేశ్వరీ
౩౦ చంద్రకూపాయనము:	,, అచ్చటనే
౩౧ వీరేశ్వరాయనము:	,, సంకటాఘాటీ
౩౨ విద్యేశ్వరాయనము:	,, నీమవాలీబ్రహ్మపురీ
౩౩ అగ్నేశ్వరాయనము:	,, అగ్నేశ్వరఘాటీ
౩౪ గంగేశ్వరాయనము:	,, ఘోసలాఘాటీ
౩౫ సూరిశ్చంద్రేశ్వరాయనము:	,, సంకటాఘాటీ
౩౬ చింతామణీవినాయకాయనము:	,, అచ్చటనే
౩౭ సేనావినాయకాయనము:	,,
౩౮ సీమావినాయకాయనము:	,,
౩౯ కరుణేశ్వరాయనము:	,,
౪౦ వసిష్టవామదేవార్ఘ్యాయనము:	,,
౪౧ త్రినంభేశ్వరాయనము:	,, లలితాగాఢీ
౪౨ విశ్వాత్మగర్భాయనము:	,, మూరాగాఢీ
౪౩ ధర్మేశ్వరాయనము:	,, యచ్చటనే
౪౪ విశ్వబాహుకాయనము:	,,
౪౫ ఆశావినాయకాయనము:	,, మూరాగాఢీ
౪౬ వృద్ధాదిత్యాయనము:	,,
౪౭ చతుర్వక్తేశ్వరాయనము:	,, సకరినంజీకల్లి
౪౮ శ్రీహృదేశ్వరాయనము:	,, యచ్చటనే
౪౯ సుమత్రాకేశ్వరాయనము:	,, నాక్షివినాయకీ
౫౦ శుభానేశ్వరాయనము:	,, కోరివాలీఘాటా
౫౧ చండీచండీశ్వరాయనము:	,, కాలీగల్లి
౫౨ భవానీశంకరాయనము:	,, శుక్రికూపమువద్దను
౫౩ యన్నపూర్ణాయనము:	ప్రసిద్ధము
౫౪ భుంజరాజాయనము:	,,
౫౫ రాజరాజేశ్వరాయనము:	మ॥ యవవినాయకునివద్దను

౧౬ లాంగలీశ్వరాయనమ	మ॥ భోనాబజారి
౧౭ సకులీశ్వరాయనమ	,, హనుమానేజీకేమందిరీ
౧౮ పరాన్నేశ్వరాయనమ	,, జ్ఞానవాపి
౧౯ పరస్రవ్యేశ్వరాయనమ	యచ్చటనే
౨౦ ప్రతిగ్రహేశ్వరాయనమ	,,
౨౧ నిమ్మశంకేశ్వరాయనమ	,,
౨౨ మార్కండేయేశ్వరాయనమ	,,
౨౩ యవ్వరసేశ్వరాయనమ	,, భానవాపికి ఉత్తరము
౨౪ గంగేశ్వరాయనమ	జ్ఞానవాపికి పూర్వ గారావిచ్చెట్టవద్దను
౨౫ జ్ఞానవాపి నమ	ప్రస్థము
౨౬ నందికేశ్వరాయనమ	జ్ఞానవాపి సవిగాపము
౨౭ తారకేశ్వరాయనమ	యచ్చటనే
౨౮ మహాకాళేశ్వరాయనమ	,,
౨౯ దండపాణి నమ	,, పడమరను
౩౦ మహేశ్వరాయనమ	,, నైఋత్య విస్త్రు
౩౧ మోక్షేశ్వరాయనమ	,, గృహికోణమందు
౩౨ వీరభద్రేశ్వరాయనమ	,, నైఋత్యకోణమందు
౩౩ యవిముక్తేశ్వరాయనమ	,, ఉత్తర ద్వారమందు
౩౪ మోదాయనమ	జ్ఞానవాపియొక్క
౩౫ ప్రమోదాయనమ	యచ్చటనే
౩౬ సుమఖాయనమ	,, కక్షిణమందు
౩౭ మర్మఖాయనమ	,, నైఋత్య
౩౮ గణనాథాయనమ	,, పశ్చిమముందు
౩౯ శ్రీవిశ్వేశ్వరాయనమ	ప్రస్థము
౪౦ శ్రీయన్నపూర్ణాద్వైతము	,,

ఇట్లు సేవింపుచూవచ్చి,

శ్లో॥ తపోమానవిస్మయ్యాథ మంత్రమేతిమునికః ।

యంతర్గ్రహస్వయాత్రేయం యథావద్వామనాకృతమ్ ॥

న్యూనాతిరిక్తయాశంభుః ప్రీతయామనయావిభుః ।

ఇతిమంత్రంసముచ్చార్య త్షణంవైముక్తిమంటపే॥

విశ్రమ్యభవసంయాన్నిష్ఠాపః పుణ్యనాసరః॥

యన్నట్లు మానమునువిడిచి యథాశాస్త్రముగా నాచేతనేయబడిన యాయంతర్లహయాత్రయం దెక్కువలకువలున్నను శ్రీవిశ్వేశ్వరుడు సంతసించుగాకయను సరముగల పైమంత్రము నుచ్చరింపుచు ముక్తిమంటపములో త్షణమాత్రము విశ్రమించి పాపరహితుండు పుణ్యనహితుండనై బసకు పోవలయును.

పంచకోశ చాత్రనుగురించి బ్రహ్మవైవర్తపురాణవచనములు.

౧ కాశ్యాంతిష్ఠసియోనిత్య స్యాత్యాభాగీరతీజలే ।

కాశ్యాత్సంవత్సరీ చాశ్యాం పంచకోశస్యసుందరీ॥

౨ కాశీప్రగట్టిగాయాస కృతాశ్చైకోశ్యపావనీ ।

సప్తద్వీపాస్సాగ్నిశీలా కృతేనప్రగట్టిణా॥

౩ యస్యక్షేత్రకృతపాపం పుణ్యక్షేత్రేవినశ్యతి ।

పుణ్యక్షేత్రకృతపాపం గంగాతీరేవినశ్యతి॥

౪ గంగాతీరేకృతపాపం కాశీంప్రసవినశ్యతి ।

కాశ్యాంశ్చయత్యతంపాపం నాగాకాశ్యావినశ్యతి॥

౫ వారణాస్యాంకృతపాపం మవిముక్తేవినశ్యతి ।

యవిముక్తేకృతపాపం మంత్రేగ్రేహేవినశ్యతి॥

౬ అంతర్గ్రేహేకృతపాపం వజ్రలేపాభవిష్యతి ।

వజ్రలేపచ్ఛిగంస్థితం త్వింశకోశప్రగట్టిణం॥

౭ తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కుర్యాత్క్షేత్రప్రగట్టిణం ।

యథాకథంచిత్రే నశి పంచకోశప్రగట్టిణం॥

౮ కుర్యాదేవచమాసాది చింతనో సర్వకోవిదః ।

సపవనుభః కాలో యస్మిచ్ఛ్రద్ధోజయోభవేత్॥

౯ వారాణసీంసమాసాద్యా ప్రమాదాన్యోబహిర్గతః ।

నైవాత్మచరాగళ్య దక్షిణేనవిశ్కల్యతి॥

దక్షిణేన పంచకోశప్రగట్టిణేనేత్యర్థః॥

యనియిట్లు పెక్కు తెరంగుల వక్కాణింపబడియున్నది గావున సంచకోశ
శయాత్ర ముఖ్యముగా జేయవలయును.

ఇందు ర, గి, ౬ శ్లోకములలో జెప్పబడిన కాశీ వారాణస్యవిము
క్తాంతరేహశబ్దములకే శ్రీత్రినామంబులయ్య నొకదానిలోనొకటిచొప్పు
న నూత్నభేదంబుగలిగియున్నట్లు కాశీఖండములోనున్నది యట్లున్న
కాశీపరిణయము.

శ్లో॥ మధ్యమేశ్వరమారభ్య యావద్దేహవినిష్ఠుః |
సూత్రసంస్థాప్యతద్విత్తు భ్రామిషున్మండలాకృతి |
తత్రయాజాయతేరేహ తన్మధ్యేత్రముస్త్రయం |
కాశీతియద్వినదేనా స్తత్రముక్తఃప్రతిష్ఠితా ||
ఇది సంచకోశాత్మకమైన కాశీసభపరిమాణము.

వారాణసీ పరిమాణము.

శ్లో॥ దక్షిణోత్తరిదిగ్భ్యం కృత్యాసంవృతాంసురూః |
త్రేతస్యసశ్చమేభాగే తందేవివిన్యాసకం |
పూర్వభాగేచగంగాస్యా మధ్యేవారాణసీపరా ||

అవిముక్త ప్రమాణము.

శ్లో॥ అవిముక్తసముత్తేత్రం నాస్తిబ్రహ్మాండమండలే |
రతుంశిసతతంయత్ర త్రేతంపాశాసిపాణయః ||
ప్రాద్వారమట్టహాసశ్చ గణకోటిసేవ్యవైః |
తద్వివభూతిధాత్రీకః క్షేత్రగణ్విగారతుకః ||
గోకన్త్యపశ్చిమద్వారం పాశికోటిగణమృతైః |
ఉగద్వారంతిధారణే గుహ్యకన్త్యమహాగణైః ||

అనియున్నదిగావున తన్మధ్యగతిభాగము సముక్తమనియుఅంతర్గత
పరిమాణము పూర్వమే నిరూపింపబడియున్నది.

పంచకోశ యాత్రాకమము.

సంచకోశసూత్రకు పూర్వదినమందు ప్రాతఃకాలమందు గంగా
స్నానపూర్వకముగా నిత్యసూత్రగావించి ముక్తమంటపంబునకువచ్చి సంచ

కల్పముజెప్పకొని ఘంధీరాజనర్పించిననుపడినయెడల నద్వినమందేయంత
ర్హసాయాత్రయొసర్పి హవిస్యమొకమా రేఖజించి శయనించి మరునాడు
గంగాన్నానము నిత్యయాత్రయుగావించి శ్రీవిశ్వేశ్వరాన్ని పూర్వలంబూ
జించి ముక్తిమంటపంబునకువచ్చి దేశకాలసంగీర్తనపూర్వకముగా మనో
నాక్కాయకర్మభిర్దా నాజ్ఞానకృత నకలమరితక్షయూరం స్వదేవతాశ్రయ
శ్రీకాశీత్రప్రదక్షిణంకరిష్యే॥ అని సంగకల్పముచెప్పకొని.

స్తో॥ పంచకోశస్యయాత్రేయం కరిష్యేవిధిపూర్వం ।

ప్రీత్యర్థం తవ దేవేశ నర్వాహా ఘృతశాంతయో॥

అనియుచ్చరింపునూ శ్రీమహాస్వామి సహిత విశ్వేశ్వర ప్రార్థనం
బుగావించి మానపూర్వకముగా ఘంధీరాజ గణపతినిన్నిధికివచ్చి,

స్తో॥ ఘంధీరాజగణేశాన మహావిఘ్నా ఘనశం ।

పంచకోశస్యయాత్రా మోదోదేశ్యజ్ఞాంక్షిపయూప్రభో॥

అనిప్రార్థించి నిశ్చేశ్వరునకు ముండప్రసాదానమగా రములొన
ర్చి తగువాని మోదాదిపంచవిగాయకులను పాడజేసిని కాలబైరవుని భ
జించి మణిక్పన్నాన్నానముగావించి యీగిగుని వ్రాయబడినప్రకారముగా
తత్త్వదేవతలను సేవింపుచు బంచకోశప్రదక్షిణంబు గావించవలయును.

దేవతలు.

సలములు.

౧ మణిక్పన్నాన్నానమః

ప్రసన్నము.

౨ మణిక్పన్న కేశ్వరాయనమః

ప్రసన్నము.

౩ నిగ్ధవిగాయకాయనమః

మహాస్వామి మణిక్పన్న కాఘాటీ.

౪ గంగా శతవామనమః

మహాస్వామి లలితాఘాటీ.

౫ లలితా దేవైర్యనమః

.. లలితాఘాటీ.

౬ కేశరాన ధేశ్వరాయనమః

.. మీరాఘాటీ.

౭ సోమేశ్వరాయనమః

.. మానమంజులీ.

౮ చాలభేశ్వరాయనమః

అచ్చలనే.

౯ కేరాలట కేశ్వరాయనమః

.. శాశ్వేమఘాటీ.

౧౦ ఆదివరాహాయనమః

అచ్చలనే.

౧౧ విశ్వేశ్వరేశ్వరాయనమః

ప్రసన్నము.

౧౨ వందీ దేవైర్యనమః

అచ్చలనే.

- ౧౩ సర్వేశ్వరాయనము: పాండేఘాటీచంతను.
 ౧౪ కేదారేశ్వరాయనము: మ॥ కేదారఘాటీ.
 ౧౫ హనుమదీశ్వరాయనము: మ॥ హనుమాన్ఘాటీ.
 ౧౬ లోలార్కాయనము: అచ్చటనే మొగసు.
 ౧౭ అర్కవినాయకాయనము: అచ్చటనే.
 ౧౮ నంగమేశ్వరాయనము: మ॥ అనీసంగమము.
 ౧౯ దుర్గాకుండాయనము: దుర్గాలయనన్నిధిని.

అని యీచొప్పున సేవింపుచువచ్చునపుడు పంచకోశభూమి తిల
 మాత్రమైనను పంచపార్శ్వమునకు విడువగూడదు. ఇట్లునచ్చి యీదుర్గా
 కుండనమీపమందు శోభిమజలీసీయవలయును. మధ్యాహ్న కాలమందు
 దుర్గాకుండములో స్నాన మొనర్చి,

౨౦ దుర్గావినాయకాయనము:

౨౧ దుర్గాదేవైష్ట్యము:

వీరినివీచి సుభాగ్యమయచ్చటనేనివసిచి తేనె పాయసము లా
 దువులు వీని తీర్థజ్యోము జ్యోమునంతర్విణము యథాశక్తిగా నొ
 నర్చి పురాణశ్రవణాదులవలన గాత్రిజాగరిముగావించి ప్రాణి కాలమందు
 దుర్గాకుండములో స్నాన మొనర్చిచి నిత్యకృత్యములు సిర్వ క్రించినచి,
 శ్లో॥ జయసు సేమదేవి జయ కాశీనివాసిని ।

శ్రీత్రవిఘ్నహరే దేవి పునర్దర్శనమస్తుతే ॥

అని ఇట్లు శ్రీమదేవిని పథక్లికముగా నుపార్జించి బయలుదే
 రిన తదనంతరము,

౨౨ విష్వక్సేనేశ్వరాయనము: త్రోవలోను

౨౩ కర్తవేశ్వరాయనము: రెండవమడలీ

ఇట్లు సేవింపుచు కర్తవ తీర్థమునకుబోయి స్నానముజేసి పంచప్రీ
 హితలయచే శ్రీకృష్ణేశ్వరహరి పూజించి కర్తవకూపములో స్వకీయముఖ
 దర్శనముగావించి,

౨౪ కర్తవతీర్థాయనము: అచ్చటనే.

౨౫ కర్తవకూపాయనము: అచ్చటనే.

౨౬ సోమనాథాయనము: అచ్చటనే.

౨౭ విరూపాక్షాయనమః మొగనే.

౨౮ నీలకంఠాయనమః మొగనే.

ఇట్లు సేవింపుచువచ్చి అసలమగు హోమ శ్రాద్ధ బ్రాహ్మణభోజన దానధర్మములు యథాశక్తిగా నొనర్చినచో ఋణత్రయ విముక్తిగలుగును రుక్రిబాగరణ మొనర్చి ప్రాణకాలమందు కర్తవ్యతీరస్సానమొనరించి నచ్చింతరి,

శ్లో॥ కర్తవ్యమహి దేవ కాశీనానదనప్రియ ।

త్వమృజనాన్యహి దేవ పునర్దర్శననమస్తుతే॥

ఇట్లు ప్రార్థించి బయలుదేరి తోవలూ,

౨౯ నాగనాథాయనమః మొగనే.

౩౦ చామరగండ్రాయనమః మొగనేరోష్ణుగో.

౩౧ మోక్షేశ్వరాయనమః ముందూరిల్లొ.

౩౨ కరుణేశ్వరాయనమః అచ్చటనే.

౩౩ వీరభద్రేశ్వరాయనమః ముందూరిల్లొ.

౩౪ విజయేశ్వరాయనమః అందే.

౩౫ ఉన్నతేశ్వరాయనమః ముందూరిల్లొ.

౩౬ నీలగిరియనమః అందే.

౩౭ కాలహస్తాయనమః అచ్చటనే.

౩౮ విమలనాథాయనమః ముందూరిల్లొ.

౩౯ మహాదేవాయనమః ముందు.

౪౦ నందీశ్వరాయనమః ముందు.

౪౧ భృంగేశ్వరాయనమః ముందూరిల్లొ.

౪౨ గిరిప్రేమానాయనమః అందే.

౪౩ విరూపాక్షాయనమః గోరంగాముగో.

౪౪ యశేశ్వరాయనమః తోవలూ.

౪౫ నిమిషేశ్వరాయనమః తోవలూ.

౪౬ మోక్షదాయనమః తోవలూ.

౪౭ జ్ఞానేశ్వరాయనమః తోవలూ.

౪౮ అమృతేశ్వరాయనమః తోవలూ.

౪౯ గంధర్వసాగరాయనము: భీమఛండిగ్రామములో.

ఇట్లు నమస్కరింపుచుబోయి గంధర్వసాగరములో స్నానము జేసి భీమఛండికి పాయసమునివేదించవలయును॥ ఇది మూడవమజరి.

౫౦ భీమఛండిదేవైస్యనము: అచ్చటనే.

౫౧ పండవినాయకాయనము డిల్లీ.

౫౨ రవిరక్తాక్షగంధర్వాయనము డిల్లీ.

౫౩ సరకార్ణవతాంకశివాయనము డిల్లీ.

అని యిట్లువీరినిగొల్పిచి భీమఛండిగ్రామములోనే నివసించి బ్రాహ్మణ బోజనంబుగావించి ప్రాతః కాలమందు గంధర్వసాగరములో బ్రుంగివచ్చి, శ్లో॥ భీమఛండిచండాని మమవిఘ్నానినాశయ |

నమస్తేస్త్రుగమిష్యామి పునర్దర్శననమస్తతే ॥

అని యిట్లు భీమఛండిదేవిని ప్రార్థించి బైలుదేరి యేకపాదవినాయకనలంబునకుంబోయి,

౫౪ ఏకపాదగణాయనము.

అని నమస్కరింపుచు తిలకిండుల బులునూరి నివేగన మొనర్చిన వారికి దివ్యాన్నసమృద్ధి లభించును.

౫౫ మహాభీమాయనము ముందుచగపుచుండును.

౫౬ భైరవానామము ముందున్నయూరిలో.

౫౭ భైరవైస్యనము డిల్లీ.

౫౮ భూతనాథాయనము ముందుశోపలా.

౫౯ సోమేశ్వరాయనము మార్గములోనే.

౬౦ సింధుసాగరాయనము ప్రస్థము.

౬౧ కాలనాథాయనము ముందుపూనాగామ్.

౬౨ కపరేశ్వరాయనము మార్గముదే.

౬౩ కామేశ్వరాయనము డిల్లీ.

౬౪ గణేశ్వరాయనము డిల్లీ.

౬౫ వీరభద్రాయనము చౌఖండిగామ్.

౬౬ చారుముఖాయనము అచ్చటనే.

౬౭ గణనాథాయనము చౌఖండిగామ్.

- ౧౮ దేహలీననాయకాయనమ ప్రసన్నము.
 ౧౯ షోడశవినాయకేశ్వరస్నమ అక్కడనే.
 ౨౦ ఉద్దండవినాయకాయనమ భయలీగా.
 ౨౧ ఉత్కలేశ్వరాయనమ అచ్చటనే.
 ౨౨ రుద్రాస్త్రస్నమ తోవలో.
 ౨౩ తిపోభూమ్యైస్నమ డిటా
 ౨౪ వగుణాత్మికాయనమ రామేశ్వరగ్రామము.

ఇట్లుల సమస్కరింపుచుంబోయి రామేశ్వరస్థలంబున నివసించి వ
 రుణాదిగోబ్రుంగి,

౨౫ శ్రీరామేశ్వరగ్రామనమః అని మొక్కుచు శ్రీరామేశ్వరుంధవళాక్షర
 తిలబిల్వబులబూచి మరియతత్పర్యభాగంబునందున్న దేవతలను

౨౬ సోమేశ్వరాయనమః

౨౭ భరతేశ్వరాయనమ

౨౮ లక్ష్మీశ్వరాయనమ

౨౯ శత్రుఘ్నేశ్వరాయనమ

౩౦ ద్యావాభిమన్వితాయనమ

౩౧ సహస్రేశ్వరాయనమ

అని యిట్లు ముగ్ధ రహస్యసిద్ధియగు నర్చించి.

౩౨ అనభ్యాసతీనే భోగ్యనా వంశవారిమందు

౩౩ అనంతాత్రయిని శ్రీశైవమ డిటా

అనియును వగుణాత్మికావలనున్న తీరలింగంబులకు సమస్కరిం
 చి ఆననమూ రామేశ్వరమందు నివసించి తీర్థస్థలంబులు యథాపూర్వం
 బుగా నిర్వహించి గాత్ర జాగరణంబునీయవలయును మగునాటి ప్రాతః
 కాలమందు వగుణాత్మికావలనున్న మొనర్చి శ్రీరామేశ్వర దర్శనముగావించి
 కరంబులు మొగిల్చి.

శ్లో॥ శ్రీరామేశ్వరగ్రామేన పూజితస్త్వంసహజన ।

ఆజ్ఞా దేహానుహాదేవ పునర్దర్శనమస్తుతే ॥

అని యిట్లు సత్ప్రార్థనంబుగావించి వచ్చి సరుగానడించాటి అం
 దున్న యనభ్యాస శివలింగంబులగొలచి అచ్చటనుండి క్రమంబుగా,

౮౪ దేవనంఘేశ్వరాయనమః కమారాగారం.

నిచ్చట యథాశక్తి దానమివ్వవలయును.

౮౫ పాశపాణినాయకాయనమః గోష్ఠకుశోంచములోపున.

౮౬ పృథ్వీశ్వరాయనమః ఖజరీగారం.

పూర్వము యీక్షేత్ర బహిష్టదేశమగు పృథుచక్రవర్తి యశ్వ మేధయాగంబొనరించుటంబట్టి దీనికి సలుదిక్కులయందు నొక్కొక్కయో జనమువరకును స్వర్గభూమియనియును తస్యన్యమృతులకు స్వర్గమును తే త్రమృతుల కపవర్గమును సిద్ధించునని సప్రదాయవేత్తలందురు.

౮౭ న్యగజభూమైనమః అని సమస్కరించి అందిడివెడలి

౮౮ యూపనగోపరాయనమః దిగదపాలపురము.

౮౯ వృషభన్యజతీగ్రాయనమః కపిలదారాగం.

ఇది అంబుదవమసలీ యీతీగ్రమగు బ్రుగి శ్రాద్ధాదర్శనకాదికృత్యం బులునిర్వహించి వృషభన్యజతీగ్రాని శ్రాద్ధానంబగువసియించి రాత్రిజాగరణంబు గావింపవలయునని యొకమతము. దిగదపాలపురము లోనియూపనగోపరతీర్థములొబ్రుగి శ్రాద్ధాదర్శనకృత్యంబులు నిర్వహించి యాదినంబగునివసించి జాగరణంబుగావింపవలయునని యొకమతము ఎట్లైననుగావించి మఱనాటి ప్రాతఃకాలముగను కపిలదారలొబ్రుగి,

౯౦ వృషభభ్యజాయనమః అని భజించుచి.

శ్లో॥ వృషభభ్యజదేవేశ కాశీవాసజనప్రియ ।

ప్రణతంపాపమాందీనం పునర్నర్మననమస్తుతే ॥

అని గుంటులప్రార్థించి బయలుదేరి,

౯౧ జ్వాలాస్మసింహాయనమః కుంభనాగాగ్రావరుణసంగమం

౯౨ వరుణసంగమాయనమః ఇచ్చటవరుణసదిను త్తిరించి గం

౯౩ ఖర్వవినాయకాయనమః చిగంగావరుణసంగమము

౯౪ ఆదికేశనాయనమః అని భగవన్నామోచ్చారణపూ

౯౫ సంగమేశ్వరాయనమః ర్యకరణగా దాని సతిక్రమించి,

౯౬ ప్రహ్లాదేశ్వరాయనమః ప్రహ్లాదఘోషి.

౯౭ త్రిలోచనేశ్వరాయనమః త్రిలోచనఘోషి.

౯౮ పంచగంగాయనమః ప్రసిద్ధము ఇందు బ్రుంగ

- ౯౯ బిందుమాధనాయనమ ప్రస్థిము పూజించునది.
- ౧౦౦ గభస్తీశ్వరాయనమ మంగళ శారీనన్నిధి.
- ౧౦౧ మంగళాగార్యనమ ప్రస్థిము ఇచ్చటనుండి మణికర్ణిక
- ౧౦౨ వసిష్ఠనామదేవాభ్యాసమ ప్రస్థిము [కుబోయి
- ౧౦౩ పర్వతేశ్వరాయనమ డిటా
- ౧౦౪ మహేశ్వరాయనమ మణికర్ణికదరిని
- ౧౦౫ సప్తావరణవినియాయకాయనమ బ్రహ్మనాళముచేత
- ౧౦౬ సిద్ధివినియాయకాయనమ ప్రస్థిము
- ౧౦౭ పట్టచాళస్వినియ కేభ్యోన్నమ అచ్చటనే యనిమొక్కి మ
- ౧౦౮ మణికర్ణికార్థునను) ణికర్ణికలొన్నానమొనర్చి
- ౧౦౯ శ్రీవిశ్వేశ్వరాయనమ) పునఃపునర్నమస్కారపూర్వక
- ౧౧౦ శ్రీమన్నామస్మరణము) ముగాముక్తిమంటపంబుచతుర్థి
- ౧౧౧ ముక్తిమంటపాయనమ
- ౧౧౨ విష్ణువేదనమ ప్రస్థిము.
- ౧౧౩ విష్ణువేదనాయనమ డిటా
- ౧౧౪ భువిరాజాయనమ డిటా
- ౧౧౫ భువిరాజాయనమ డిటా
- ౧౧౬ ఆదిత్యాయనమ డిటా
- ౧౧౭ మోదాగిరించవినియ కేభ్యోన్న డిటా

అని గుట్టు పెంచుకొనక తీరితే తిరిగి తిరిగి దేవతానామస్మరణ సమస్కారపు రిద్దరి యిగా శ్రీవిశ్వేశ్వర, విష్ణులని ధ్యానింపుచు.

శ్లో॥ జయవిశ్వేశవిశ్వేశ్వర్యై కాశీరామేశ్వర్యై ॥

స్వత్ప్రసాదాన్మహాదేవ కృపాక్షేత్రప్రక్షీణం ॥

అశేషసమృద్ధిని స్మరణమమృతంకిరీ ॥

గతానామచక్ర శక్త్యా లింగసమృద్ధిప్రక్షీణాత్ ॥

త్విభక్తకళిదానశ్చ రాహిత్యంపాపకర్మణాం ॥

నత్యగశ్రవణాశ్చ కాశీగచ్ఛతుసస్పదా ॥

పారశుభమహాదేవ సర్వజ్ఞసుఖదాయకః ॥

[ప్రాయశ్చిత్తంసునిర్వృత్తిం పాపానాంత్యత్ప్రసాదతః॥ ౪॥

పునఃపాపరతిర్నాస్తు ధర్మబుద్ధినదాస్తమే!
పంచక్రోశస్యయాత్రేయం యథావద్యామయాశ్చరా||
న్యూనసంపూర్ణతాయాతు త్వత్ప్రసాదాదుమావతే||

అనియిట్లు | పాథింంచి బసకువచ్చి యథాశక్తిగా బ్రాహ్మణ సంత
ర్పణంబుగావించి భుజించునది.

ఇది పంచక్రోశయాత్రాక్రమము ఇదిగాక

౧ ఏకరాత్రప్రదక్షిణేచ్ఛగలవారు రామేశ్వరములో రాత్రియు
౨ ద్విరాత్ర ప్రదక్షిణదీక్షగలవారు భీమచండిలో నొకరాత్రియు
రామేశ్వరములో నొకరాత్రియు

౩ త్రిరాత్రదీక్షబూనువారు దుర్గాకుండభీమచండి రామేశ్వరం
బులలో వరుసగా మూడు రాత్రులును

౪ చతురాత్రసంకల్పముగలవారు కర్ణమేశ్వరభీమచండిరామేశ్వర
కపిలధారలలో నాలుగురాత్రులును

౫ సప్తరాత్రదీక్షగలవారు దుర్గాకుండ కర్ణమేశ్వర భీమచండి
దేహాభీనాయక రామేశ్వర పాశపాణినినాయక కపిలధారలలో నొక్కొక్క
కోట నొక్కొక్క రాత్రియును పఠించునది.

బ్రహ్మవైవర్తకములో మొదటి నాల్గుపక్షంబులును శివరహస్యఖం
డములో సప్తరాత్రపక్షంబును నిరూపింపబడియున్నది మరియు

౬ బాలురు వృద్ధులు రోగులు అశక్తులు తమ యిచ్చవచ్చినచోట
నివసించుచు పంచక్రోశయాత్ర యొనరింపవచ్చును

౭ ఎట్లయినను ప్రదక్షిణంబుచేయుట యుత్తమముయెట్లుప్రదక్షి
ణంబుగావించినను శ్రేష్ఠాథ క్తులనునరించి నవ్విగావవర్గ ఫలప్రాప్తియగు
ను. ఇందలి విశేషనియమాదులు | గంధవి స్మరభితిచే నిందుబ్రాహ్మణలేదు

శ్రీకాశీలో బాహాస్పత్యమాసమునుబట్టి చేయదగిన

వాషికకయాత్రలు

౧ చైత్రబహుళ పాడ్యమికి చతుష్షష్ఠియోగినీ యాత్రనేమవలయు

యోగినీనామములు

వాసున్నస్థలములు

- ౧ గజాననాయనమః
- ౨ సింహముఖేనమః
- ౩ గృథాస్థాయినమః
- ౪ కాకతుండికాయైనమః
- ౫ ఉష్ణగ్రీవానమః
- ౬ హయగ్రీవానమః
- ౭ వారాహైవమః
- ౮ శరభాననానమః
- ౯ ఉలూకికానమః
- ౧౦ శిరావానైనమః
- ౧౧ మయూరైవమః
- ౧౨ వికటాననానమః
- ౧౩ అష్టనక్కానమః
- ౧౪ కొటరాచైవమః
- ౧౫ కుబ్జానైనమః
- ౧౬ వికటలాచనానమః
- ౧౭ శుక్లాదర్శినమః
- ౧౮ లలజ్జహ్వయైనమః
- ౧౯ శ్వందప్రానమః
- ౨౦ వానలాననానమః
- ౨౧ ఋక్షానైవమః
- ౨౨ కేశరానైవమః
- ౨౩ బృహత్తుండైవమః
- ౨౪ సుకపియానమః

శ్రీరాణామహాలీ చౌగరి

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

మానమందలిఘాటి

శ్రీరాణామహాలీ

డిటో

డిటో

లక్ష్మీకుండము

శ్రీరాణామహాలీ

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

డిటో

౨౫ కపాలహస్తాయోగము	శ్రీరాగామహర్షి
౨౬ రక్తాస్థినము	డిటా
౨౭ శుక్లస్థినము	డా.డియానీకి
౨౮ శేనస్థినము	రాగామహర్షి
౨౯ కపోతకాయోగము	డిటా
౩౦ పాశహస్తాయోగము	డిటా
౩౧ దండహస్తాయోగము	డిటా
౩౨ వ్రచంశాచండవిక్రమాభ్యాసము	డిటా
౩౩ శిశుష్టేష్టినము	డిటా
౩౪ పాపహంత్రీసము	డిటా
౩౫ కాశ్లేష్టినము	డిటా
౩౬ రుధిరపాయినైష్టినము	డిటా
౩౭ వసాధయామోగము	డిటా
౩౮ గర్భభక్షాయోగము	డిటా
౩౯ శవహస్తాయోగము	డిటా
౪౦ ఆంధ్రమాలినైష్టినము	డిటా
౪౧ స్థూలశ్లేష్టినము	డిటా
౪౨ బృహత్కున్దస్థినము	డిటా
౪౩ సర్పాస్థాయోగము	డిటా
౪౪ వేత్రవాహినైష్టినము	డిటా
౪౫ త్రిశూలహస్తాయోగము	డిటా
౪౬ క్రాంతస్థినము	డిటా
౪౭ మృగశిఖాయోగము	డిటా
౪౮ వృషాననాయోగము	డిటా
౪౯ వ్యాహస్తాయోగము	డిటా
౫౦ దూషనిశ్వాసాయోగము	డిటా
౫౧ వ్యోమైకచరణార్థవృక్షేపము	డిటా
౫౨ తాపినైష్టినము	డిటా
౫౩ శోషినైష్టినము	డిటా

గీత దృష్ట్యానము	రాజామహర్షి
గీగి కోటకాయేనము	డిటో
గీఁ స్తులనాసికాయేనము	డిటో
గీఁ విద్యుత్ప్రభాయేనము	డిటో
గీఁ బలాకాస్యానేనము	డిటో
గీఁ మాజాకర్త్రేనము	డిటో
ఁ ౦ కల పూలనాయేనము	డిటో
ఁ ౧ అట్టాట్టహానాయేనము	డిటో
ఁ ౨ కామాస్యేనము	డిటో
ఁ ౩ మృగ్యేనము	డిటో
ఁ ౪ మృగవిలోచనాయేనము	డిటో

చతుర్థ్యంతములయం దచ్చటచ్చటబడిన యేకారములు యైకారములుగానే యుత్సరించునది ప్రతికృష్ట చతుర్థశియందు నియ్యత్ర సేయవలయు నని యొకమతము

కాశీఖండముః ౪గి అధ్యాయము ఇదిగాక,

ఈసూగివీ దేవతలనామమంత్రములతోబూజించిననునామస్మరణ మొనరించినను ప్రేతబాధ రోగబాధ బాలగ్రహాదిబాధ మొదలైన యుపద్రవములు శాంతించుటయే కాక మనోరథ సిద్ధియునగును.

౧ ఈ నామమంత్రములతో ఘృతగుగ్గులు హోమ మొనరించి నను పూర్వోక్తఫలసిద్ధియగును.

౨ చైత్ర బ ౧౪ కి శ్రీకేశదాశీశ్వర యాత్రసేయవలయును సప్త జన్మసావనివృత్తిఫలము॥ కాశీఖండము ౭౭ అధ్యాయమందున్నది ఉపవాస పూర్వకముగా కేశదాశీఖండములోనిజలము మూడుపుడినెక్కు ద్రావినచో హృదయమందు కేశదాశీశ్వరుడు తేజోలింగరూపముగాసాక్షాత్కరించునట

౩ చైత్ర బ ౧౪ కి పశుపతిశ్వరయాత్రయు జేయవలయును పశుపాదచ్ఛేదమగును అనగా మూలాక్షాన నివృత్తియగునని

౪ చైత్ర శు ౩ కు శ్రీమంగళాగారీయాత్ర ఈయాత్ర జేయునప్పుడు ఉపవాసకాగరణపూర్వక పూజయు బ్రాహ్మణునివాసివీ కుమారీజపం

బులకు యధాశక్తిగా సంతర్పణంబును గావింపవలయును ఇందువలన తా
ద్ర్ధినాశము పుత్రప్రాప్తి స్త్రీలకు వైధవ్యదోషనాశమునుగలుగఁజేయును
పంచగంగాఘాటీ కాశీఖండము ౪౯ అధ్యాయమందున్నది,

౫ ఈదినమందే చిత్రఘంటాదేవీ యాత్రచేసినవారు మరణకాల
మందు యమరాజమహిషకింతగత ఘంటానాదమునువిసరు కాశీఖండము
౭౦ అధ్యాయము

౬ తైత్తిల శుకాకి శ్రీమదన్నపూణ్యయాత్ర ౧౦౮ మార్గు ప్రదక్ష
ణముసేయవారికి నప్రవీణయుక్త భూప్రదక్షణలఫలప్రాప్తియగును పం
చకోశయాత్రకు ప్రతినిధిగా దీనిజేయుటయునుగలదు కాశీఖండము ౬౧
అధ్యాయము,

౭ మధ్యమేశ్వరయాత్ర ఈదినమందేచేయువారికి శోకనాశపూర్వ
కానందఘోసిద్ధి యగునని ఏకవింశతికులోద్ధారణఫలమని కాశీఖండము ౬౨
అధ్యాయము గోరభిల్లా స్థలము.

౮ సుభద్రాదేవియాత్ర చంద్రేశ్వరసన్నిధిలో అభద్రనాశము దీ
నికీఫలము నందిపురాణమందు చెప్పబడియున్నది,

౯ తైత్తిల శుకాకి కామేశ్వరయాత్ర సేయునది సర్వకామఫల
ప్రదము కా॥ ౯౭ అ. మహాలాభిఖారీ దాసీస్థలము.

౧౦ ఈ శుకాకి కృత్తివాసేశ్వరయాత్ర మోక్షప్రదము స్నాన
మందున్నది.

౧౩ ఈదినమందే చంద్రకూప చంద్రేశ్వరయాత్ర సర్వధర్మ ఫల
ప్రదము తాతక్షణానప్రదంబును కాశీఖండము ౧౩ అధ్యాయము మహల్లా
సిద్ధేశ్వర స్థలములో

౧౪ ఈదినమందే కేదారేశ్వరయాత్ర భైరవీయాతనాని వృత్తిఫల
ము కా॥ ౭౩ అధ్యాయము.

౧౫ ఈదినమందే హంసతీర్థ కృత్తివాసేశ్వర యాత్ర కాశీవాసీ

శివముకొనుటయు ఫలము కా॥ ౬౧ అ కాల్పవైవమహల్లా.

౬౧ శీవీంద్రముదల శుభంకి పర్యంతము వరణానంగమ స్థలము లానున్న చాదోదఃతీర్థయాత్రగంధర్వపదప్రాప్తివందిపురాణమందున్నది.

౬౨ యీ శుభంకి పితృశాశ్రమాచన తీర్థయాత్ర కపర్దీశ్వర యాత్రజలాంతర్గత మృత్తికానిష్కాసనంబును చేయువానికి పరలోకమందిత్యమాబాధగలుగదనియు తీర్థస్మృతిగృహదోష నివృత్తి యగుననియు గ్రంథాంతరమునందును కాశీఖండము॥ ౫౪ అధ్యాయమందున్నది మహల్లా బోటాభంటాతగావీ.

౬౩ యీ శుభంకి భృగుశేషవయాత సంతారరోగనివృత్తికా॥ ౬౧ అ. యాదినమందు నగరిదక్షిణ యాత్రసేయువారికి నదేఫలము గోలాఘాతీ.

౬౪ పౌషమాసములొ రవివారమందున సరసారాయణ యాత్ర యు తీర్థస్నానంబును గావించినవారికి బడకాశ్రమ తీర్థసేవాఫలము కా॥ ౪౭ అ. అనయూత్తాన.

౬౫ పౌషమాసములొని నాలుగిదివారములయందును కర్కశీ కుండయాత్రమున కార్కశీ మూలయుకాశీవాసిఫలము కాశీఖండమందు.

౬౬ పౌష శుభంకి అగస్త్యకుండసమీపమందు సవిధీశ్వర యాత్ర ఏకోనవి శత్రు జన్మమరిఖనిచ్చి ధ్వియగునని నందిపురాణమందున్నది.

౬౭ మాఘ శుభంకి గర్భాక్షర సమీపమందు ముఖపక్ష్యేణి కాదేవియాత్ర నిరాహారదాగరవ్రావ్యముగా జేసినవారికి మహాసాధాగ్య ప్రాప్తియని లింగపురాణమందున్నది.

౬౮ మాఘ శుభంకి ధుంధిరాజగణపతీ మహాయాత్రినా ధవళ తిలాక్షుకి తోనచింబించి తత్రాదముప భక్షించువారికి వాంచితసిద్ధియగును కా॥ ౫౭ అ విశ్వేశ్వరమహల్లా.

౬౯ యీ శుభంకి లొల్లాయాత్ర శుభముజేరవివాసర యోగముగలిగేని ఆశేషసమీపమందున్న కేశవాద్యయాత్ర యాదిన మందేద్యానితీర్థయాత్ర సప్తస్థాప నివృత్తిఫలము కాశీఖండము శివరహస్యము వీట్లయందున్నది.

౭౦ యీ నలలొ స్యాగలిగక ప్రయాగమాఘవాయు శేషేశ్వర

యాత్రీలు కా॥ ౨౦ అ. దశాశ్వమేధములూ పర్యాగతి, చేణీన్నానతు
ల్యఫలములనియు.

2౦ యీ బ ర కి వక్రీతుండవినాయకయాత్రీ మోదదానము ఆ
వక్షావిష్ణునిచ్చు త్తిఫలము కా॥ ౧౦౦ అ బడేణేశమహల్లా.

2౧ బ గ ర కి అవిముక్తేశ్వరియాత్ర కాశీవాస ఫలప్రదము
కా॥ 3౯ అ, విశ్వేశ్వరమల్లే.

22 పాలుక బ గ ర కి రత్నేశ్వరయాత్రీ ప్రీతర్థాది ప్తాప్త
ము కా॥ ౨౮ అ. వృక్షకాశేశ్వరం.

2౩ ఈశివకాశీదినమంప్రీ కేశవ అవిముక్తేశ్వర తృప్తివాసేశ్వ
రహంసతీర్థయాత్రలుమోక్ష పదమునియు సర్వధన్యం ప్రదమనియుకా॥
౨౮ అ. విశేషించినందిపురా. కాశీఖండము. యందు జెప్పబడియున్నది

2౪ యీ శు గ కి కైమిశార్యా తీర్థయాత్ర సర్వధన్యమముకా॥
౨౯ అ. ధుంధిరాజో తగ్గఱము ఈ దినమంగే దానిభక్త్యరహితము. నానా
సృజ్యోష్ణమఘాప్రాప్తిపీఠమవు అని సనాత్న మారానింహితయందున్నది

వాషికాయాత్రామము సమాప్తము.

తిథి వార యోగ యాత్రీలు

యోగము

౧ పృథియాన చతుర్థశివీ చతుర్థశమహాలింగయాత్ర సర్వకళా
పదాదిగా చతుదశశివర్ణంఠిము చేయవలయును సర్వకామనా సిద్ధి మగు
ను కా॥ 2౨ అ,

౨ ప్రమాసద్వాదశియందు కాశీదేవీయాత్రీ కాశీవాసఫలము
కా॥ ౧౭ అ మహాల్యాలితాఘాటీ.

3 పతిమాస అమావాస్యాయందు చంద్రకూపయాత్రీభక్తిము
క్తి ఫలప్రదము కా॥ ౧౮ అ. సిద్ధేశ్వరమహల్లే

౪ పృథిమాస రవివారమందు లోలార్కయాత్ర సర్వరోగనివృత్తి
కా॥ ౧౯ అ.

౫ డిటోవారమందు అర్క వినాయకయాత్రీ ఆరోగ్యప్రదముకా॥
౨౦ అ ధ్యానము

- ౧ చక్రప్రవృత్తరణేచయివ ఖ్యాతాధూప్యణిణికా
ద్రవికపంపరిత్యజ్య లానాసూపధాణే
- ౨ పృథ్వీకరూపిణీశ్చ మయైషేమణిణికా
తస్యైవపంపరిత్యజ్య ఖ్యాతానాంశుభదంపరణా
- ౩ శుద్ధావహానతః ప్రభృతావహానతః ప్రభృతః
పృథ్వీకరూపిణీదేవి ద్యౌః ప్రభృతేమణిణికా
- ౪ చతుర్దశావిశాలాక్షి స్ఫురద్గంధీలంచనా
పశ్యమాభిముఖేత్యం బ్రహ్మకపంపుటా
- ౫ ఇందీవరవతీంమాలా దధతీవతీలై
వరోద్యతః రేచవ్యే మాశులుంగఫలంశుభం
- ౬ కుమారీరూపిణీశ్చ నిత్యం ద్వావశేవాషికే
శుద్ధప్రతిఃకాంతిశ్చ సుఖీన్ద్రిగ్మూఢకాజా
- ౭ జీవన్ముక్తిరూపిణీశ్చ మణియరదచ్చదా
పృథ్వీకేలీకీనామ విలసద్విల్లిమస్తకా
- ౮ సర్వాంగముక్తాధరణా చంద్రకాంత్యంశుకావృతా
పుండరీకమయీంమాలా సుఖీకాంచిత్రాతిహృది
- ౯ ధ్యాతవ్యాసేనరూపే ముముక్షుభిరహ్నిశం
నిర్వాణాశ్చైవసం శీమతిమణిణికా
- శ్రీవిశ్వేశ్వరలింగాస్మక సర్వరూపధ్యానము కా॥ ౩౩ అ.
- ౧ సర్వమామేవలింగనాం మాభిత్వంకృత్తివాగసరి
జీంకారేశశ్శిఖాజ్ఞా యాహ చనానిత్రీచనవి
- ౨ గోకణాభారధూతేశౌ తత్కణాపరికీర్తిత్
మధ్యేశమణిణికౌ ద్వాకా దక్షిణేశౌ
- ౩ కాశేశ్వరకపడికౌ చరణావతీమతౌ
శ్చైవేశ్వరోనితంబశ్చ నాభిరైవమధ్యమేశ్వరః
- ౪ కపదోస్యమహాదేవ శిఖాధూమా శితిశ్వరః
చంద్రేశౌనృదయంత్యై ఆత్మావీరైశ్వరీవరః
- ౫ లింగంతస్యకుజదార శ్శుక్రింశుక్రీవ్యంబిమః
అన్యానియాసలింగాని పరికీర్తితానిచ

- ౧ జ్ఞానానభిలోనూని నిజమభిభూషణ్యాపి ।
ద్వావేతాదక్షిణోవాస్తవ నిత్యనిర్వృతాహితౌ॥
- ౨ జంతూనామధయందత్వా పతతాం మోహనాగరే॥

కాశీమృతి మోక్ష ప్రసాదనచనము

కాశీఖండమునందు.

- ౧ బ్రహ్మజ్ఞానేనముచ్యంతే నాన్యధాజంతవహ్వచిత్ ।
బహ్మజ్ఞానంతదేవాహం కాశీనిష్ఠాభాగినాం॥
దిశామితారకింప్రాంతే ముచ్యంతేతేనత్యగాత॥

మత్స్యపురాణమునందు.

- ౨ ఏకఏవప్రభావోస్తి త్కైత్రస్యాస్యవరాననే ।
ఏకేనజన్మనాదేవి మోక్షంప్రప్యంత్యనుత్తమం॥

పద్మపురాణమునందు.

- ౩ తీర్థాంతలాణిషై తాణి ముక్తిప్రశ్నశ్చనారద ।
అంతకిరణసంశుద్ధం జనియంతినశంసయః॥
- ౪ వారాణస్యవిదేహేశ్వ తాద్యశ్చైవవరంతువ ।
ప్రకాశయతిబ్రహ్మైవం తారకస్యాపదేశతః॥
తారకమనగా కణము నేయేర్పడినది
- ౫ భూమాజలేంతరిషై వా యత్రోష్ణిమృతోఽవృజ ।
బ్రహ్మైత్తైత్వమాహ్నితి కాశితక్తిరుదాహ్వతా॥
- ౬ నూచ్యగ్రామాగ్రమపినా స్తిమమాస్మదేస్మిన్ ।
స్థానేనుచేశ్వరిమృతస్యనయత్రముక్తిః ।
భూమాజలేవియతివాసుచిమద్యహోవా ।
స్పర్శాగ్నిదమృతవిభిర్నిహతస్యజంతౌహి॥

కాశీఖండముందు.

- ౬ అనిగోమ్యునాగిరేణుగంధై రథికాశీపణవోపదేశకాలే
హుతేమరణ శమంసరాణాంహరవానూర్థకుచో వ్రతీయజన్మా
౭ ఉత్తరందక్రిణంబావి అయంవిచారియేత్ |
సర్వోపన్యసశుభంకాలో హ్యవిము క్షేణయేతయః |
౮ కాశీ చాప్తీయయోగి కాశీవా) పునరితిపతి
కాశీప్రాప్తిదందానం కాశీ చాప్త్యవైతా |
స.త్కుమారి సంహితయుము.

౯ రథ్యాంతరేమూర్తి ప్రకీర్యోర్వా
చండాలవేళ్ళస్యభవాస్యశానే |
స్థిత పయతోన్నభ్యస్థితప్రయతో
దేహుపానలభ తేచమోక్షం ||

చతుర్విధమై కాశీలో స్థితభేదమువలన ము క్షిభేదముగల్గునని
పద్మపురాణముండున్నది యట్లున్నది.

౧౦ చతుర్విధేషిత్వై తస్మిన్ ప్రమితోగర్భయాగనాం |

స్వపాహ్నితమనిశ్రేష్ఠా విశేషాయ బ్రహ్మహి |

౧౧ కాశ్యామృస్తుతనాలోగ్రం సాక్షాత్సాన్నిధ్యమానవః |

తతస్సనూపతాంయాతి తతస్సన్నిధిమేవచ |

తతోబ్రహ్మైతాంయాతి నంఃపరతాతని ||

౧౨ వారాహస్యంమృతోజంతు సాక్షాత్సాన్నిధ్యమన్నతే |

తతస్సన్నిధ్యమూయాతి తతో బ్రహ్మైతావత్ |

౧౩ అవిము క్తేపిషన్న స్తు సాక్షాత్సాన్నిధ్యమాన్నతే |

తతస్మిదానందమయే బ్రహ్మైవప్రపయతే |

౧౪ అంగశేఖరవిషన్న స్తు సాక్షాత్సాన్నిధ్యమాన్నతే |

సలోకతాంచసాక్షాత్సాన్నిధ్యమాచాపిస త్రమాశి |

కిన్చంకలసువాహ్నితి తతో బ్రహ్మైతావత్ తేత్ ||

అనియట్లు బహుగానియూహించబడియున్నది యందునుగురించి శ్లోతి

వాగ్మంబులును పెక్కుగలవుగాని యదితేలునుగావున నుచహరించలేదు.

కలియుగంబున గంగా తీర్థమే తీర్థమని

హర్షపురాణమందున్నది.

- ౧ కృతేన తల్పత్ర తీర్థాని త్రేతాయాం చ మృతం పరం |
ద్వాపరే తు కరుణే తం కతా గంగ్యవశేవ లమ్ ||
- ౨ జ్ఞానం కృతే మాక్షహేతు స్త్రీరాయాంత చ్యవైత పః |
ద్వాపరే తే చ యజ్ఞశ్చ కతా గంగ్యవశేవ లమ్ ||

—(అన్యోద్దేశకతావ్య గంగాదిన్నానవిధి.)—

- ౧ మాతరం పితరం జామూం బ్రాతరం నుహ్యదం గురుం |
యముద్దిచ్య నిమజ్జేత సోష్టమాంశం లభేత వై ||

—(ప్రకారాంతరము.)—

- ౧ కుశ పతికృతిం కృత్వా తీర్థవారిణి మజ్జయేత్ |
మజ్జయేచ్ఛయముద్దిశ్య సోష్టమాంశం లభేత వై ||

—(ఇందును గురించిన పురాణమంత్రము.)—

- ౧ ఓహో సింహశశుత్రో ని బ్రహ్మణా నిర్మితః పురా |
త్వయిన్నా తేన జన్నా తో యస్మై దంగ్రభంధం ||
- అహో రాత్ర త్రికాత్ర నిత్య వివాస ఫలములు

—(స్కంధపురాణమందు.)—

- ౧ అహో రాత్రిం స్థిరత్వా భవతు కృతీపాపరహిత |
స్త్రీరాత్రం య స్త్రీషేత్సింఖలు మఖ మోక్షైక నిలయః ||
నివాసం యే కురుర్వ్య తిలమథి కారాను గుణితం |
న తే ధర్మాత్మానః పునరపి భవభ్రాంతి న జన్మహః ||
- ౨ మాస మేకం వసేద్య స్త్రులఘ్న హరోజితేంద్రియః |
సమ్యక్తేన ప్రతంచీకృతం దివ్యం పాశుకతం మహతీ |
మృత్యుభయం తీర్త్వా జన్మ సయాతి పరమాంగతి ||

- 3 బహుకాలముపి త్యాపి నియతేంద్రియమాసః |
యదన్య తవిపద్యేత దైవయోగాచ్చుచిస్మితే |
సోపిన్ద్రగణసుఖంభక్త్యాభ్యా త్యాక్తితీతీశ్వరః |
పునఃకాశీమహాస్థానై విచక్షి శేయసంపరమ్ ||
- 4 లతాకాపితరుణికోపి కాశ్యామాశ్చర్యదంపతీ |
సాచాక్షణానచస్థాగుడదాతేపాంఛితంఘమ్ |
5 యస్తువిశ్వేశ్వరందృష్ట్వా హ్యన్య తాపివిద్యతే |
తస్యజన్మాంతరేమోక్షోభవశ్యేవసంశయః ||
- 6 అన్యానిముక్తిశ్చైతాని కాశీప్రాప్తికరాణిహి |
కాశీంప్రాప్యవిముచ్యంతే నాన్యథాతీర్థకోటిభిః ||
- 7 ప్రయాగాదప్యవిముక్తం తీర్థరాజాన్విష్యతే |
యథావిముక్తోవిర్యాం సతిథాక్వాప్యసంశయమ్ ||
- 8 తీర్థానిసన్వాతేపుతశ్చసర్వాస్తథాశివన్యాతనానివప్తిః |
వద్యోనదాస్ససరస్వాగరాశ్చ దేవాస్సమస్తామునయశ్చసర్వే |
వసంతిరాశ్యానతతంస్వశ్శుద్ధయే |
విశ్వేశ్వరస్యాశ్చుతముక్తిజస్మనః ||
- 9 ప్రసంగతోపియశ్యేత్రవధమానందకాననం |
జాతంతేత్రవజాయంతే నశ్చైతాపిర్భుకాననం ||

అనియత్యాదిగణిమలు పెక్కుగలవు.

శ్రీవ్యాసులవారీనిధ్యానించినేమిచుటలిహచారిమైయున్నది |

శ్రీకాశీమహారాజావారికోటంగం దంతమున్న పడమరదర్వా

జాగుండాపోయి లింగాకారముగానున్న శ్రీవ్యాసమూర్తిని పూజింపవలయును.

- 10 వ్యాసంవసీష్ఠనస్తారం శక్తేఃపౌత్రమశల్బవమ్ |
పరాశరాత్మజంవందే శుకతాపంబహునిధిమ్ ||
- 11 వ్యాసాయవిష్ణుసూరాయ వ్యాసరూపాయవిష్ణవే |
నమామృబహ్మవిధయేవాసిష్ఠాయనమోనమః ||
- 12 అచతుర్వదనోబ్రహ్మ ద్విబాహురపరోహరిః |
అథాలలోచనశిఖుభాగవాదబాదరాయణః ||

ఇటుల ధ్యానింపవలయును.

శ్రీకాళీనిగంగయు శవనిర్మాణము భస్మముమృత్తి బిల్వముని
విభ్రతరవేళములకు నీనుకునిపోగూడదనిపెద్దలచే ప్రసీద్ధిగను చెప్పబడినది॥
తురమ్మలువగృహకొండదురప్ప తక్కిన యావద్వర్ణములవారు
శ్రీవిశ్వేశ్వర శివారశ్వకాదిలింగములను స్పృశించి యభిషేకించి పూజిం
పుచుందురు॥

బ్రహ్మపువర్తపురాణమందున్న ప్రమాణవచనము,
శ్లో॥ బ్రహ్మముహూర్తే శుభిర్నికాయాం॥
స్నాత్వా సమారాధయ తస్య మే॥
అస్య శ్లోసంస్పృశే విశోధనాయ॥
కలిసరాణాం కృపయాహితాయ॥

ఇది గాక.

శ్లో॥ స్నాపయిత్వా విభానేన యోలింగస్సవనోనకం॥
ప్రశిషి బేత్రి విధంపాపం తస్యేహనునశ్యతి॥

అని కాళీఖండములోనున్నది.

గావున శ్రీవిశ్వేశ్వరాభిషేకం గాతీర్థము ముమ్మారు గోలి నయద
లకాయక వాచికమానసిక దోష శాంతియగుననినమ్మి నిష్ఠులు సైత మట్ల
నేగావింపుచుందురు॥

మ తి యు ను.

శ్లో॥ శుత్రై ర్మత్స్యతమరుణంహిపాక్యభౌమం॥
భౌమా హేది నదయి తేఘటిప్రయాతే॥
వస్వక్షిగ్రహనశిఖిః ప్రమాణవిషే॥
విశ్వేశోపధనిభిన్నమర్చితోభూత్॥

అని శ్రీవిశ్వేశ్వరాలయబహిర్వార్తవామభిత్రికయందు శిలాక్షర
ములుగా వ్రాయబడియున్న శ్లోకము॥ పీటార్చనకాలము నెఱింగింపుచున్నది.

శ్లో॥ వషేచహేమలంబ్యాశ్చే మాసే శ్రీమతికారిణి॥
శుక్లవక్షోచమండకాశ్చ మరుణాభ్యుదయంప్రతి॥

మహాదేవతాభావ్యముహేరాతేమణిః
నివాసస్థానోఽభ్యుత్థనాధాంవిశ్వగద్యరః
స్వాత్వావిశ్వేశ్వరోదేవ్యా విశ్వేశ్వరమపూజయత్
తతఃప్రభావేషులే స్వాత్వాపూజాంమహాద్భుతాం
దండపాదేమహాధామ్ని వసీకౌశ్యపారణిః॥

అని సత్కుమార సంహితయందున్న శ్లోకములనుబట్టిచూచినచో
విక్రమశకము తెలియచుగావి హేనులంబి సంవత్సరకాళికానుగత సోమ
వాళమునాడు శ్రీవిశ్వేశ్వర ప్రతిష్ఠజరిగినట్టి కనంబుచున్నది కాబట్టియే
ప్రతికాళికాను గర కిని. శివరాత్రియందువలెనే విశేషార్చనములు జరు
గుచుండును॥

పాల్గుణకు ౧౧ కి మహాపూజయనియొకవిశేషాగ్నవముజరుగునువే
నవేలప్రజమేకా గూడుదురునాడువిశ్వేశ్వరునకునవరత్న భాచితకవచము
పంచముఖములు కొటిర్కాపాయాలవిలువగల కిరీటము అలంకరించిపన్ని
ధీయందు విశేషాధరణములుంచెదరు॥

శ్లో॥ విదైశ్చస్తాపిత్యకాశ్యాం తైశ్చైశ్చస్తాపితంభవేత్
తైశ్చైశ్చస్తాపితేషాః క్రియేహంసచరాచరః॥
తస్మాత్కించిత్యభాశక్త్యాకుర్యాద్వి పోయభావనేత్
క్షేత్రేకృతానాంపాపానాం పాయశ్చిత్తదంఘృతం॥

అని బ్రహ్మవైవర్తపురాణమందును.

శ్లో॥ శివాయతనలక్షణ విష్ణురాయితనానితా
కృతానితేనవిప్రేంద్రా స్థాపితోబ్రహ్మణాయది
వహాశవంతుయోదద్యా త్కాశ్యాంనీడతక్కుటుంబినే
యావంత్కృతానితావంతి యుగానిదవమోదితే॥

అని కాళీరహస్యమందును.

శ్లో॥ వస్తుకొటిగుణంపుణ్యం కాశ్యాంవాసయితుభువం
అత్యంతారమేషుస్తా తేచావాసయితాయతః॥

అని గనఁజూచుచు సహితమును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణంక్షత్రియంవాసి వైశ్యంశూద్రమథాపిపా
యంవాకంవాపిపాబ్రహ్మన్ శివభక్తిపరాయణః
యోగక్షేమోవదేశాద్వైశ్యానయేదత్తత్సతః
యావత్సవసతేతత్రతావత్తత్సలమస్యవై॥

అని కాశీదర్శన గ్రంథమును.

ఉన్నదిగావుననేకొందరు పుణ్యశీలురు ముముక్షువులైనవాఁకి!
తగినజీవనముగలిగించి శ్రీకాశీలోనివనిత జేయుచున్నవారు॥
ఇదిగాక॥ జీవోద్ధారము శివలింగాదిత్రివ్రతశ్రీకాశీలా జేయువా
రిమృతమింతంతయుని చెప్పనలవికాదు॥

వీటిలకాదినమస్త్ర పాఠులకు శ్రీకాశీలో ప్రాణార్థముగా వేసఁగ్రీ
విశ్వేశ్వరుడుకుడిచెవిలో తారకోప దేశంబొసర్చుననియు అట్టియే ప్రాణ
యును ముక్తి నొందుననియు శ్రుతిస్మృతితిహాస పురాణాదులయందున్న
ది నప్రమాణములతో ఇందునుగురించి శ్రీసురేశ్వరాచార్యులువాకు శ్రీ
కాశీమృతి మోక్షనిగ్రాహకయవత్రకను వ్రాసియుండిరి పఠయువారలంజేచూ
చినంతసించెదరు॥

౧ సానందమానందవనేవసంతమానందకండం సుతపాపజ్రుండమ్!

వారాణసీవాదమనాధనాధం శ్రీవిశ్వనాదం సరణంప్రపద్యే॥

౨ ఆత్మాత్వంగిజామతిఃసహ చరాచరాణిశరీరంగృహం!

పూజాతేవిషయోపభోగరచనానిద్రాసమాధిస్థితిః!

సంచారఃపదయోఃప్రదక్షిణవిధిస్తాత్రాణిసర్వాగిరోయద్య!

శ్శర్మకరోమితత్తదఖిలంశభౌతరాధనమ్॥

౩ కరచరణకృతంవాక్కాయజంకమణంవాత్రవణన!

యనజంవామానసంవా పరాధమ్!

విహితమవిహితంచాధర్మమేతత్కమస్వజను!

జయకరుగాభై శ్రీమహాదేవకంభా॥

కాళీ కావ్య క్షర

౧ క్షత్రతాగరిమహా భయకరిమాతాకృపాపాగరి
 పాతావ్యృక్షకరనదాశివకరివిశ్వేశ్వరశ్రీధరి
 దక్షాక్రందకరినిరామయ్యకరికాళీపురాధీశ్వరిభిక్షాంజలి
 కృపావలంబనకరిమాతాన్నపూజేశ్వరి

కాళీ క్షత్ర మహిమ

సంపూర్ణం.

శ్రీ గయ గదాధరమహాక్షేత్రము.

గయ ఫల్గువీసదికి పశ్చిమతీరసుంచున్నది సదరునది అంతర్వాహిని
 యైయున్నది శ్రీరాములచాగుగయకువచ్చినప్పుడు ఋతుమతియైననీరాజే
 విపల్లవీతీరసుంచుకూర్చుండి యిసుకయొండలుజేసి పిండప్రాయముగానుం
 చినందువ క్షేత్రప్రభావముచేత దశరథాదిపితృదేవతలకుతృప్తియై పిండ
 దానముచేయునప్పుడు నాచినదాచారమునుబట్టి దశరథుడు ప్రత్యక్షము
 కాకుండవట కారణమేమని శ్రీరాములుచింతించి ప్రార్థింపగా యిసుకపిం
 డములతో దశరథుడు ప్రత్యక్షమయ్యెనని అందుకు శ్రీరాములువిచారిం
 చి యీశనియనిరికృతిముగా జరిగెనని నీతనడుగగానే నెరుంగననినీతయ
 నెనటతర్వాతపల్లవియొద్దకువచ్చి నీతయిసుకపిండములుచెట్టి నావేదానిజ
 ముచెప్పెనని శ్రీరాములడుగగా కల్లునిజరిగినదిరుజువుపడవట ఆచెనిశ్రీరా
 ములుక్షమాపణపూర్వకముగా ప్రార్థింపగాదశరథుడుశ్రీరామదత్తపిండ
 ములు ప్రత్యక్షముగా స్వీకరించి తృప్తికొందెనట ఇప్పటికిఫల్గువీ పూర్వ
 తీరమందు నీరాజిగ్రహంబును నికరాపిండయుక్తమైన దశరథమాన్తంబును
 తగుపాటిమందిరములోనున్నవి.

రీపుస్త్రీవశ్యుండియురు స్త్రీమర్మమనుదాచక బయలుచెట్టితివి
 గనుక అంతర్వాహినికాదువుగాకయని నీరాజేవి శపింపగానడకుఘల్లని
 వనినాటబట్టి అంతర్వాహినియయ్యెనని.

అంతర్వహినియనిగా వ్యక్తిమగదిబ్బగా నేయండిలోవునుంచి నీయ ప్రవహింపుచుండునువహాకాలములో వక్షములయొక్క యత్క హా వక్షములనుబట్టి తత్తుల్యముగా కొన్నిదినములే వహింపుచుండునుదీ వికి పెక్కుఘట్టములున్నవిగాని యతుచారముగానున్నందునను వానిని యోగములేందునను పేర్లు వాయలేదు||

యాత్రికులుతమకే త్రిననుసరించియూగయలో అష్టగయలు పంచ గయలు ఏకోద్ధిష్టము చటకమువూర్పుగయ జరిగింపుచుందురు ఇన్నిటిలో నూశ్రీవిష్ణుపాదముముఖ్యతమమైయున్నది అదిగొప్పమందిరములో చద రవైనకుండములోనునుపుగా ఘూరెడుపాదపుగా కుడిపాదమునున్నది దీ నినే శ్రీవిష్ణుపాదమందురు దీనిమీద పిండమునేటివరకువుండలేదని ఈగు డియావరణమంతయు గయనిశిరస్సనిచెప్పదురు భూమికిన్నరెండునిట్లు లుయొత్తుగానున్నది శ్రీవిష్ణుపాదమున్నగుడియొక్కనన్నిది మంటపములో ప్రార్థక్షిణాంతరానికిగమందు ఈశాన్యాద్యష్టాదశపాదములున్నవి అవి శ్రీవిష్ణుపాదమువలె స్తుతముగాకనంబడలేదు ఎరిగినవారు గురుతులుకన వరచి వానిపైని పిండదానముచేయుంపుచుండురు||

౧ ఈశానపాదము	౯ కాంచనపాదము
౨ విష్ణుపాదము	౧౦ ఇంద్రపాదము
౩ బ్రహ్మపాదము	౧౧ దధిపాదము
౪ కుమారస్వాపాదము	౧౨ కణ్యపాదము
౫ త్రేతాస్థిపాదములుమూడు	౧౩ మరంగపాదము
౬ సూర్యపాదము	౧౪ సభ్యావగళ్యపాదము
౭ చంద్రపాదము	౧౫ అగస్త్యపాదము
౮ గణపతిపాదము	౧౬ కశ్యపపాదము

అనియొకపేర్పుగలయాయపాదశిపాదములుగయనిశిరస్సనందుం చిన కారణము గయామహర్వాదిగంధములవలననేతెలిసికొనవలయును||

అవ్యావర్తాంతగ్రథమగధదేశేచంపకారణ్య మధువనేకోలాహలవ ర్యతేగయాగవాధరక్షైతేవికమకేశే బాధావతారేస్త్రీంశ త్కోటిదేవతాబ్రాహ్మణహరిహరగురుపరణస్సదా||

అనియచ్చట సంకల్పముచెప్పుచున్నారు||

అక్షిపాతశ్రద్ధానంతర మందుకామాద్యో వశ్యగః మునయినతం
దోషదానినయినను తత్ప్రతిగాప్యాభిష్టపదార్థములలో శాక-ఫలములను
రెంటినయినను విడిచిపెట్టుమనగ యాసభీషచెప్పుదురు యాత్రికులుతమ
యిష్టానుసారము జరిగింపుచుందురు గయకువడమరగామయలుదూరము
లో అక్షియవటముగ్ని దీనికిందపింఠ దానముచేయించి-గయావభీలా-
మఫలము తురు-పితురుప్రీతికై వీరినిసంతిసింప జేయుదురు.

అష్టగయలువివరములు.

౧ ఫలగిరి శాధము

౨ ప్రేతపర్వతమునందు శాధము

౩ రామపర్వతమునందు

౪ ధర్మార్థములలో

౫ బాధగయలో

౬ అపాదకపాదము

౭ మైశ్వరదూరములోనున్నది

డిటా డిటా

౮ మైశ్వరదక్షిణదిక్కుగా

౯ మైశ్వరదక్షిణదిక్కుగా

౧౦ పిడిలలతో వండితప్పుటచ్య

టపిండదానముచేయవలెను.

౭ విష్ణుపాదముపై నిపిండములు పెట్టుట

౮ అక్షియవటము కిందను

విష్ణుపాదమున్న మందరిమునకీ శాన్యముగా శ్రీగదాధరస్వామిపారి
మందరిమున్నది దానికీపడమరి గ విష్ణుపాదమునకు బోవుత్రోవలో శిలా
రూపమైనగదయున్నది ఈగదకునెయిరుతిగా గాయత్రీపర్వతమున్నది దా
నిశిఖరామందున్నగాయ తీరదేవినిశిఖించి ౧౦ మార్లు గాయత్రీకుంఠము
నుడిపించినను మనశ్చరణత్యుమగును సహస్రముగాని లక్షగాని జపించి
వపారిభముచెప్పనలవికాదు.

శ్రీ కీలభగయాపుణ్యానదీపుణ్యాపునకిపునాఅనిచాయపురాణ
ములో జెప్పినచాత్యన కీలకీదేశములయందు గయపుణ్యస్థలమనియుపునకి
పునానదిపుణ్యస్థానావీణియనియుద్రసిద్ధిగనున్నగయకు ౭ మైశ్వరదూరము
లోనున్నపునకిపునానదియొద్ద తీర్థక్షారముచేయించుకుని దీక్షివహించి
గయకుబోవుట యాచారమయియున్నది గయాక్షేత్రమునకుయిదియాది

కీటదేశమునగా దయాదాక్షిణ్య ధర్మకర్మకూస్యములైన మగధ దేశములని రాత్వర్యము.

పితృరుణిము క్తికై గయలో పిండదానముచేయుట ముఖ్యమనియ నేకగ్రంథములందు చెప్పబడియున్నది.

- ౧ ధీరునకు కాస్తుభముని హరునకును మేధునన్ని భాకారునకుకా |
 ఘోరానురహరణనహసాగ్రునకునుయునవివత్తురవిహరునకుకా ||
- ౨ పుణ్యనకును మునినివహశరణ్యనకు ననంగకొటిరాజ స్తనూలా |
 వణ్యనకు నిగమమస్తక గణ్యనకునహైతుకారుణ్యనకుకా ||

గయాక్షేత్రమహిమ

సంపూర్ణము.

శ్రీ ప్రయాగమహాక్షేత్రము.

- ౧ తీర్థరాజప్రయాగస్య మాహాత్యంకిధయవ్యతి |
 శృణ్వతేసతతంభక్తాయావాంఛితంఫలమాప్నుయత్ ||
- ౨ సురమునిదితిజేందైగ్రిసేన్యతేయోస్తతంజైగురుతర |
 దురితానాంకాకధామానవానామ్ |
 నభదిశుశృతికతుద్వాంచ్చితావాప్తిహేతుజాయతి |
 విజితయాగస్తీర్థరాజిప్రయాగః ||
- ౩ పుయోగిస్తప్తవసిద్ధాఃప్రతివచనశరీర్ధిగ్రరాజస్యనాయోనయి |
 కిట్యస్మక్తిదానేపథవతసుగుణాకాశ్యతేబ్రహ్మయన్యామ్ |
 నేయంరాజ్ఞప్రదానవియవచనశరీముక్తిదానేయుక్తయే |
 వబ్రహ్మాండమధ్యేనజయతిసుతరాంతీర్థరాజప్రయాగః ||
- ౪ సితాసితేయత్రతరంగచామరేనద్యావిభాతేమునిభాసుకస్యకే |
 లీలాతపత్రంవటపచనాత్సతీర్థరాజోజయతిప్రయాగః ||
- ౫ శృతిప్రమాణంస్మృతయంప్రమాణం పురాణమక్యత్రపరధిప్రమాణమ్ |
 యత్రాస్తిగంగాయుమునాప్రమాణం సతీర్థరాజోజయతిప్రయాగః ||

భక్త్యాదివిహితాత్మకములగు ప్రయాగ అలహాబాదుకు శ్రీకృష్ణాష్టావక్రమును తూర్పుగా శ్రీగంగానదీతీర్థమున ధారాగంగానదు పేరుగలిగియున్నది ఇంద్రునికోటలోనే భోజనముచేరాజుండెననియు నాటిధారావల్లు పేరు యిదియుననియు చెప్పిరి భూమికి సమముగానుడునొకచోటనుండి గంగాపుత్రనదీతీర్థముగా కొన్ని మెట్లుదిగిదీపపుకాంతిని గం బారలుదూరమునూర్చుకొనిపోయిచూడగా నవ్వట రెండునిఁజ్వులుపొదుపుగల యొకపురాతనవటవృక్షము శిఖరముకొట్టివేయబడి మొరడువలెనున్నది ఇదే యక్షయవటమనిచెప్పవారు దీనిచుట్టును శిలావిగ్రహములుగలవు అవి దేవతలనియు ఋషులనియుండెప్పి గంగాపుత్రులు యాచించెదరు యథాశక్తిగా సమర్పించి ప్రదక్షిణపూర్వకముగాపోవుట యాచారమైయున్నది.

(తి వే నీ వృ త్తాంతము.

బదరీనారాయణ మహాశ్మశ్రమునకువాయవ్యమందున్న హిమవర్షర్వతశాఖలలోఁజనించి వసుధారయనుపేరుగా ప్రాగాహ్వయమైకొంతవర్షకు ప్రవహింపుచువచ్చి చీనాదేశపురస్తాకు పడమరగా దేవప్రయాగయనుచోట బ్రహ్మసరోజునత హిమవర్షర్వతాగత సరస్వతీనదితో నంగమించి బ్రహ్మకపాలమునకుతూర్పుగావచ్చినదిమొదలు అలకినందయునెడుపేరుగలిగిచారిచ్చారములో కనఖలమన్నప్రసిద్ధిపన్నతిలోకపావనియైనశ్రీగంగానదిభాగీరథ ప్రాధానవలన సుప్రసన్నుడయి శ్రీజగదీశ్వరుడుతనజటాజూటమునుండియిచ్చించిండుమాత్రమైన గంగబదరీకేదారములో గంగోత్తరియనుచోట. సుతస్సమయి ప్రవహింపుచువచ్చి కలసినదిమొదలు భాగీరదీయను పేరుగలిగి హస్తినాపురంబయిన పాతడిల్లీనొరసి క్రమక్రమముగా నదరు ప్రయాగకోటకు ప్రాగ్భాగమందు ప్రవహింపుచుంబోయి మీజాఁపూరుమీదుగా శ్రీకాశీశ్మశ్రములో సుత్తరవాహినియై కలితాపైని సముద్రములోకలిసివది.

శ్రీయమునానదియు గంగోత్తరికి పశ్చిమవాయవ్యముగాఁకలిందగిరినుండి యమునోత్తరియనుచోట నుదయించి యంద్రప్రస్థ పురంజమున కొత్తదిగిగోవర్ధానము బృందావనము మధురగోకులము ఆగరామొదల యున్నవాని నొరసి యీ ప్రయాగకోటయొక్క దక్షిణప్రాకారమునొరసిప్రవహింపుచుభాగీరథితో సంగమించినది.

ఇట్లు గంగా యమునా నదయ్యలు మూడు నుకలిసి పండువ చేసిరి. తివే
 గోమందును సడత తివేగోమహిమ ప్రయాగమహాత్వాది గ్రంథములనుం
 దువిశేషించి తెప్పబడియున్నది ఇదిగాక కోటకట్టమును పు నైతిదహారిం
 పుటదిన యక్షయవటశాఖలు త్రివేగోలో వ్యాపించుచుండగా భక్తులైన
 హరేద్వియోననాకటికోరుకొని యక్షయవటశాఖలమీదనుండి త్రివేగోలో
 కిదుమికి చాగిత్యాగముగావించి యన్యవచాలో ప్రరజన్యమందే పాంభిత
 సిద్ధినిబొందుదురన్న ట్లేత్రమహాత్వము లోకప్రసిద్ధులనువిని యన్యరోము
 వున్న పడవుచుజవ్వనలవ్వటశాఖచేక్కి మహారాజు తనకుభతాగావల
 యునని యొకతెయు విశ్వాసపెడుభతాగావలయుననియొక తెయుమహా
 కవిభతాగావలయునని యొకతెయుసంకల్పించి త్రివేగోలోనికిదుమికిమృతి
 బొందుటజూచి తమ తరతరముందే డుదకర్పనయుచున్న యొకమంగలిత
 నపొదినమృతీబార్యలో భద్రపరచి యాభద్రగజయానలు మువ్వరికిని
 నేనుభతాగావలయునని సంకల్పించి తానునయ్యక్షయ వటశాఖచేక్కి
 త్రివేగోలోపడి మృతుండయి భాజమహారాజయిపుట్టిననియు వారుమువ్వ
 రు తనకుభార్యలైననియు భాజకాళిదాస సంవాదంబులోనీమంగలిగుణము
 నూనవని కాళిదాసు యొకసక్కెముతాయగా భూజుడునవ్వకాళిబాసుయొ
 క్క సర్వజ్ఞత్వమును శ్యాపించి తానుపూర్వజన్యమందు మతీబాహిలో
 హాచివెట్టినపొదినచూపించి వేళ్ళలయొక్కయు తనయొక్కయు పూర్వజ
 న్యసంకల్పమును త్రివేగోమహిమయు సుగ్గడించి సంతసించిరన్న ప్రసిద్ధినిబట్టి
 యో మరియే హేతువునబట్టియో యిటీవలన యక్షయవటమును వివ్విట
 కముగాకొట్టి మొరడుచేసినారని కొందరుచెప్పిరి.

ఇట్టి త్రివేగోతీరమందు పెక్కండు గంగాపుత్రులు చిత్రవిచిత్ర
 ములయివ జండాలతోపైని చప్పరములుగట్టియున్నబల్లలుపైనివసించియా
 త్రికులచేత త్రివేగోపూజయు సుపాసినీ స్త్రీలచేత వేగోసమర్పణంబును మో
 వలయునతీర్థవిహితకృత్సంబులు చేయింపుచుండురు (ప్రయాగేమండ
 నంకార్యం) అన్నివచనమునుబట్టి సచాచారముగా విచ్చటజగుచున్న
 దిసువాసినీస్త్రీలలో కొందరురోజులలో విధవలుకాబోవునాడుసమర్పిం
 చినవేగో త్రివేగోమునగక తేలిపోవునట మాఘమకరమునకు పుష్కరము
 నకు పెక్కుజనమిచ్చటికివచ్చుచుండురు.

శ్లో॥ ధశరథశాసనానాగ్రీతిప్రతికోట్యస్తథాపరః॥
సమాగచ్ఛంతిమాఘ్యంతుప్రయాగేథరక్షణః॥ 31

శ్లో॥ మాఘమాసేపయాగస్తునియతస్సంచితప్రతిః॥
న్నత్వాతుభరతిశేష నిమిలస్వకమాఘాయాత్॥ 32

అని శ్రీభారతానుశాసనవివరములలో అగ్ర అధ్యాయములో చెప్పబడియున్నచోప్పున ప్రతిమాఘమాసముందును వేలవేలవజప్రయాగకు వచ్చుచుండును.

ప్రయాగ సంకల్పము.

ఆర్యావర్తాంతగత బహునైకజేతే విష్ణుప్రజాపతిత్వైశ్చేష ట్కాలమధ్యే అంతర్వేద్యామ్ భాగీరథ్యాః పశ్చిమతీరే కాశించ్యాశ్చేత్ర రతీరేఽటన్య పూర్వదిగ్భాగే విక్రమశతే జ్ఞాదావతారేత్రయస్త్రింశత్కౌటికేవతాగ్రాహ్య హరిహంగురుచరణ నిన్విదా శ్రీవేదీన్ననిమహంక రిష్యేఅనిచెప్పుచుండురు.

ప్రయాగకుసశ్చమ వాయవ్యముగా రెండుమైళ్లమారములో భర ద్వాజాశ్రీమమున్నది రాజానవధానంతరమందు సపరివారముగా వేంచేసిన శ్రీరాములవారికి భరద్వాజమహాముని విందుజేసినస్థళిమిదియేనటయిచ్చటశ్రీరామభరద్వాజాదిమహాముని ప్రశంసాలింగములుగల చిన్నచిన్నదేవ శములు పెక్కున్నవి భరద్వాజాశ్రమమునకీశానోత్తరముగా 3 మైళ్ళదూరములో మల్లాయనునూరుయొక్క ప్రాగ్భాగముగా మైదానమందుగంగాదక్షిణతీరమున కినితీరముగా శ్రీకోటిస్వరస్వామివారసుపేరుగలలింగమున్నదిప్రతిశ్రావణముకు 2 నాటిరాత్రీచతుర్దయము మొదలుకొని అష్టమిరాత్రివరకు లోకోత్తరమైనమహోత్సవముజరుగుచుండును ఇచ్చటిగంగలోబుంగియూస్వామివారనిసేవించినవారికిసకలతీర్తనానఫలముకోటిగుణితముగాగల్గునన్నమహత్వమునుబట్టి వర్వజనులున్నువచ్చిసేవింతురు.

ధారాగంగానకువాయవ్యకోణమందొక చిత్రమైనదేవాలయమున్నదిదానిలో లింగమునుచుట్టుకొని పైకిపడిగఱైత్తి యొకపాము నిజముగా భామయనుటన్నది ఇదే వాసుకిలింగమనికొందరనిరి.

శ్లో॥ త్రిషణీంశూధవందేవీమ్ భరద్వాజంచహమకమ్॥
పందేక్షయనటంచైవ ప్రయాగేర్థనాయకమ్॥

ఇటుల ప్రయాగలో నిత్యయాత్రసేయించుదురు. ప్రయాగనుండి శుద్ధగంగయు మట్టియు యిసుకయుతెచ్చి పుండ్రయోగపరచుచుందురు. ప్రయాగమహిమ విశేషించివ్రాయుట అనాసరమైయున్నది. ప్రయాగమహత్వ వయవతఃరాజాధులంజూచి యానందించునది.

వింధ్యవాసిని.

ప్రయాగనుండి కాశీకివచ్చునప్పుడు త్రోవలోనడమనున్న రస్తాకు కించిద్ధక్షిణముగా ప్రవహింపుచున్న భాగీరథికి దక్షిణతీరమందున్న మీజాపూరుదాటినపైని వింధ్యశిఖరమందు శ్రీకృష్ణావతారమునాటి యోగమాయావింధ్యవాసినియనుపేరు వెలసిభక్తులకుభుక్తి ముక్తులనిచ్చుచుండను.

ఈక్షేత్రమునకుబోయి యీమెనుసేవించినవారికి శ్రుతిబాధ దొలగండేయును అనగా మాయాతీతులగుదురని.

ప్రయాగక్షేత్రమహిమ

సంపూర్ణము.

శ్రీమదయోధ్యామహాక్షేత్రము.

శ్రీమద్రామావతారస్థలమై విరాట్పురమునకు మస్తాస్థానియమై ముత్తిస్థానములైన సప్తపురములలో మొదటిదైవరయూదక్షిణతీరమందు మీనాస్థితిగాఁగకాశింపుచున్న అయోధ్యామహాక్షేత్రములలో తీర్థాన్నిహితకృత్యములుజరిగించవలయును శ్రీరాములవారినిాటి యయోధ్య సరయూనదిలోనిమగ్నమైనదటదానిలాటాకొన్నిఘట్టములు కొన్నిమందిగములు ప్రకృతయోధ్యకుపడమరగా 3 మైళ్ళలోనున్నవి ఇచ్చటవశవేల చ్చటసైతముయాత్రికులు తీర్థప్రయత్నకృత్యములుజరిగింపుచుందురు.

బ్రహ్మతామోఽథ్య సరయూవది ఘట్టములు.

౧ రామఘాటీ	౬ స్వగోద్యారఘాటీ
౨ భరఘాటీ	౭ విభీషణఘాటీ
౩ లక్ష్మణఘాటీ	౮ వనీవృఘాటీ
౪ శత్రుఘ్నఘాటీ	౯ వర్ణిఘాటీ
౫ హనుమాన్ ఘాటీ	౧౦ సుగ్రీవఘాటీ

యిట్టి నామధేయములతో పెక్కు ఘట్టములున్నవి ఇచ్చటి సంకల్పము.

వింధ్యశ్యాస్త్రరాత్యావర్తంతగతకోసలదశే ప్రమోదవనే నంది గామీసారస్వతిక్షేత్రే బ్రహ్మమాసతీర్థే అయోధ్యాయాంసంయూ దక్ష గాభిముఖేపూర్వవాహిన్యాం స్వర్గద్వారే విక్రమకేశ జాన్ఘావతారే త్ర యస్త్రాశతోటిదేవతా బ్రాహ్మణగురుచరణాన్నిధౌ సరయూమహాప దీన్నానమహంకరిష్యే॥ అని చెప్పుదురు.

శ్రీరాములవారు వనవాసమునకు వెడలిసలీలలుమాత్రముతప్పతక్కి నలీలలు అనగా పుత్రీ కామేష్ఠి మొదలు అవతారసమాప్తివరకు యావల్లి లనుసూనిలకంఠ చంద్రేశ్వరాది శివమందిరములు పెక్కుగానున్నవి శ్రీ హనుమందిరము అయోధ్యకోటయొక్క ఆగ్నేయపులురుజాన్న ప్రసిద్ధిగల యొకయున్నస్థలమందున్నది అందులో సునర్ల మయమయిన యొకహను మద్వ్యహమున్నది యాక్షేత్రములో శ్రీరామధర్మక్షేత్రము హనుమద్వక్త్ర యొక్కవగాళిగియున్నందున నిరంతరము బహుసంమర్ధముగానుండును.

శ్లో॥ విష్ణోపాదమవంతికాంగుణవతిం కాంచీచ కాంచీపురిం॥

నాథోద్వారవతింవదంతి హృదయేమాయాపురింయోగినః॥

గీ॥ వామూలముదాపాశంతిమధురాం నానాగ్రవారాణాం॥

మేతద్బ్రహ్మపదంవదంతిమునయోయోధ్యాపురీమస్తకిమ్॥

అని యిత్యాదిమహిమ రుద్రయామళమునందలియయోధ్యామా హత్యములో ౨ అధ్యాయమందు ౫౭ వ శ్లోకము మొదలుగా చెప్పుట జియున్నది.

ధ్యానశ్లోకములు.

౧ రామలక్ష్మణపూర్వజం రఘువరంసీతాపతింసుందరం॥

రాకర్తంకరుణాగణపంగుణనిధింవిప్రప్రియధామి॥

రాశీంద్రగన్త్యనందందశంభనయంశ్యామలంశాంలేమూర్తిం
వందేలోకాభిరామం రఘుకులజలగంరాఘవంరావణాధిపమ్॥

- ౧ నేదాంతవేద్యయజ్ఞేశంపురాణపురుషోత్తమః |
జానకీవల్లభః శ్రీరామః పీయూషరాశ్రిమః॥
- ౨ శ్రీరామచంద్రచరణౌమనసాస్మరామి
శ్రీరామచంద్రచరణావచసాగృణామి |
శ్రీరామచంద్రచరణౌశిరవానమామి
శ్రీరామచంద్రంశరణంచరణౌప్రసజ్యే॥
- ౩ దక్షిణేలక్ష్మణాయశ్చ వామేశ్వరనకాత్మకా |
పురతోమారుతియశ్చ న్యలంవందేరఘనందమ్॥

శ్రీ మ ద యో ధ్యా డే త్రి ము ,

సంపూర్ణము.

శ్రీ మ ధు రా మ హా డే త్రి ము,

మధురచంతనేపాగిగాగ్నేయవాహినిగాశ్రీయమునానదిప్రవహిం
పుచున్నది అయోధ్యలో సరయీనదికివలెనే దేవికి పెక్కుఘట్టములున్న
విషదియును పంకక్రోశమేయని కొందరందురు ఆదివరాహపురాణము
లో ౩౨ అధ్యాయము లపరిమితములుగల మధురామాహాత్మ్యములో
౨౧ ఆమడవలయాకారముగామధురామహాడేత్రమువ్యాపించియున్నద
నియందురుకంసవాధాది శ్రీకృష్ణలీలలు సమగ్రముగానున్నవి కాశిలోవలె
నే వీధులుమెలికలుగానుండును పట్నమంతటను తాత్కిల్లుచూటవలన ప
రిశుద్ధముగానేయున్నది చతురశీతిక్రొశ పరిమితచేత్రప్రదక్షిణములోనే
గోకులము ప్రేషల్లబృందావనము తాళవనము మధువనము వేణువనము
కుమారవనము భూషణవనము ఉపవనము గోవర్ధనము మానససరస్సు
మొదలయిన మహాస్థలములు యున్నవి.

మధురలో యమునానదికియన్న ఘట్టములు.

౧ విశేషఘట్టము ఇదియచ్చట కాశిలో మణికణికవలెనే ముఖ్యము మధ్యస్థమయియున్నది కంసునివధియించి శ్రీకృష్ణుడు శ్రీమాపనోదాధికమయి పక్రియించినచోటుగనుక దీనికి విశేషఘట్టమని పేరువచ్చినది దీనికిసమీపముదే శ్రీకృష్ణపాదములు శిలామయములుగానున్నమంటపమున్నది స్నానాంతరికమందు యాత్రికులు వానికిభజేడించి సమస్కరించుటకొక ప్రాయశ్చిలుగాయున్నది

౧ యమునానది	౧౧ బుద్ధతిథి
౨ కంసునివధి	౧౨ యుషితిథి
౩ యోగతిథి	౧౩ కోటితిథి
౪ శ్రీకృష్ణుని	
౫ రామఘట్టము	
౬ శృంగారి	
౭ కనకబలచే	
౮ గోవింద	
౯ నూర్వ	
౧౦ భువి	
౧౧ దానాదుల	
౧౨ బుద్ధతిథి	
౧౩ యుషితిథి	
౧౪ కోటితిథి	
౧౫ ఉత్తరమందున్నది.	
౧౬ దశాశ్వమేధ	
౧౭ సర్వతీసంగ	
౧౮ చక్రితీర్థ	
౧౯ సామతిర్థ	
౨౦ కృష్ణగంగా	
౨౧ వైకుంఠ	
౨౨ ధారాపరి	
౨౩ వసుదేవ	
౨౪ వరాహ	
౨౫ వసుకుండ	
౨౬ మాకం	

ఈ మధురలో చ్వారకానాథాది మందిరములు పెక్కున్నవి అది మలా చ్వారకానాథుని మందిరము ప్రధానము దీనిలో చ్వారకానాథుని ప్రాధానియూతి.

మధురానాథుడు శ్రీకృష్ణునిసన్నిధిలోనేయున్నాడువామభాగమందుకొంచుమడుముగాక్రియక్రియముగాయున్నదిఅన్నిమాడ్లు సుందరముగానున్నవిఅంతరించిర తదవసములయందువినియోగములుచెల్లింపుచు

దురు న్యమినన్నిధిఁ గుండిపము బహునుందిరము గాయున్నది.

భాగవతాది గంధమాలాఁ (శ్రీబలరామస్మృత్యు లీమధురలోగనవరచి నలీలలన్నియును యథార్థము లేయనినమ్మి పదగిఁ మూతుకలలో పెక్కు మందిగములున్నవి తత్తత్కాలములయందు మహోత్సవములు చేయబడుచుండును.

మధురానకల్పము.

అర్థావర్తాంతర్గత మధ్యచేశే ఆదివరాహ భూతేశ్వరక్షేత్రే మధురామండిలే శేవచేసన్నిధౌ (అని) పూర్వోత్తరఖండములు మామూలుగానే చెప్పవలెను.

శ్లో॥ కేశవేనమోదేనో మాధురేనమోద్విజిః
భూతేశ్వరమంత్రేత్రం నభూతోనభవిష్యతి
సవిక్రాంతినమంతీథం సత్సానన్యంవనుః ఫరే॥
అని దీనిమహిమ ప్రకాశింపజేయుచున్నది ఇదిగాక.

శ్లో॥ వింశతిశ్శతానానాంచ మధురామండలంమమ
యతకుతనరస్సత్త్వా ముగ్యతేనర్వతతత్త॥

అని మధురామండలములనున్నదిగావున నీమధురామండలము లోపాధ్యక్షింపుములు ప్రకృష్టములు పెక్కు గానున్నవి ఇదిగాక మహామృత లుడే వరలు లెప్పులుచేరి ఘనస్థిరాందిర ప్రాణాగ్రములు వేసవేలుగలవు.

దశక నిస్సర్వన దానిధర్మ ఇరుణాహల. లన మనోభిష్టసిద్ధిప్రదముల గుటయే గాక తన్మృత్యువమునచారికి ముక్తి నమగునని స్థలపురాణము లావక్కాణింపబడియున్నది మరియు.

శ్లో॥ దశకనాదగ్రహసి జననాత్కమలాయే॥

కాశ్యాంతుమరణాన్మక్తి స్మరణాదరగాచలే॥
అయోధ్యామధిరరామాయా కాశీకాంచీలవతికా॥
పురీద్వారవతీచయవ సప్తముతేమోక్షదాయికా॥

అని ముక్తిస్థలములుగా నేర్పడిన కాశీకాంచ్యాదిమహాక్షేత్రము లకన్నను మధిరరామహాక్షేత్రము మహోత్తమమని సంక్షేపముగాదాన మహాత్మ్యమును ప్రశంసించుటలో.

శ్లో॥ కాళ్యాణియోగ్యోయోగ్యోకేతాసంతుమధ్యేమధురైవదన్యా
యజ్ఞస్థూపాంజీవతస్మత్కుటాహైర్నాంబతురావిదధాతిమోక్షం॥
మధురలహరినిందినను బ్రహ్మగనదేశమనగా ఉన్ననమైననుమృ
తిబొందినను దహింపబడినను ముక్తిసంగునని తాత్పర్యము.

శ్లో॥ భూతేశ్వరచవారాహం కేశవంభాస్కరంధ్రంజం॥

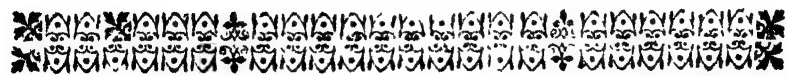
దీక్షువిష్ణుంచవిశ్రాంతం దృష్ట్వాపాపవినాశనం॥

అని యీ ప్రకారముగానిత్యయాత్రసేయుచుండురు భూతేశ్వరమం
దిరముమధురైవదన్యైభాగమందు గోవిందకనమునకుబోవు రోడ్డుప్రక్క
నుయమునకు మైలుదూరముగానున్నది ఆయాదిభూతేశ్వరస్వామివారిలిం
గము తెల్లగానున్నది లింగమునకొకవైపుముఖమున్నది ఆలింగముచిరకా
లమునుండి మహామూలచేతనుత్పత్తివల కం దు చేతను యదుబ్రథకుల
చేతను భక్తిశ్రద్ధాపురస్సముగా నేవింపబడుచున్నదిగా పురాణవేదలై
న స్త జ్ఞానిని.

ఈభూతేశ్వరస్వామివారి భార్య పాతాళసిద్ధేశ్వరియనుపేర తదా
వరణముతోనే ప్రత్యేకాలయములలో ప్రకాశింపుచుండెను ౧౨ నిల్వ
లులోనుగాడిగి దీపకాంతిచేత దర్శింపవలసియుండునుఈస్థలమునకీశాస్వ
భాగమందు నాతిదూరముగా శ్రీప్రజ్ఞజన్మస్థామున్నది అందేవనుదేవకా
రాగృహముగలదు ఈయదురామండలమునకెల్ల ముఖ్యస్థలమిదేనువరాహ
విదేవరామహినులు మధురమహాత్మ్యమునందేచూదిసంతసించునది.

మధురైవదన్యైభాగమహిమ

నం పూజకము.

గోకులము అనగా ప్రేమలైవికేషములు.

మధురైవదన్యైభాగమందు దక్షిణముగా ౬ మైళ్ళలో యమునా
దక్షిణతీరమందున్నది,

౧ గ్రామపూర్వభాగమందే గోవిందకుండమనెడు పూతనాకుండు

మున్నది శ్రీకృష్ణుడిచ్చటనే పూతననుజంపెనట దీనిలోన్నానమాజగనాదు
లొనిరించుట యాచారమైయున్నది.

౨ మదనమోహనమూర్తిస్థలములలో లోహమాయములైనగో
వులువని వేష్టించగా శ్రీకృష్ణమూర్తికి వేంచేసియున్న లీలగనంబును

౩ సందకవాలమని యమువలేవొకటికలదు ఇదియేపురద్వారమని
నియుంచెప్పుడురు దీనిగుండానే వసుదేవుడు శ్రీకృష్ణునిదోడ్చి యశోద
ప్రక్కలోనిడియెనట ఇది యమువ తీరమని యేయున్నది.

౪ మరీచోచోట యశోదానందులనెడుమనబాలకృష్ణమూర్తియు
నుండిరివీరినిదుయ్యలొట్లలోనుంచియున్న లీలమనోహరముగా నేవున్నది.

౫ ఇంకొకతావున దేవసుదేవుల సన్నిధిలోబలరామకృష్ణులను
యోగమాయయునున్న లీల గనపరచుచున్న విగ్రహములు సుందరము
గానున్నయది.

౬ మృతీకాభక్షణమొనర్చినబాలగోపాలమూర్తియున్నస్థలము

౭ శ్రీకృష్ణుడు యమరాజానంభంజకమొనరించిన లీలయు.

౮ గోవర్ధనగిరి యత్రిలీలయు.

౯ ప్రత్యేకముగా బలరాములు వేంచేసియున్నలీలయు.

౧౦ యమునానైకడమందు బాలకీడగా పాలికిగిల్లుటకొదిలందా
లుయాత్రికులచేతవేయించి గృహకారరేఖనవ్రాసి దానిలో దేవతావా
హనముజేసి యభిమంత్రించి యాశీర్వాదించి దానిలోనిది కొంతయుక
యును శ్రీకృష్ణభక్తితమృత్తికయును నిచ్చెదరు అదిసంగ్రహించితేచ్చిపూ
జించుచుండురు.

ఇట్టిలీలుగల యాయూరు నవీనమెనదినియు దీనికి ప్రాగాజ్ఞేయ
ముగా ౨ మైళ్ళలో నిజమైనగోకులమున్నదనియు చూడగా నవసరేభక్ష
ణదధిమధన వివ్యాగవాగాది లీలలు పెక్కుగలవు.

గోకులమునొరసి యాజ్ఞేయభాగవంతుకించదున్నతెస్థలమందుదక్షి
ణాభిముఖముగా బహుపురాతనమయిన్ను కనంబడుచున్నందునశ్రీకృష్ణావ
తారకాలమునందు నందునిచేత గట్టించబడినదేయని నమ్మదగినపనిగలది
గానునలుకలకుగా చెక్కబడిన సత్యకాలపువనగలతాతికంబములునలకు
జులు. ౧౬ గలదిగాను చూపట్టుచున్న యొకనాడినసోపాగలదు దాని

లోబలరామకృష్ణుల నయ్యలలోనిదిని లాంఛనములుగల రెండుచోట్లూ
మృత్యుగానున్నవి

ఈ తొట్టెలో వారినిర్యరనుపన్నుండబెట్టి యశోదతత్వమీకనుం
డుదధిమధనము నేయుచున్నట్లొలీ: గనబడినది అనగా పెరుగుకుండ ని
ట్లాను (రాడు కివ్వమునిల్పియుచిరి పూర్వమందు యశోద పెరుగుదె
చ్చివెన్నదిగియుచున్ననమయములో చిన్నికీ. ఘడు మన్నుదిన్ననంగతిల
రామునివలన నెరింగి వెన్నదిగియుటదిగనాడి వెన్న చేతులొకటిలా స్తంభము
నరాచితుడిచిగొని శ్రీకృష్ణునిబట్టుకొనుటకు పోవునగతలోనతండుదురయయ
శోదకుపట్టువడకుండ నందలిశిలా స్తంభములలో బహురీతిగా మెలికలుగా
తిరిగితిరిగి కొనకు విరికించిదొరికినచోటిదేముని పండాలు చెప్పటయేకా
కయాత్రీ)లచేత, శ్రీకృష్ణునియ్యయ్యలలాపించి శిలా స్తంభములనుమాపు
చుందురు అదియునుగాక.

౧ బ్రహ్మాండపట్లము ఇదిచింతాహరణ దేశస్థములోనున్నది.

౨ రమణరేతి అనగా శ్రీకృష్ణుడు గోపకులతో యమునా సైత
మందు పోలాగిలినచోటు,

౩ ఊఖరీ అనగా ఉల్లాఖలబంధనస్థలము ఇది గ్రామములోనే
యున్నది.

౪ దేవకీపనుదేశస్థలము ఇది హనుమంతుడుప్రాధింపించిచోటు.

౫ నందయశోదాస్థలము

౬ యోగమాయాస్థలము

౭ చారాశిఖమ్మ

ఇవి గ్రామములోనేయున్నవి

౮ మృద్భృతగిస్థలము ఇది గ్రామమునకు కడమర గామయిలుదూ
రమునందున్న వనంబులోనున్నది.

ఇత్యాదిపలంబులు పెక్కుగానున్నవి ౧ సంగ్రామము ౨ గోకుల
ము ౩ బృహద్రవము ౪ మహావనము ౫ బలదేవవనము అని దీనికయిదు
నామములుగ్గవు ఇచ్చటికి మరిరెండుమయ్యలలో ప్రాగాజ్ఞేయముగా బ
లరాముడున్నపలంబున్నది.

చతురశ్రక్రొశపరిమితమయిన శీమధురామండలములలోని

కతిఫల విశేషములు.

వనములు.

సేవించువారికిలభించేఫలములు.

౧ మధురవనము	సర్వకామప్రదము
౨ తాళవనము	స్నానమాత్రకృతకృత్యతాపేతువు.
౩ కుముదవనము	ప్రతిభాద్రవ బ ౧౧ కి స్నానమొనగ్నివారికి రుద్రలోకంబునచ్చును.
౪ కామ్యవనము	విష్ణులోకప్రాప్తకము
౫ బహులావనము	అగ్నిలోకప్రదము (లోకప్రదము.
౬ భద్రవనము	ఇది యమునాపరపారమందున్నది నాగ
౭ ఖాదిరవనము	నాగలోకప్రదము
౮ మహావనము	శ్రీవిష్ణుప్రియము నాగలోకప్రదము
౯ బిల్వవనము	ఇంద్రలోకప్రదము
౧౦ లోహజంఘవనము	బ్రహ్మలోకప్రదము (ప్రదమగును.
౧౧ ఖాండిరవనము	ఇందున్నవాసుదేవునిదళికంచిన మోక్ష
౧౨ బృందావనము	ఇంద్రునిదేవీచేత రక్షింపబడినది విష్ణుమూర్తికతిప్రీతిరముగావున స

వరుబృందావనమును దానియందున్న గోవిందునినరసి సేవించినవారు ముక్తి నొందుదురని,

ఇంద్రవిశేషములనేకములుగలవు (ముఖ్యమయిన తీర్థములు.

౧ భారావతసతీర్థము	స్వర్గప్రదము
౨ నాగతీర్థము	డిటో
౩ ఘంటార్థరణితీర్థము	సూర్యలోకప్రదము
౪ యమునాతీర్థము	బ్రహ్మవిష్ణాదిలోకప్రదము
౫ సోమతీర్థము	ఇదియమునలోనేవున్నది సోమలోక
౬ సరస్వతీతీర్థము	ఎట్టినిచ్చునైనఘనంజేయునుప్రదము
౭ దశాశ్వమేధతీర్థము	స్వర్గదము
౮ మానసతీర్థము	ఇదియమునాపశ్చిమ పాశ్చాత్యమందు

శ్రీ బృంధావనము.

అ సుధావళిదక్షిణముగా ౬ మైశ్వర్యదూరమందున్న పాగావహిని
యైస యమునకు దక్షిణావరమండే బృంధావనమహాతైత్రంబున్నది మధుర
లెనవలెనే వెళ్ళు ఘట్టంబులున్నవి వానిలెనాకేసి ఘట్టంబు ముఖ్యమైనది ఇ
చ్చటనే కేశియనురాక్షసుని శ్రీకృష్ణుడు సగహరించెను లిదీయమూర్తికలిం
దున్నది

౨ హనుమద్గట్టంబు హనుమంతుడు శ్రీకృష్ణుని దళికంచి నేవించిన
లిలిండున్నది,

౩ భీమరఘట్టంబు తుమ్మెదలతో శ్రీకృష్ణుడు క్రీడించినచోటుదీ
నినే బోరాఘాటందురు.

౪ గోపీస్త్రీహరణఘట్టంబు దీనినే చేలాఘాటందురు.

౫ రాగక్రీడాఘట్టంబు శ్రీకృష్ణుడు రాగక్రీడానంతరంబు గొప్పికల
తో స్నానంబుచేసినతావుదీనికి దక్షిణపార్శ్వమండే దక్షిణాభి ముఖంబుగా
శ్రీరాధామందిరంబున్నది దీయండే రాధాతో శ్రీకృష్ణుడు క్రీడించెనట,

౬ దీనికి పశ్చిమాంబుగా కోంలదూరంబుల ముఖదర్శనమనునల
మున్నది శ్రీకృష్ణుడొకప్పుడు గోపికలకు మూర్తిదర్శన మొసంగక ముఖనే
త్రంబులువూత్రమ చూపించినచోటిదయందురు అట్టిలింబున్నది.

౭ కాళియమదకానఘట్టంబు దీనికి పార్శ్వమందు తంపరవలెనున్న
ప్రాంగంబులెనా శ్రీకృష్ణుడు కాళియుని మదికంచెను దీనితిరమందున్న గుంబీ
లలెనాయశోదానందవిగ్రహంబులు ఇంకొకతావున శ్రీకృష్ణవిగ్రహంబునున్న
వి కాళియాకారంబుగా నొకనిలువుబట్టవంటి సర్పాకారంబును దానికిచు
ట్టుడగలునున్నవి సమీపమందు మందిరంబున్నది.

౮ దానికిబడమరగా వంశీనాదంబుచేసిన బలరామకృష్ణుల పాదం
బులు కళంబవృక్షంబుక్రిందనున్న ఘట్టంబున్నది దీనినే బంశీబటఘాటనిచె
ప్పించుదురు.

౯ మయోకఘట్టంబునకు దక్షిణముగా లాలకృష్ణమందిరంబున్న
దిదానిలెనా వేణుగోపాలమూర్తిక ప్రసన్నస్పృతిగలిగియుండెను,

౧౦ నేవాకంజరమనెడు ముద్దస్థల మొకతావుననున్నది.

౧౧ యమునకు స్తరతీరమందు బృందావనమున కీశాన్యభాగమందురాన క్రిముష్టలమున్నది.

౧౨ మధురా బృందావన మధ్యమాగ్గమందు యమునకు స్తరతీరమంద కూరమందిరమున్నది.

౧౩ మధురకు స్తరతీరమం దసతీదూరముగా నొకవనమందు బైరవాలయమున్నది.

౧౪ రాగి రజిత స్వర్ణములతో శ్రీరాధాకృష్ణపాదములు శాస్త్రోక్తముగాచేసి విక్రయముచేయుచుందురు యాత్రికులుతెచ్చి దీనిని పూజింపుచుందురు.

గోవర్ధనగిరి విశేషములు.

మధురకుపడమరగా ౧౪ మైళ్ళదూరమందు గోవర్ధనగిరియున్నది బ్రహ్మశ్రీర్థము మానసగంగయ నెడు జాలాశయముగలదు ఇదిరెండుభాగములుగానున్నది ఈ రెండుభాగములనడుచు నిలువుపొడువుగా సోగగానొకశిలాపరంపరాక్రాంతమై సేతురూపమైనగిరిగలదు ఇదే గోవర్ధనగిరియని స్థలవాసులనిరి ఆ సేతువుకుతూర్పు మొగను మందిరములున్నదివానిలోనలుపలకలుగా రెండుశిలను లింగాకారముగానున్నవివానిలోపడమరవైపుగా నున్నశిలను శ్రీకృష్ణునిగానుతూర్పువైపుననున్నశిలను సందునిగానుచెప్పిరి అచ్చటిపండాలాచిన్ని శిలకేక్షీరాభిషేకపూర్వకముగా పూజగావించెదరు ఈమందిరమునకు పశ్చిమముగా నూరిలో మరొకొన్ని మందరంబులునువానిలో శ్రీకృష్ణలీలావిగ్రహంబునుగలవు సకలేశ్వరమహాదేవుడు మానసదేవి మొదలైనదేవతలు మందిరములు పెక్కున్నవి వీనిలోగోవర్ధనగిరిధారయైనశ్రీబాలకృష్ణమూర్తికముఖ్యమైనది రైలుక్కుడుగా మిరాపూరుస్టేషనుమండివచ్చుమాగ్గములో పాటలీపుత్రపురమనియుఅందురు ఇదిగంగాదక్షిణతీరమందు ౨౪ క్రోసులనిడుపుగల్గియున్నది అన్నిపదార్థములుగలమంచిబజారులున్నవి అనేకదేవాలయములున్నవి ౧ మొదలు ౫ వరకు ముఖములుగల శివలింగములు పెక్కుగాస్థాపింపబడియున్నవి అనుకూలముగా భాగరాగములుజరుగుచున్నవి పుడయముప్పింబోలుగుండా బయలుదేరి పడమరగా ౭౫ మైళ్ళుగంగకెదురుగాబోయి అక్కడనుండి వాయవ్యము

గాకొంతవరకును ఉత్తిరమందుగా కొంతవరకును ఈశాన్యముగాకొంతవరకునుపోయి గంగగండకి సంగమస్థలమందు స్త్రీబోటుదిగి స్నానాద్యాహ్నికములుదీర్చుకొని అచ్చటికి ౨ మైళ్ళదూరమునున్న శ్రీహరిహరక్షేత్రమునకుబోయి సేవించవలయును అందనేః దేవాలయములు మఠములునున్నవి అందొకమందిరములో ప్రాజ్ఞాఖముగామందిరపశ్చిమ భిత్తికనుపాత్తిచతుర్భుజములతో నొకమూర్తియున్నది ఈమూర్తికెదురుగా ౨౩ మూరలమేర నొకశివలింగమున్నది ఆయనహరి ఈయనహరుడుగనుక యిది హరిహరక్షేత్రమయ్యెను కొందరిని ఈరెండును బహుపురాతనములైనందునపూర్వపుర నిరూపణముసేయజాలముగాని విగ్రహమే హరిహరేశ్వరుడని కొందరనిరి శ్రీహరిధ్యానశ్లోకోక్తలక్షణమువిగ్రహమునందుగానవచ్చుటంబట్టి ఈవిగ్రహమే హరిహరేశ్వరస్వరూపమనవచ్చును.

శ్లో॥ శూలంచక్రంపాంచజన్య మభితిండధతంకరైః॥

స్వస్వభూషాచ్చలీలాధక దేహంహరిహరంభజే॥

సీ స ప ద్యము.

శ్రీకమనీయస్పహకపాయీమనోహరవిగ్రయతుభ్యంనమోస్తు॥
పుష్కరనేత్రాయదూతేశ్వరాయదివ్యాబ్జధరాయతుభ్యంనమోస్తు॥
హరిదరలహరిసమాఖ్యాయఘనభాసితాఖిలాంగాయతుభ్యంనమోస్తు॥
పాక్షాద్రసగజాసురక్షిణసవ్యాప్తభవ్యపథాయతుభ్యంనమోస్తు॥
భవహరిశివాధిధాయతుభ్యంనమోసుపాహిమాం దెహిమాంకశ్య॥ (ప॥
పదమటంచుకొచ్చితానందాభిషేకమును తింతుహరిహరేశ్వర దేవమహానుభా
యిటులధ్యానించుచూ సభక్తికముగాను యథాశక్తితోనుపూజా
దికములు జరిగించుకొని ప్రసాదాదులు స్వీకరించి మంల పాటనా
చేయింది॥

శ్లో॥ ఏకైకశక్తిఃపరమేశ్వరస్య భిన్నాచతుర్థావిని యోగకాలే॥

భాగేభవాశీపురుషేషువిమృశికోపేచకాశీసమరేచద్యుగా॥

అని చెప్పినచోపైన శ్రీజగదీశ్వరునియొక్క శ్రోధశక్తియైనకాళికి ఆలా అనిగా నిరూపణలమైనందున యీమహారాజధానికి కాలికాలాయని మొదటపేరువచ్చినది క్రమముగా నివృత్తివ్యవహారములో కలికాలాయని యందురుడక్షిణవాహినయైనగంగానదికిప్రాక్తరమందుగల శ్రోమలవిస్తర్ణ

తగలిగి సుఖన్నిధియై దక్షిణోత్తర దిక్కుమయియున్నదిదక్షిణభాగమం
దు గుల్కపీతాభివేషితమైన.

శ్రీకళిదేవియుక్తభయంకరమయినవిగ్రహముదక్షిణాభిముఖము
గా లంబమానదీర్ఘతరస్తజహ్వగల దైతామనపూజలనొందుచు పృథ్వా
శింశుచున్నది గుడిసాధారణముగానున్నది.

అన్యవారియదుటి మండపమునకు దక్షిణభాగమందు సూర్యోద
యాదిత్రి ౧౨ ఘంటలవరకును కలిగినమాదును వందలకొలదిమేలువ
గైరాజీవజంతపుల సభక్తులు బలియిచ్చుచుందురునింతిన్ని కర్మకర్మదేవత
లేదనియు నిదేవర దేవతయనియు నిమ్మకొల్పుచుందురు సోమైశ్వర్యసంప
న్నలనేకలుగలరు బస్తివిశేషములుచూచి సంతరించనీలయును వ్రాయిన
శక్యముగానుండెను అనేకశివకేశవాది మందిరములున్నవి అనుకూలము
గా బోగరాగములుజరుగుచున్నవిబస్తిసంతోత్సవ పరిపూర్ణమైవున్నది.

ఈభువనేశ్వరస్థలము పంచక్రోశాశ్శృమయిన మహాక్షేత్రముఇం
దుకోటిలింగములున్నవి వానిలోభువనేశ్వరశ్వామివారి లింగము ప్రధాన
ముకనుకకే లింగరాజని ప్రసిద్ధిక్రియన్నది స్వయంవ్యక్తముమందుగా
బ్రహ్మదేవుడు దీనిబూజించెగావున బ్రహ్మప్రతిష్ఠితమనియునందుకుతెక్కి
నలింగములు దేవతలుముఖులు ప్రతిష్ఠించినవి వానిలోగొన్నిభక్తజనలో
కమువల్లనానాటికిభూగతములైయున్నవి కొన్నినిధిలమందిరములైయున్నవి
కొన్నిమందిరములు శుభ్రముగానేపొయిభోగరాగాదులు లేకనేయున్నవి
యన్నియట్లున్నను సమాప్రాదికలింగములు యథాచిత్రబోగరాగములుగలిగి
యున్నవి.

ఇదికేదారగారిపీఠము.

ఇందలి బిందుసాగరశ్రీర్థము కాశీలో శ్రీగంగవంటిదిగానున్నదిశ్రీః
గన్నాధములోవలె నిచ్చటసైతము సర్వకణాసాధారణముగాప్రవాదస్వీ
కారము జరుగుచుండుట సాధారణమయియున్నది.

శ్లో॥ బాణలింగేశ్వయంభూతే చంద్రకాంతేహృదిస్థితే॥

తత్రక్రతుశతంపుణ్యం శంఖాన్తై వేద్యభక్షణే॥

రసలింగేచబాణచస్వయంవ్యక్తస్థలపిచ॥

నచండీచ్యోభాగ స్తత్రగ్రాహ్యంశివాత్మజః॥

అనియిత్యాది ప్రమాణవచనంబులుగలవు॥

అని యిట్లుక్షేత్రమహత్వమందున్నదనియు చరమశ్లోకమునందు జెప్పబడిన పదార్థములన్నియు నిత్యము భోగమగుననియుపండానిరి॥

శ్రీశివశ్రవాదమునుగురించి.

- ౧ స్తావరేషుచర్వేషుశైవవైష్ణవకేష్వరి
యదినాధరణావిష్ణుస్తదాగ్రాహ్యంహితద్వయమ్॥
- ౨ అసాధారణత్యేవంబుద్ధిర్యదీమహాత్మనాం
తదాసగ్రాహ్యమేవస్యాత్తద్రీప్యంకణమాత్రికం॥
- ౩ శంభుఃపరాత్పరతరస్సర్వదేవాదికంప్రభుః
గాయత్రీవల్లభశ్చేశోబహ్మణ్యోబహ్మవధానః॥
- ౪ సగ్రాహ్యంహరవిష్ణ్వహి నమమేతస్మదర్పితం
తేనస్వస్వత్వపంత్యాగః పరస్వత్వసమర్పణం॥
- ౫ మహాత్మనోఽపరిత్యక్తంసగ్రాహ్యంధనమగ్రాహి
వివేదతాన్నభూహ్నిణావిచాణాం దేవతార్చనమ్॥
- ౬ సకాశంప్రత్యచాయోవానాపి దేవార్దహారితా
సప్రాప్త్యాన్నంవ్యాహృతిభిఃప్రదానాదికంచభిమ్॥
- ౭ వివేదయామిదేవేశవద్రీసాన్నంమహాత్మనమ్
భుక్త్వాయథేవం దేవేశప్రసాదంఽర్తుర్హసి॥
- ౮ ఏనంవివేదయిత్వాన్నంతదుచ్చిష్టంతతశ్చరేత్
తదన్నంభుంజతాన్యాణాంపాపంసశ్చేతితత్త్వణాత్॥
- ౯ పవిత్రంధనతేవమృతమలినంపతిపంచయతు
మహాపాతకసంయుక్తంసంయుక్తముపపాతకైః॥
- ౧౦ జాతిభ్రంశకరయిర్యుక్తంమలినీకరణైరపి
సంకలికరణైరవ్యైఃప్రకాశకృతపాతకయిః॥
- ౧౧ రహస్యపాపాఢ్యంమగమ్యాగమనైరపి
సర్వేషామపిపాపానాంప్రాయశ్చిత్తోహినీశ్చిరతః॥
- ౧౨ శివతీర్థశ్రవాదాహితకానామధయంకరా
తీర్థప్రాసాదమాహర్వ్యంశంకరస్యమహాత్మనః॥
- ౧౩ వాలంవక్త్రువిధిక్యతీశితతత్వప్రకాశనాత్
కింపునర్మాదృశస్త్రీకీటానాంకాగఃపరా॥

- ౧౪ శివసిర్వాణ్యమేకైవగంగాత్రిపథగానదీ।
పవిత్రీయతీహాకాంప్రేపృత్యక్షంసర్వజంతము॥
- ౧౫ ఏవంతిథకప్రసాదంశ్చలోకాకారక్షతిశాంభవః॥ ఇత్యాది॥
- ౧౬ అన్నంశివార్చితంసారంపత్రింపుష్పంఫలజలం।
యచ్చివార్చితంపస్తునిస్సరంనిష్పలంవిదుః॥
- ౧౭ శివపూజాశివభ్యానంశివంస్మరణంతథా।
మహాదేవకథాసక్తిర్నాల్పస్మృతపసంఫలం॥
- ౧౮ జన్మాంతరసహసేషుతపోభ్యావసమాధిభిః।
సరాశాంక్తిఃసాపానాంశివేథక్తిప్రజాయతే॥
- ౧౯ ముక్తిమిచ్చతిచేస్మృతకృత్పివార్చనపరోధవేత్।
శివార్చనంవినాముక్తిస్సలభ్యాజన్మకోటిభిః॥
- ౨౦ సరాణసహసేరిలభ్యంకయివల్యముత్తమం।
ఈశ్వరానుగ్రహదేవలభ్యంకయివల్యముత్తమం॥
- ౨౧ ఈశ్వరానుగ్రహదేవపుంసామైవైతవాసనా।
మహామాయాపరిక్షీణసర్వానాంనోపశాయతే॥
- ౨౨ దేవతాంతరథక్తిహిశివథక్తిహిచారణం।
శివథక్త్యాజ్ఞానసిద్ధిశివోహిజ్ఞానదాయకః॥
- ౨౩ బ్రాహ్మణశ్శివథక్తస్సముచ్యతేకర్మబంధనైః।
అతోస్యథావతకమానస్సంసారాంబుధానిమజ్జతి॥
- ౨౪ యస్సుహపీదురాచారిదేవబ్రహ్మణనిందకః।
కథంతస్యశివేథక్తికల్పకోటిశతైరపి॥
- ౨౫ తస్యైతానివినస్యంతిపాపినఃపాపకారణాత్।
ఆయుశ్చియోయశోధయిత్వంలోకావృద్ధాశివస్సుఖం॥
- ౨౬ దేవతాంతరమాశ్రిత్యయదిదూషయతేహరిం।
తస్యజన్మసహశేషునరశేనియతాస్థితిః॥
- ౨౭ నాలంతద్రక్షిణంకతుందేవతాంతరముత్తమం।
రాజాపచారేభృత్యానామాశ్రియస్సన్వజనంయథా॥
- ౨౮ సతస్యపుణ్యఫలతిదూషణాగ్నినిదాహితం।
దూషకోసంకంయతియావదాచందిరారకం॥

- ౨౯ లివింద్యశంకరందేవందక్షజానాతీతత్వం
తత్సంసగవశాత్సత్వదేవాఅపిచసంసదీర్ఘాది॥
- ౩౦ శ్రీవరాద్భివనిందాయాదేవానాంగతిరీద్యశీ
కింపునర్కానవాశ్శంభునిందయాశ్రవణనచ॥
- ౩౧ భృగుశ్యాపంప్రదత్వాహివినింద్యవరమేశ్వరం
దృష్టాదక్షశిరోభంగంస్వస్యశ్మశ్మవిలోపసం॥
- ౩౨ భయలజ్ఞాపరీతాంగోదశేనానహతాంగతః
శ్మశ్మహీనముఖందృష్టావిభహశ్మపాదినః॥
- ౩౩ వంద్యపాపిచవందస్యనదుఃఖైఃపరిభూయతే
శాపందద్వాభృగుశ్చప్రశివమాయావిమోహితః॥
- ౩౪ సజానాతిశివందేవంశివతత్త్వందురానదమ్
నష్టధీర్నష్టవిజ్ఞానంపాక్రృతోమానవోయథా॥
- ౩౫ నచక్రాంకానపద్మాంకానవజ్రాంకాయతఃప్రజా
లింగాంకాంచభాంగాంచతస్మాన్నాహేశ్వరీప్రజా॥
- ౩౬ లభస్థానంచజగతాముపాదానంచకారణమ్
నాన్యోధీకోస్తినర్హజ్ఞాన్నియంతుఃపరమేశ్వరాత్॥

అని యిత్యాదిశ్లోకపరంపరలచే సవిస్తరంబుగా శ్రీశివప్రసాదమ
హిమాదికము స్కాంధధర్మఖండములో నిరూపించబడియున్నది.

శ్రీభువనేశ్వరాలయము బహున్నతముగాను సుందరముగానుప్ర
కాశించుచున్నది దీనిశిఖరమందు త్రిశూలంబునుగాను చక్రంబుగాదుఅది
పినాకమనకు శివధనుస్సనివంటాలుచెప్పిరి ఆలయముచుట్టును బెక్కుమంది
రములున్నవివానిలోను ౧ ఏకాంబ్రేశ్వరుడు ౨ విశ్వేశ్వరుడు ౩ ఉగ్రేశ్వ
రుడు ౪ ఉడేశ్వరుడుఅనగా బాలేశ్వరుడు ౫ లనాశ్వరుడు ౬ చిత్రగు
ప్తేశ్వరుడు ౭ వయిద్యనాథేశ్వరుడు ౮ శివరేశ్వరుడు ౯ జంబుకేశ్వరుడు
౧౦ సామేశ్వరుడు ౧౧ ఉత్తరేశ్వరుడు అనియేకావశ్యద్రులును.

౧ గణేశుడు ౨ భువనేశ్వరి ౩ కుమారస్వామి ౪ వృషభము ౫
చందరుద్రుడు ౬ కల్పవృక్షము ౭ సావిత్రి ౮ లింగరాజు ౯ పార్వతి వీ
రందయా యథోచితస్థానములయందుండిరి,

(గణేశపార్థన.)

౧ విఘ్నేశ్వరశమస్తుభ్యం సర్వసిద్ధివదాయక!

అవిఘ్నేభువనేశస్య దశశంఢేహిమేఽప్రభా॥

(భువనేశ్వరీప్రార్థన.)

౨ గోపాలినవస్తేస్తు త్రిహసానితలిన!

పుత్రానిపూత్రానీశ్రియంతీరితం డేహిమేభువనేశ్వరీ!

(కుమారస్వామిప్రార్థన.)

౩ క్రాంతహంత్రేవమస్తుభ్యో పార్వతీప్రియవధశన!

దేహిమేనాః పనానీర్వ్యంఠేజోబలంధృతిం॥

(వృషభప్రార్థన.)

౪ నమస్తేపరమానంద సర్వతీర్థఫలంధ్రద!

యజ్ఞరోమనస్తేస్తు శివప్రీతంప్రయచ్ఛమే॥

(చందరుద్రప్రార్థన.)

౫ చండరుద్రనమస్తేస్తు దేహానాంప్రీతివధశన!

దశశంఠవమదేహి తేజోవీర్యంభ్యతింజలం॥

(కల్పవృక్షప్రార్థన.)

౬ కల్పవృక్షనమస్తేస్తు కల్పనాసిద్ధిదాయక!

బ్రహ్మవిష్ణుశివశ్చైవ దేహిమేవాంఛితంఫలం॥

(సావిత్రిప్రార్థన.)

౭ వేదమూలర్మమస్తేస్తు నావిత్రిహవధాని!

త్ర్యంబకైశ్చాచమథాంచ దేహిసర్వవిధాని॥

(లింగరాజప్రార్థన.)

౮ కృత్రివాసానమస్తేస్తు లింగరాజమహేశ్వర!

నమస్త్రీభువనేశాయ నమస్తేకృత్రివాసరే!

త్వద్ధర్మఫలందేహి మాత్రసాధనమేశ్వర!

(పార్వతీప్రార్థన.)

౯ అన్నపూర్ణేనదాపూర్ణే పుణ్యేశంకరప్రాణవల్లభ!

జ్ఞానైరాగ్యసిద్ధ్యర్థం ఛిహిమేదేహిపార్వతీ॥

(శ్రీ భువనేశ్వర దీక్షాన్తము.)

౧ వినాయకప్రభుతో దేవీసందంభవంతిభా
గదండంకల్పవృక్షం గాయత్రీసంబంధశ్చైవ॥

౨ అష్టమూర్తికృతమేదైవ దర్శనంక్రియతేయది॥
అశ్వమేధసహస్రాణాం ఘంటాహ్నితమానవః॥

యీశ్రుతారముగా తత్తజేవతాదర్శనముచేయవలయును శ్రీభువ
నేశ్వరస్వామివారి దర్శనముసకులౌఘసక్తుడు మందిరములో సాపానక
మమచాలాలౌతుగాదిగివలయును శ్రీకాళీదారేశ్వర లింగమువలనే
యీభువనేశ్వరస్వామివారిలింగము బండరావలెనే బారెడు వెడల్పు
గలిగి గుండ్రముగా ప్రకాశింపుచున్నది సర్వవణ సాధారణముగా
దర్శనస్పర్శన యోగ్యమయియుండున్నది బిందునర స్తీరమందు బ్రహ్మల
యమున్నది.

గయశిరో గయయనియు ఇక్కడికి సమీపమందున్న తాజిపూరు
నాభిగయయనియు పిటామహాదగయయనియు ప్రసిద్ధిశక్తియున్నవి॥

శ్రీపురుషోత్తమక్షేత్రమునకు నామంతరముగల శ్రీజగన్నాథక్షే
త్రముసముద్రతీరమందు యథోచితోన్నతిమై మోక్షదావరమనకుపేరుగ
లసీనిదలమందు శీసుధద్రావిణి బలధిద్రావిణులయిన శ్రీజగన్నాథస్వామివా
రితాస్పదంబయినందరాత్మన్నతి మంజురంబునకు చుట్టునగ్రామముగలద
యి శ్రీస్వమిహరితేననడుచుటకు తగినవిశాలపీఠులదయి తత్తదుత్సవకా
లములయందు శ్రీస్వమివారిని తేంచేయజేయదగినయథోచితోన్నతిమం
టపములు అనేకకుళములుగలదయి నిరంతరయాతాయాత భక్తిజననా
లసముపేతంబయి సకలసమయసర్వవర్తన సాధారణ నిశ్చంకితశక్తిమాణ భ
గవత్ప్రసాదంబయి అవతిమార్కవానతి సాందర్యపురజన సందోహసందీ
ప్తతంబయి నిర్వహణోరాత్రయంతిక ప్రబలానేక పితృసంపత్తిసముద్వం
డపండాపరనామక ముత్కళాపహీనత్కళాదుత్కళావనీ సురభాసురంబ
యి నివృత్తికాశంబయి ప్రకాశింపుచున్నది యోగిమార్గుగా మైశ్వరూ
ధముగౌరభాయాత్రలో శ్రీస్వామివాడునివసించుదగినట్టియు నింద్రద్యుమ్న
మహారాజనిర్వాపితంబులగునట్టియుమందిరంబులుగలదయి పీఠికన్నశ్రీస్వా
మివాసికోవిల ౨ నలుపులున్నతమయినవలీగిరియందుబహున్నతమయిబ

శూనిచిత్రశిల్పనల్పంబయి యాశ్చర్యభాగమందువిచిత్రవికారసాకశాల
గలదయిదానినయిర్భుతిగానక్షయవటవృక్షముగలదైవటవిటవీరిబడమట ర
టమందు జ్ఞానులు పండితవరువులు సభిష్టింపదగిన ముక్తిమంటవముగలద
యిదానిబడమరగా రోహిణిమంటపభగవత్పాద మంటవంటలుగలద
యి దీర్ఘకాలసన్నిధి మంటపాను బాధంబుగలదయిదశశనమాత్రబ్రహ్మ
సందజనకంబయి ప్రకాశింపుచున్నది గభాకలయములో నిరుస్కలను
వెనుకను ప్రదక్షిణాధామయి కొంతయవకాశముగలుగునట్లు సుమారు
తి మూళ్ళయేత్తుగల మంటవముపయిని కుడివైపుధనశ్రీమూర్తిపై న శ్రీబల
భద్రస్వామియు నెడనువయిపు నిలముఖుడైన శ్రీజగన్నాథస్వామియునును
మసింగళముఖయైన శ్రీసుభద్రాదేవియు దారుమయోధారచారుతగమనా
రులై ప్రకాశింపుచుండిరి ముందుగా శ్రీజగన్నాథస్వామిని తరువాత శ్రీసు
భద్రాదేవిని కొరకబలభద్రస్వామిని దర్శించుట మూచారహాయియున్న
దిఅరుణోదయోది శయనాంపర్యంతిముఁక వినియోగమూర్తిస్వామిని
రినన్నిధిలో చెల్లింపుచుందురట భాగ్యసమయములో చారరానివారలనుగా
తురకలువుప్పవతులు వేశ్యలు మొదలయినవారు తెలియక కోవెలలోపల్చి
ధికివచ్చినయడల నడనబోగముచెల్లనేచెల్లదట ఆవతాథకములన్నియుకో
విలయావరణములో నేయున్న పాదుసూతిలోపారబోసి మరలనంతబోగము
వచనముచేసి నివేదించురట నివేశనకాలమందు పూజాపండాతన హస్తా
దకములో శ్రీ స్వామివారినిగ్రాహించునప్పుడుఆనీటిలోఁబడి విలచనినాడు
కోవిలలోనిజనులనుబరీక్షింపగానటి యస్పృశ్యులుదొరుకుదురటఆరగింప
యినవెంటనే సన్నిధిలోగాని అక్షయవటముక్రిందగాని సర్వవర్ణసాధా
రణముగా పంక్తిగూడియెంగిలి పట్టింపులేకుండునట్లు ప్రసాదస్వీకారము
నేయుటశిష్టాచార ముజరుగుచున్నదట ఇటీవల చిరకాలమునుండి భక్తిచే
తగాని రక్తిచేతగాని సక్రదశశనముకాదగినందూరములో సైతముఁబి
నివ్రాసిన వ్యవస్తాచెప్పటప్రసాదముభక్తింతుట విచ్చలవిడిగా జరుగుచు
న్నది గ మూర్తికదశశనముగునంత దూరములో ప్రసాదస్వీకారమునేయు
టప్రధమపక్షము ౨ కోవెలవెలకటభక్తింతుటరెండవపక్షము ౩ తక్కి
నది మూడవపక్షముఅని యిట్లుపండితులు ప్రసంగింపుచుండిరి గర్వనర్హ
సాధారణముగా ప్రసాదమునుభక్తింతుటను గురించి.

శ్లో॥ పృథ్వీతైర్నిరవీయంత్రే సర్వేవర్గాజాతాః॥

నివృతయైర్నిరవీయంత్రే సర్వేవర్గాభృతృభృతృ॥

అనమ మంత్రీశాస్త్రవచనమును ప్రమాణముచేసుకొని శ్రీకంఠా

చార్యన్యాయులవారు యథావిధిగా భయిరవీయంత్రస్థాపనచేసియుండిరిగ
నుక తదాదిగానేటివరకునది సదాచారముగా జరుగుచున్నది వీరమందు
యంత్రస్థాపనయినట్లు పండాలుకూడా చెప్పియుండిరి కాబట్టి దానినిబట్టి
యోగేంద్రునికొందనుకహనింపబడుచున్న ఒక్కండేవురాగస్తప్రసాదవయ
భవప్రతిపాదశ్లోకపర వర ప్రమాణముగా నవలంబించుటంబట్టియోగనర్వ
వర్గానాథారణముగాను విచ్ఛేదికముగాను భక్తులందుప్రసాదభక్షణమునే
యచున్నారై వృత్తవర్ణభేదములఁబట్టింపుగానియెంగిలి పట్టింపుగానిలేదు.

ఇదిముక్తిస్థలంబుగావునను ముక్తిదసలోవర్ణ తారతమ్యములేదు
గావునకు ఇందున్నతవరకుగాని దీనినేవించినది మొదలుగాగాని భక్తులం
దగును జీవన్ముక్తులేయగుటకు గావుననుతత్తరిచ్చానుకూలముగా శ్రీజగ
న్నాయకాన్నప్రసాదము భజించుటకును తద్వారాతరించుటకును సంశ
యించవలదు.

కౌశలీ ఉవాచ.

౧ శృతంవయశ్చైత్రమాహత్యైం జగన్నాథస్యశుభ్రతం॥

మహాప్రసాదమాహత్యైం భజతానూచితంపురా॥

౨ యస్యభక్షణమాత్రేణ జీవన్ముక్తిభవేన్నరం॥

మహాప్రసాదమాహత్యైం శ్లోతుమిచ్ఛామివిధరాత్॥

సూత ఉవాచ,

౩ శృణుష్యమనికాదూల వప్రసాదమహిమాహరే॥

యథాశృతంప్రకృత్యామి సర్వలోకమలావహం॥

౪ వక్తుంకషణమిష్టేర్వాసాకల్యాచృక్వతేనవా॥

నారదాయపురాహిత్యంజగన్నాథేనయత్యయం॥

౫ ఏకదానారదోహాకామర్యటాపృథివీలే॥

అనసాదాశ్రమిందోక్తిమైష్ట్యవసంకులం॥

౬ తత్రైవకీరణ్యవిభజితీకవిమలావహం॥

కుశ్రావకంకునాహిత్యంజగన్నాథస్యవైభవం॥

- 2 తతోనయి వేద్యమాహుత్యంశ్చ త్యావిస్థితమాః |
పురుషోత్తమంజగమాశుయత్రదాదుమయోహరిః |
- ౩ తత్ప్రకత్యామంజగన్నాథంసన్నంభక్తవత్సలం |
అసాపీవరయాభక్త్యామహాపురుషమవ్యయం |
- ౪ తతః ప్రసన్నోభగవాన్ బ్రహ్మపుత్రేణనంస్తతః |
స్వవక్షోలంబినీమూలాంబదౌతస్త్రికృపానిధిః |
- ౧౦ లద్వామూలాంబివ్యగంధానారదౌభక్తవత్సలాత్ |
ప్రహషణమతులంవేదేపర్వణీమహాగావః |
- ౧౧ ననలేవాదయగవీణాంమహాతీర్థరసాభితాం |
దృష్ట్వాభక్తీంనారదస్యజహషణగతాంపతిః |
- ౧౨ జ్ఞాత్వాప్రసన్నందేవేనహషణనిర్భరమానసః |
మహాప్రసాదమాహుత్యంభక్తిచ్చనినయాన్వితః |
నారద ఉవాచ.
- ౧౩ దేవేదేవసమబూహిత్యత్ప్రసాదస్యవైభవం |
భవత్ప్రసాదమాహుత్యంభక్త్యానైవబాధరః |
నూత ఉవాచ.
- ౧౪ వనాద్యస్యవచనశ్చ త్యాప్రహృష్యకాదృశానిధిః |
వహస్యంకదయామాస స్వనివేదితవైభవం |
క్రీభగవానువాచ.
- ౧౫ బహునిసంతిశ్చైతాని పుణ్యానిమమనారదా |
ముక్తిదానిస్సకాంవిధి దేహంమేపురుషోత్తమం |
- ౧౬ శ్చైత్యోత్తమస్తేనభూతానిస్థావరాణిచరాణిచ |
తానిసర్వాణిపుణ్యాని మద్రూపాణ్యేవనారద |
- ౧౭ పురుషోత్తమయ్యాతాయాంయస్యచిత్తంప్రపతక్షతే |
తస్యముక్తిప్రదాస్యాదికిముతాగచ్ఛతస్త్వయం |
- ౧౮ బ్రహ్మజ్ఞానేనముచ్యచితేయోగినోవీతకల్లుషాః |
అత్రసర్వేపీముచ్యంతేమత్ప్రసాదనిషేవనారద |
- ౧౯ మత్ప్రసాదంతుయోశ్చాతియస్తభక్త్యాభియచ్చతి |
తావజ్ఞాపుణ్యకర్మాణాముక్తేదామభాదినా |

- ౨౦ రథ్యాంతలేహాహానీ వద త్తయేనకానవా।
మత్ప్రసాదంతుయోశ్చాతతస్యముక్తిందకామ్యహం॥
- ౨౧ రథ్యాంతలేవాతితంమునీంద క్రితంచద త్తంశ్వచేనవాసి।
యోశ్చాతతస్యకీప్రయతఃప్రసాదంముదాహమస్మై తదకామిము
- ౨౨ దేశికాలశ్చపాత్రంచపునాతిపురుషాక్షయేత్ ।
దేశికాలశ్చపాత్రంచమత్ప్రసాదేనవిద్యతే॥
- ౨౩ శ్వపాశేనాపీవాద త్తంమత్ప్రసాదంసుపావనం।
అశ్వీయాత్ప్రయతోభక్త్యానాత్రకార్యావిచరాణా॥
- ౨౪ యత్రపాచయతేలక్ష్మిరోభక్త్యాహంయజ్ఞబుక్ష్వయం।
భాక్తవ్యంమినిధివైత్తైర్వాత్రకార్యావిచరాణా॥
- ౨౫ వాంఛంతిసకలాదేహమత్ప్రసాదంసుపావనం।
యాచంతేభిక్షురూపేకింపునర్పువిమానుషాః॥
- ౨౬ తవస్వినోవిరాహాలావతినశ్చాగ్నిహూతిః।
శుద్ధ్యంతిమత్ప్రసాదేనకృపాదత్తేనారదా॥
- ౨౭ యథాసుఃకేశరత్నైచస్పృశదోహునవిద్యతే।
తత్తైవమమనయివేద్యేస్పృశదోహునవిద్యతే॥
- ౨౮ తైత్తిర్గమత్ప్రసాదంయోనాశ్చాతస్పృశంకయా।
అపీమద్భక్తియుక్తోవామిభుక్సభవేన్మనః॥
- ౨౯ శ్వపాశోపహృతంవాపిమత్ప్రసాదంతుయస్మైజేత్ ।
తస్యముక్తిఫలంచంతచ్చుతపేవనసంశయః॥
- ౩౦ యోశ్చాతపీ) మతోనిత్యంమత్ప్రసాదంసుపావనం।
సాశ్చాతసర్వకాకామార్థమయాసహవివశ్చితా॥
- ౩౧ మన్నివేదితభాక్తారోమన్నానుజతశావినః।
మనుసాధర్మమౌపన్నానచ్యవం దేశదాచన॥
- ౩౨ మన్నివేదితభాక్తారంయోదూషయతీనూనవః।
సపనసరశేలోశేసాపీక్రతుసహస) పాఠ॥
- ౩౩ యథాశుష్కంపర్యప్తీతంనీతంవాదూరదేశేతః।
చందాలవాటికాయాంవామత్ప్రసాదంసుపావనం॥
- ౩౪ మత్ప్రసాదంయథాదేవాపీయాషంలోకపావన॥

యాస్మిన్ వశే ప్రదివంతస్యముక్తిరస్థితా ||

34 శుచిర్వాప్యనాచారోజాత్మవృత్త్యం మోషివా
యోమత్ప్రసాదం నేవేతసమేధ క్షతయోధ వేత్ ||

35 మత్సాదతిథి నేవాచమన్ని వేదిసభాజనం
దహత్యాజస్మజంపాదం దూలరాశిమివాసలం ||

36 నమస్కృషీతిదోషాస్తినశూద్రస్పృశదస్త్రధా
నప్రతిగ్రహదోషానిమత్ప్రసాదేనువావనం ||

37 అన్నాతోవ్యధవాస్తోమత్ప్రశాదం సుపావనం
పాప్తమాత్రేణయోశ్చాతసబాహ్యభగ్నంతరఃకుచి ||

38 చందాలకమిర్యథాస్పృష్టంగంగావారినదూష్యతే
తదైవమమనైవేద్యంస్పృష్టంశేనాపిదారద ||

39 మత్ప్రశాదేనయోవిహితవ్యక్వాదికంసరత్
జేవానాచపితూణాంచతదానంత్యాయకల్పతే ||

40 పితూణాంమత్ప్రశాదేనపిండనిర్వాహణంచరత్
అనాయాతవామృతాహేవారదక్షిణ్యఫలంభ వేత్ ||

41 మత్ప్రశాదాద్భుతేన్నేనపితృశ్రాద్ధంకరోతయః
నచందాహారేవేద్యప్రోహాకాచసంకంప్రజేత్ ||

క్షేత్రపశ్చాయంనియమ ఇతిగ్రాహ్యం,

42 యోమన్మోక్షావంనాశ్చాతిశూద్రస్పృష్టమిద్విజః
సస్సిష్టాధి వేత్సద్యశ్చంపాలాదధ మోధ వేత్ ||

43 జీవవాసదినేవాపిమత్ప్రసాదం సుపావనం
అయాచితాహృతంబోజ్యమనశ్చైవతిథి వేత్ ||

44 చాంద్రాయణసహస్రేణిపరాకార్యయుతానిచ
మత్ప్రసాదస్యనేవాయాః; లాంసహాతిపోదశీం ||

45 బ్రాహ్మణక్షతవిట్కూడైత్ప్రశాన్నభాజనై
పంక్తిదోషాసంకేతాన్య మద్భక్తైస్తువిశేషతః ||

46 చందాలవాటికాయాంవా మత్ప్రసాదం సుపావనం
యాచ్యంతోజ్యంప్రతిగ్రాహ్యంమద్భక్తైర్వాహ్యజైర్మునే ||

47 యావిత్కైరేమత్ప్రసాదం వరకేతయస్యైస్యచిత్ ||

పద క్రి. గాంధీ మర్రిల తస్య దేహే ననామ్యహుతి

సగంధరస్య సర్వజ్ఞ స్వజీవన్ముక్తః చ్యవే॥

యోగ్యత కృత్యములను సాధించుటకు అవసరమగు సమస్తమును చేపించుట

మద్యశాసనయత్యుక్త్యంతర్వంసిష్ఠఫలంభవేత్

పశ్చాదలంఘనసాపం నశ్చ్యతికదాచన॥

దమనంయస్యతయిమార్క్తిన్సముక్తోనసంశయః॥

బోజ్యంద్యైశ్చైస్తునుద్భక్తైర్గుత్సాయుజ్యఫలేచనిభిః॥

యన్య శ్రవణమాత్రేణ పాఠక్యవివిశుద్ధ్యతి॥

శుద్ధాయభక్తియుగాయ వక్తవ్యంమల్ పరాఽన్మచ॥

ద దౌవినయనమోయ కృపయావరయామునే॥

ఉవాసనుచీరంకాటం గాయ స్తన్యుశోబలం॥

మయావినారదాదేవవికాల్పాయాంశ్రుతంమునే॥

ఇంద్రుడును) దేస్సార్వా ప్రపజన్మనవిద్యతే॥

౬౨ ద్వాదశావీతితీర్థాని పంచతీర్థామిస్సృతం।

సేవసంపంచతీర్థ్య శశినాంచపావనం॥

౬౩ జగన్నాథముఖాదృష్ట్యా దేశాంతరగతోపివా।

నాయుశ్యంసమవాహ్నితి దేశాంతేయోగిదర్శనం॥

౬౪ ససవీరేత్రవినులాదేవిసాద్యదధిదేవతా।

క్షేత్రపాలాస్ససంహస్సృత జగన్నాథశ్శివస్సయం॥

౫౫ నీలాచలనివాసాయ నిత్యాయపరమాత్మినే।

సుభద్రాపాదనాథాయ జగన్నాథాయమంగళం॥

ఇతి శ్రీబ్రహ్మాండపురాణే విష్ణురహస్యక్షేత్రమాహాశ్మ్యే మహాప్రసాదవయ్యధననామ చత్వారింశదుత్తరద్వితీత మోధ్యాయః॥ ౨౪౦॥ ఆధ్యాయమునందు ఇట్లుచెప్పబడియున్నది.

పైనివాఁనశ్లోకములప్రకారము వారదమహాముని శ్రీ జగన్నాథముఖవిచనంబులవలనతదీయప్రసాదమహిమనుసమగ్రముగా నెరింగియుం తిరిమిందు నిజాభిప్రాయ నూచంబుగా ముక్తిచింతామణియనుపేరుగల నొకగ్రంథము రచించి దానిలో శివేన వ్యానాది మహర్షిఁ లోబహుపురాణైతిహాసాద్విప్రమాణులు దాహరించియుండిన అవివియ్యవియున్నను.

౧, బ్రహ్మాండపురాణము. ౨, కాశీఖండము. ౩, ఆరుడపురాణము ౪, పద్మపురాణము, ౫, విష్ణురహస్యము, ౬, బ్రహ్మాండము, ౭, బృహద్విష్ణుపురాణము, ౮, వాయుపురాణము, ౯, తత్త్వయామళిము, ౧౦, శివపురాణము, ౧౧, విష్ణుపురాణము, ౧౨, కూర్మపురాణము, ౧౩, విష్ణుధర్మము. ౧౪, బ్రహ్మాండపురాణము, ౧౫, బ్రహ్మయామళిము, ౧౬, పురుషోత్తమక్షేత్రమాహాత్మ్యము, ౧౭, భవిష్యత్పురాణము, ౧౮, ఆంగిరసపురాణము, ౧౯, బృహద్భామళిము, ౨౦, ఆగ్నేయపురాణము, ౨౧, నృసింహపురాణము, ౨౨, లఘుభాగవతము.

వీనిలో ప్రధానముగా క్షేత్రమహిమ విశేషించిచెప్పబడియున్నది.

౧. పద్మ పురాణములో శ్లోకము,

౧ యస్మాదన్నవతిచ్చేదో జగన్నాథోజనాదకానః।

అన్నపూర్ణాకసుభద్రాన్యా త్రైవిదాన్నమున్నవేత్

అని శివశేషపుట అన్నపూర్ణాకసుభద్రలకు భేదములేక నేతెప్ప బడినది. మరియునందే.

౨ కింకి శ్యంఠిజనాదేవీ నంసారవ్యాధివీడితాః।

నియంతంము క్తి మేష్యంతి జగన్నాథాన్నభక్షణాత్

౩. అవిము క్తైమృతానాంతూయధాము క్తిధుకావమతా।

వియంతంము క్తి భాజన జగన్నాథాన్నభక్షణాత్

అని యిట్లు చెప్పబడియున్నది

౪ వరాహపురాణము. రుద్రయామశము. బ్రహ్మరహస్యము, స్కాం

దము, పీట్టలోవ్యాసాగ స్త్ర్య శాండిల్యసూక్తులు ప్రసాదమహి

మనుగురించి పెక్కుగానున్నవి.

౫ విష్ణురహస్యకుండలి ౨రం అధ్యాయముపైని వ్రాయబడియున్నది

గదా అది ౧౫ వ అధ్యాయమని చింతామణిలో నున్నదిగాని

శ్లోకములు అవియోగైయున్నవి.

౬ భగవద్గదద్యుక్తు సంవాదము - బ్రహ్మపురాణము - బ్రహ్మాండ

పురాణము - ఇంద్రుడేసాక్షి మే కాది ప్రశంస విశేషించికలదు.

శ్లో॥ వోలామనానం గోవిందంమజ్జాస్థ మధునూదనం ।

గదాస్థానామందృష్ట్యానుజన్వంతవిద్యతే।

౭ శయనోత్తాప నేకృష్టం యే పశ్యంతమనీషణః।

హలాయుధంసుభద్రా శ్చ హరేస్తానంప్రజాతితే॥

అనియిట్లు తర్తమత్సవములయందుగాని ప్రదినప్రతినములయందు

గానిదర్శనముచేసినవానికి గలుగుఫలములు విశేషించిచెప్పబడియున్నవి.

౮ దివాచదిర్యనంఘ్ర్యం రాత్రౌదశగుణంభవేత్ ।

విష్ణునాయఃజ్యకూహ్నితి దృష్వా రేవంయథాతథా॥

౯ నారకపరపఠంశిష్యే త్పుంసాంకథావ్యమస్తే॥

నీలాచలంశక్యద్ధాత్వా జగన్నాథావలాకినాత్ ॥

సుదేశపూనులయి మత్సరముజ్యంబునొందగలదుకాబట్టినివిత్పడచ్చటికిబొమ్మ చానిమహిమనీకు సైతమత్కాశ్వర్యంబుగాగలదునీయందుబ్రహ్మండసయి యారహస్యం బెంగిచితినిని యిట్లావతిచ్చి యచ్చతున్నజుండం తహితుండగుదురిచ్చవడి యచ్చతురాస్యండచ్యుత నిష్టంబై సయాగర్దుష్టస్థలంబువకుంబోయి తదీయమహిమలకును పూర్వోక్త పూర్వమూర్తికదేశానంబునుకునుమహాశ్వర్యంబునొందికృతార్థండయ్యెనియిట్లుబహుదారణ పూర్వకంబుగా బ్రీశంసింతుటయేగాక ౧౯ అభ్యాయమందు,

- ౧ సుభద్రాచారువదనావరాజ్ఞాభయభాణి లక్ష్మికిపాదీదుర్బ భూతేయం సర్వవైతస్యసూపిణి.
- ౨ ఇయంకృష్ణావతారేహిరోహిణీగర్భాసంభవాబలభద్రాకృతిజాతా బలహదస్యచింతనాత్.
- ౩ క్షణంవసనాతేహిమోక్తంలీలావతారిణంసభవస్తాక్వికోవిపాః కృష్ణస్యచబలస్యచ॥
- ౪ ఏకగర్భప్రసూతత్వాద్వ్యవహారోధలాకిః భగినీబలదేవస్య క్షేమే పారావణికేకథా.
- ౫ పుంసూపేస్త్రీస్వరూపేలక్ష్మిన్సర్వప్రతిష్ఠతి పున్నామ్నాభగవాన్విష్ణు స్త్రీనామ్నాకమలాయ.
- ౬ దేవతిర్యజ్ఞునుష్యాదా కవయోన్వివ్యతేపరం కోహ్యన్యః పుండరీకాక్షాద్భువనానిచతుర్దశ.
- ౭ ధారయేద్యఃఫణాగ్నిం సానంతోబలసంజ్ఞతః తస్యకేక్తిస్వరూపేణభగినీశ్రీః ప్రకీర్తితా.
- ౮ సుదేశానంతుయచ్చక్రిం సదావిష్ణోఃకరేష్ఠతం శాఖాగ్రస్తంభమధ్యస్థం తద్రూపంతు తురీయకం.
- ౯ ఏవంతుమూర్తయ స్తేన చతసావైభ్రకాశితాః నిర్వృతై భగవద్రూపేచతుర్థాదివ్యరూపిణి.

అనియిట్లు సుభద్రా బలభద్రా సుదేశాన జగన్నాయక మూర్తుల యొక్కయభాధా స్వరూపమునిరూపించబడినది.

శ్రీరంగస్వాధ్యాయతాతత్వము.

శ్రీరంగస్వాధ్యాయతాతత్వముందు శ్రీరంగస్వాధ్యాయనిదివ్యసుందర విగ్రహమును
జూచినుభవద్రవమనసులోనే మోహించియుండుట స్వభావమైన శ్రీరంగ
స్వాధ్యాయనిదివ్యనిర్మలముగలను కాదియుండు నుభవ బాధదుర్బలతో
గూడియానీలగిరియుండు బుద్ధరూపంబునవలెరించి (పాండు) వంశాలను
దు కలెటయభక్తులతో సల్లాపంబునలుపుచు వారిచే బూజింపబడుతుండుట
యింద్రద్యుమ్న మహారాజు స్వాశ్రీత బ్రాహ్మణునివః పనెరింగి సవరిచా
రంబుగావచ్చి తడియపామరజన సంమదకంబున నంతభావంబునొందిన
భగవంతునిబ్రాహ్మణంపుచున్న యింద్రద్యుమ్న మహారాజునకు స్వోద్ధర్య
సంబిచ్చి నముద్రములోనుండి కొంచపుదినములలోరాగల చారువులను
మూతలగా నిర్మింపించి ప్రతిష్ఠించి పూజింపమనియు మత్స్యశాసనము
కులై ముద్ధర్యనంబు నేయువారయి భక్తిగలిగియున్న యేమానవులనెను
తరింపజేసెదననియు నానందచ్చివైసి కొన్నిదినంబులూ భగవదుక్తప్రకా
రంబుచాగువులు పారావారింబులోనుండి తీరంబునకురాగాచూచిసంతసిం
చి యంతకుముందే యిందునుగురించి గట్టించినమందిరంబలో ప్రచన్నునే
పాగతవిశ్వకర్మతో సదరుచారువులను బ్రవేశపెట్టి తదుక్త ప్రకారంబున
గుడితలు పులుమూసి బీగములువైచియుండగా గం దినంబులైనపిమ్మటరా
జమాతమూర్తినిర్మాత నొకప్రాకృతునిగాదలంచి వానినిరావార నిర్మా
ణంబునకు మిగులవగచి కనికరంబునగరంబు బ్రేరేపగా మాతృభక్తుండు
గావున నయ్యింద్రద్యుమ్నంబు తల్లిమాటనల్లంజాలక కాలకర్మనశంబు
న సమయపూర్వకాకాడినే గుడితలుపుతెరచిచూచినంతలోనే విశ్వకర్మ
యంతిహితంబుండయ్యెనట మూతలను కదలరణగ్ర పూర్తిలేక య
దోచితస్పూర్తిగలిగియుండు ఏకాత్మకాంధి తమ్మిచూచిపాలికా స్పృహల
మాళివేగనేగి ముక్తితాపచ్చివని విన్నవించినంతలో నవ్యయ్యవిభాత
యంతనిజాచి నీవచ్చటనుండి యిచ్చటికివచ్చినయీమధ్యకాలంబు జేస
మానంబుననల్పమాత్రంబయ్యెను మనుష్యమానంబు ననేయగంబులతి
శ్రీమంచియున్నవి భగవన్సోపితమూతలనునీవంటిభక్తుండొకడుకృతి
ష్ఠిచుటయుభాగరాగాద్యుత్పన్నంబులుపాండ్య(పండా)బ్రాహ్మణ్యంబు
గా జరుగుచుండుటయు చిరకాలముకిందటనే భగవత్సంకల్పంబునసంభ

- శీ॥ నిగమార్థమనుచువేల్పులు!
 వొగడఁగనిలగిరిభిరళు వృక్షమణివీరతంభయు!
 సహజాతొడగినలుపై!
 మిరుబ్రహ్మదారువుండలతుఁగ॥
- శీ॥ నిగమరసమనఁగమరలె!
 స్నఁగఁగిలనగాగ్రశంఖనలినగతమణి!
 మృగరాజవీరపానుజ!
 మగుచునగడుబ్రహ్మదారునాత్మండలతుఁగ॥

శివకేశవ స్తోత్రము.

- నీ॥ సాణుస్వరూపుడై తనరుచుండు!
 నొందుదామస్వరూపుడై తనరునొకఁడు!
 దారుకావనమా దాంకాముఁడొకఁడు!
 పురుషోత్తమత్వైతనిరతుఁడొకఁడు!
 శ్వేతాచలనివాసబూతాదగఁడొకఁడు
 నీలాచలనివాసలోలుఁడొకఁడు
 హిమాలయహార లీలాధిఁడొకఁడు
 లలితాన్నభాగలాలసుఁడొకఁడు॥

- గీ॥ శేషభూషణుఁడొక్కఁడు!
 శేషశయనుఁడొక్కఁడనంగ ననంగభఁగో!
 దయములొసర్చుభువనేశ్వరిని!
 జగన్నాయకునిభజింతుఁ జింతితపురుషార్థసిద్ధికెపుడు॥ ౧౦
- శ్లో॥ మహాంబోదేస్తరేకనకరుచిరేనిలశిఖరేన సస్యానాదాంతన్నహజ
 బలభద్రేగిబలినా । మథద్రామధ్యస్థనికలసురసేవావసరదోడగ
 న్నాథసిమీనయనపదగామిభవతుమే॥

- శ్లో॥ నీలాచలనివాసాయ నిత్యాయఃరమాత్మనే!
 మథద్రాప్రాగనాథాయ జగన్నాథాయమంగళం॥

అనియిట్లు ప్రార్థించుచుండుడు.

క్షీరసముద్రమధనాంతరమందు మందరాద్రినిడించి జగదుద్ధరణార్థ

మీ తన బేరుగానముద్రతీరమందు శ్రీకూర్మహావిమైస విష్ణుమూర్తియొక
శివలింగమును వ్రతస్థించి పూజించెదననియు నిటీవల శ్రీరామానుజాచార్యు
లవాడుతిడమలయందు పీసినేసవిధానము చేసి సోమమాత్రముగుండాపామై
గుడిలోఁగలిపిపోయి శంఖచక్రాదిలాంఛనములు శ్రీకూర్మేశ్వర లింగమున
కలంకరించి మరునాడెరుంగనట్లుత్రైత్యులును, తామనుగుడితలుపుటతెర
చిబిగములుచూచువరకువిష్ణులాంఛనములుంచుండగావిషువేయనినద్విం
చితొల్లింటికివాచకకుఁడు సమాధ్యయము చేసి పాంచరాత్రరీతిని దివ్య
తిరుపతిని జేసినదిమొదలు శ్రీకూర్మేశ్వరనామమునకబదులుగా శ్రీకూ
ర్మనాయకనామము శ్రీహృదివానికి సంభవించెనని వింటిమి.

ఇచ్చట కూర్మగుండికియని యొక్కపక్కరకిగలదు దీనిలోనిక్రిత
తినవత్సర చూఖశుద్ధ ర కు శ్రీ కాశీగంగవచ్చును. శ్రీ కాశీలో చక్ర
తీర్థమువంటిదనినన్ని యీప్రాంతములోని పెక్కుండ్రజనులు నష్టప్రక్షే
పణంబుగావించుచుండుడు శ్రీసూరమునకు తూర్పుగా ౮౦ మయిళ్ళ
దూరములో సముద్రతీరమందున్నది.

ఈక్షేత్రమునుగురించిన కథ.

పూర్వకాలమందు క్వేతకేతుడను మహారాజుయొక్క భార్య సభ
క్రికముగా నమనవ్రతములొనరించియొకనాడొకగోవరదీక్షతోఁగలచుండ
గా క్వేతకేతుడు మీనకేతువీక్షితుండై యారాత్రితనభార్యకడకేతెంచుతం
పునన్నద్యుక్తుండై యుండ గాతద్భార్యకు వ్రతభంగము కారుండునట్లాదంప
తులనడుమనొక మహాజలప్రవాహముదయించెనటదానినింజాచి భూశానివి
స్మృతుండయి క్వేతగిరికెక్కిపోయి యందున్న పేర్వలనకుగగా వారునీ భార్యకు
వ్రతభంగముకాకుండకయి సర్వేశ్వరుండై యావిధంబునమహాజలప్రవా
హంబుల్పించినాడని తెలిపిరట. అమాటవినియామేటినివ్వరపాటునంబా
టిల్లినతనయల్లంబున స్త్రీలేయీశ్వరుని స్వాధీనునిగా జేసికొనుచుండగా
పురుషులకదికష్టమాయునితలంచి నిశ్చలతవశ్వరణిశ్చితాంతరంగుండై యు
చ్చటికికురంగటనున్న కింగవట్టణమునందు వేంచేసియున్న శ్రీ కర్పూరే
శ్వరునిసన్నిధిలోగొంత కాలంబునుదానికీసమీపమునందున్న కింగుపురము
వేంచేసియున్న మధ్య కేశ్వరునిసన్నిధిలోగొంత కాలంబునుదానికీ సమీపమం
దున్నయిప్పిలిమనుసారిలో స్వయంవ్యక్తిమయిననుండరేశ్వరుని సన్నిధి

అగ్రాంతకాలంబును దానికిసమీపమందున్న యీశ్రీకూర్మక్షేత్రములో
వేంచేసియున్న నాతాళినిదేశ్వరునినిన్నిధిగ్రాంతకాలంబును దానికిసమీపం
బుననున్న సముద్రతీరమందు వేంచేసియున్న రామలింగేశ్వరునినిన్నిధియం
దు గ్రాంతకాలంబును దినదినప్రవర్ధమానశ్రద్ధాబుద్ధియై ఫేవారతపస్సుచే
యగా జగదీశ్వరుడు ప్రత్యక్షమయి శ్వేతకేతుసకుతదభిష్టవరంబులాసం
గి ఈపంచస్థలంబులలో బహుచముసంగల పంచజనులెవ్వరు సమంచితబక్తి
చే స్వయంస్మక్తముగా వేంచేసియున్న సన్నుసేవించెదరోవారి కిహుర
మఖంబు ఖండింబుగా నొసరిగెడనని ప్రసంగవశంబున నానతిచ్చెనటఇ
ట్లు శ్వేతకేతుడుతపస్సుచేసిన పుణ్యస్థలంబుగావున నాటబట్టిదీనికి శ్వేతగిరి
యనుపేరుగలిగెననివింటిమి. ఇట్టిశ్వేతాచలమందున్న యీకూర్మక్షేత్ర
పూర్వమందు పూర్వమందు శివక్షేత్రమే నయినందుకు గురుతుగాకోవెల
యీవరణములోనే వాయుభాగమందు శ్రీదుర్గాదేవియొక్క మంది
రంబును గానుసశ్చరు దిశయందుకాలభైరవుని మందిరంబుగలిగియున్న
వి. వీరిని బ్రాహ్మణలేపూజించుచుందురు ఇటీవల శ్రీరామానుజాచా
ర్యులవారి కాలమునాడు ప్రతిష్ఠింపబడినమూర్తులు.

- ౧. శ్రీగోవిందరాజులు - శ్రీదేవి-భూదేవి.
- ౨. శ్రీకొండరామస్వామివారు - సీతాదేవి-లక్ష్మణస్వామివారు.
- ౩. చక్రనారాయణస్వామివారు - శ్రీదేవి-భూదేవి.

వీరందఱు ధావిధిగానే పూజింపబడుచుండిరి. సముద్రతీరమందే
యున్న శ్రీహనుమదాలయములో సముద్రఫేలాషమువినబడదు. ఇదివా
రిమహిమేయని హాశ్చర్యముతో నమ్మవచ్చును. దీనికి ౬ మయిళ్ళదూ
రములో ఐదమరగానుండు.

శ్రీహవావల్లిక్షేత్రము.

శ్రీహవావల్లిక్షేత్రములో శ్రీగాయత్రీమంత్రానిదేశవరమైన శ్రీ
మూర్తినారాయణస్వామివారు ప్రత్యక్షదైవమయి ప్రకాశింపుచున్నారు.
పూర్వము భారతయుద్ధకాలమందు, తీర్థయాత్రావశంబున శ్రీబలకామస్వా
మివారులాంగవీరరంగిణికి కురంగటబరడుచున్న శ్రీకామేశ్వరమునకు శ్రీ

కోపేశ్వర లింగప్రతిష్ఠనాయుచున్నప్పుడు, తద్వర్సనాధికమయిన పరివారముగనింద్యుడు హోమసమయంబున నిమంతితుండయివచ్చి తదైశ్వర్యులకు గల భక్తి శ్రద్ధావినయాభివృద్ధిలకాపగ్ధశ్రవుండుమెచ్చి చారికాయుధా రోగ్యయిశ్వర్యకై వ్యూహులుగలుగుటకు నిష్కర్షసిద్ధియగుటతెనుత్రిమూర్తీమూర్తియు శివుఁసాక్షియు త్రిమూర్త్యాత్మ్యులందును భక్తరక్షణపరాయణుండునగు శ్రీ సూర్యనారాయనుని బ్రోష్ఠించినచో ద్రిమూర్తిఁ బ్రహ్మ ఫలసిద్ధియగునని తలంచి యీశ్వర్యనారాయణమూర్తి నింద్యుండు ప్రతిష్ఠించెని బలరామక్షేత్రమహాత్మ్య గ్రంథములోనున్నది.

పద్మద్వయభయవరదహస్తములుగలిగిమూర్తిబహుమందరముగాను ప్రసన్నముగాను త్ర్యక్ష ఫల పదంబుగాను ప్రకాశింపుచున్నది. నిత్యపూజయ నకలొల్పవంబులును, నియతకాలములలో యథావిధిగానున భక్తికంబుగాను జరిగింపబడుచున్నవి. ప్రతిభానువాసరంబునందునుపుట్లకొలదిగాను తథనప్రతిగరిశలకొలదిగాను శంకరాదిమిత్రమయిన తత్త్వరము (అమృతకుండి) శ్రీస్వామిచారికారగింపుచేసి భక్తులకు వలసి నంతద్రావనిచ్చుచుండును. ఇంద్రుని పుష్కరణిగలదు. తీరింబున్నానమామురారోగ్యములనిచ్చును శ్రీసూర్యనారాయణస్వామివారికోవిలతో సరిగా నొకశివాలయంబుగలదు పూజాదులనుకూలముగానే జరుగుచున్నవి.

శ్రీసూర్యనారాయణమూర్తినిధ్యానిచుటక - పుత్రతల్లొకములు.

౧ అడిదేవనమస్తుభ్యం ప్రసీదమసుభాస్కర దివాకరనమస్తుభ్యం ప్రభాకరనమోస్తుతే॥

౨ సప్తాశ్వరథమాచూఢం ప్రచండంశక్యపాశ్మజమ్ శ్వేతిపద్మధరంచేవంత సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥

౩ లోహితంరథమాచూఢం సర్వలోకపితామహమ్ మహాశాపహరంచేవంతసూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥

౪ తైత్తిరియ్యం చ మహాశూరం బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరమ్ మహాపాపహరంచేవంతం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥

- ౧ బృంహీతలేజకపుంజంబనాయుకాళమేనచ పృథు స్త్వం సత్వలా
కానాంతం సూర్యంప్రగమామ్యహమ్
- ౨ బంధూకపుష్పసంకాళంహారకుండలమూషితమ్ ఏకచక్రధరంచేవం
తంసూర్యంప్రగమామ్యహమ్
- ౩ తంసూర్యం జగతాంనాథం జ్ఞానగ్రీధిపనమ్ మహాపాపహరంచే
వంతం సూర్యంప్రగమామ్యహమ్
- ౪ తంసూర్యంజగతాంనాథం జ్ఞానప్రకాశమోక్షమ్ మహాపాపహ
రంచేవంతం సూర్యంప్రగమామ్యహమ్

శ్రీసూర్యనారాయణ భక్తరక్షపరాయణ జన్మంతుజారసాయన

అనియిట్లుపఠియించుచూ నమస్కరించుచుందురు,

హర్షవల్లిక శ్రీకాకుళము పడమర గానుమారురెండుమైళ్ల దూర
ములో లాంగవీసదీ తీరంమందున్నది ఇందు ౩ కడేవాలయములు
న్నవి అందొకదానిలో శ్రీకోటిశ్వరస్వామివారినిశ్రీబలరామస్వా
మివారు ప్రతిపించిరందురు దీనిగాథ యెట్లన్నను||

శదుపాండవయుద్ధకాలమందు శ్రీకృష్ణుడుపాండవ వత్స పాతినైపుం
డుటయును తనప్రియశిష్యుడయిన దుర్యోధనుండునుసన్నహితబం
ధువైన ధర్మతనయుండును యుద్ధసహాయమునుగురించితన్నుగోరు
టయుజూచి శ్రీకృష్ణసంకల్పమెరింగినవాడుగ్ధావున తదుబయపక్షం
బులవాఁకిని సహాయుడుగానేరక శ్రీబలరామస్వామితీర్థయాత్రా
మిషగాయలుదేరివచ్చుటలోదండకారణ్యప్రాంతమందుకొండలన
డు సనదుచునవ్వుడు వీసానయుడయించి నీరులేకుండుటకు మిగులవ
గచి స్వాధికముగానుపరార్థముగాను మేలునేయండలంచిగంగా
తరంగిణిసంతరంగంబునస్థితింపుచు తనలాంగలముతో సచ్చటచ్చ
టభేదింపుచురాగా పెక్కుజలధారలువయించి వేగవతి స్వయము
ళిలాంగవిని వంశధారఝంఝూవతియనుఁబ్టి నామములుగలనదు
వై ప్రవహించుచుండుట గనుంగొనిసంతసించి వానిలోస్తానపానా
దులేనదిలోనేనోఁదానికిలాంగవీసదయనియొసెరియనియు పేగు
బెట్టి మనుష్యులునోర వింధ్యారణ్యము జాతినవరకును తత్తిరమ్మా

గోంబున నేపచ్చిజనసంచార మోగ్యమయిన ప్రయాగవాటి (పాటి
కాడు) అనుచోట జగదాధరగార్థమై.

౧ నీదైశ్వర్యుడనెడు పేరుగానొక శివలింగంబును.

౨ పార్వతీపురంబున కుత్తరంబుగా గి మైశ్వరహారమందున్న గుంప
యనునూరికి తూవుగా నడదలాంగవినిది నద్యంతరములోగలసి
నచోట సామేశ్వరనామక శివలింగంబును.

౩ సంగమాగ్రహారంబునకు ప్రాగ్భాగమందు సంగమేశ్వరనామక శివ
లింగంబును.

౪ ప్రకృతమైనలాంగవినిదీతీరంబున యీశ్రీకాకూళంబునందు కోటి
శ్వరనామక శివలింగంబును,

౫ లాంగవినిది నముద్రునితో నేకీభవించిన తీరమందున్న కల్లేపల్లయ
నుచోట మణినాగేశ్వరనామక శివలింగమును.

యేతత్పంచలింగములను దలిఁచి పూజించువారికి హస్తాభ్యము
గలుగుటయేగాక శివపాయుజ్యమునొందెదరని నిర్దేశించిమిరలకురుక్షేత్ర
మునకుదుర్యోధనగదాయుద్ధనమయమునకులాంగఁ ధరుండు దయచేసెనట

శ్రీముఖలింగక్షేత్రము.

శ్రీకాకూళమునకు ఈశాన్యోత్తరముగానున్న శ్రీముఖలింగమనెడు
మహాక్షేత్రము వంశధారమహానదికి ప్రాగ్భాగముగా కోటిలింగములతో
నున్నది యీముఖలింగేశ్వరశివలింగము స్వయంవ్యక్తిమయి భక్తులకు భ
క్తిముక్తులనొసంగుచున్నారు దీనిమహిమక్షేత్రమహాత్వగ్రంథమందలి
విశేషముగా వివరింపబడియున్నది శ్రీపర్వా విమిదనమస్థానాధిపతులవల్లను
యీస్వామివారికి భోగరాగోత్సవాదులకుగాను కొన్ని గ్రామములు సమ
వీణంబడియున్నవి ఇట్టిదేవస్థానములనేకముగా వీరిసంస్థానములో చేరి
యున్నవి.

శ్రీబొబ్బిలిపట్టణములో వేంచేసియున్న శ్రీవేణుగోపాలస్వామివా
రిమందిరము గోపురప్రాకారములలో బహుసందరముగా ప్రకాశింపు

తమిళమున శ్రీస్వామి వారికి విసేష విలువ గల రత్నాలంకారము లనేకములు
 స్వవి బహుమనోహరముగాను ప్రత్యక్ష శరదాయకులుగాను దుష్కర్మనాశక
 మూసమేతముగాను మూర్తిబలించియుండిరి యాబొబ్బిలి సంస్థానాధిపతు
 లగు శ్రీ శ్రీ వెంకటేశ్వర చలపతిరంజనరావు బహువక్షామహారా
 జావారి ఇందు వ్రాసుబడిన యావత్కేత్రములున్న స్వయంకేవించియుం
 డుటవల్ల నున్నా మిక్కిలి సౌజ్ఞానిగుటవల్ల నున్నా బక్తి పురస్కరముగా ఈ
 స్వామివాని స్వయం దక్షిణం ది నేవించుచుండుటయేగాక పండితులను వి
 శేషబక్తులను భర్తృత్వముగా నియమించియుండుటవల్లను పాంచరాత్రార్ప
 వవిద్యుక్తముగా త్రికాలములయందును శ్రీస్వామికి పూజాధికములుయ
 థావిధిగా జగుగుచున్నవి నిత్యోత్సవ శ్లోత్సవ మాసోత్సవ సంవత్సరో
 త్సవాద్యుత్సవములు విశేషించి జగుగుచుండును ప్రతినంవత్సర మాఖమా
 సములో కిశ్కాణోత్సవమున్ను, పాల్కుమాసములో డోలోత్సవమున్ను వై
 శాఖమాసములో బ్రహ్మోత్సవమున్ను శ్రేష్ఠమాసములో నహానకలకే
 స్నానదోత్సవమున్ను భాద్రపదమాసములో పవిత్రోత్సవమున్ను ఆశ్వ
 యుజమాసములో నవరాత్రోత్సవములో గరుడసేవోత్సవమున్ను, విశే
 షవినోదముగా జగుగుచుండును. రజితమయములయిన గరుడగజాశ్వాది
 వాహనములు తేగులు విచారము మొదలగునవి. వీరిపర్యవేక్షణములో బహు
 గాశ్రీశ్వామివారికి సహవింపబడియున్నవి. శ్రీవయస్థపులు, యర్చకులు
 యనేకవిధములయిన నౌఖలు విశేషముగా యాశ్వామివారి యలాకా
 ను పోషించబడుచున్నాగు, పుష్పవనంబులు జలకీరదా (కుండియను) పు
 ష్కరణీయము. మరికొన్ని జలాశయములున్నవి. శ్రీశ్వామివారి ఖర్చులకు
 గాను విశేషరాబడిగల గ్రామములు ఈసమస్తానాధిపతులు పూర్వమున
 సమర్పించబడినవైయున్నవి.

శ్రీరామలింగేశ్వరస్వామివారుబొబ్బిలిలోనొకభక్తునిచేమం
దిరముట్టించబడి అందు, పరిష్కించబడిన శ్రీ రామలింగేశ్వరస్వామివారికి
భక్తులచేయఁబోచితమైన పూజాదికములు జరుగుచున్నవి,

శ్రీ సింహచలము,

శ్రీ విజయనగరము గొప్పబ స్త్రీవికాలముగను నరన్వనప్రసమృద్ధిగ
ను యనేశివకేశవాది మందిరములు గఁ దిగను మంచితలాశయములుగల
దిగను దివిదినపథకమానమనుచుచుండెను. నైలుష్టేషన్ గలదు యిచ్చట
నుండి విశాఖపట్టణమునకు బోవు తోవలో కొండపైని నృసింహక్షేత్రము
న్నదిదీఁ నేసింహ్వచఁ మందురు, నైలుష్టేషకలదు. కొండమీదనుగంగ
ధార. గోవావరిధార, కూర్మధార, మాధవధార, యాకాశధార. యను
నిట్లీనామములుగల యనే జుధారలు హనుమత్తులమువరికున్నవి. వర్ష
తమధ్వజమందు దేవళము బహుమందరిముగనుండి నల్పవిశేషముతోబ్ర
కాశింపుచున్నవి.

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు మొదలైనపూర్వపురాణులు చేసిన శాసన
ములుష్ట భములపైని యనేలింగుతో వ్రాయబడియున్నవి. ఆదేవళమునం
దువయివవాహ నరిసింహస్వామివారు స్వయంవ్యక్తిముగా వెంచేసియుం
డగా. ప్రహ్లాదుడు క్రథమారాధన మొనరించినందున దీనినిప్రహ్లాదప్రతి
ష్ఠయందురు.

శ్లో॥ త్రాహోతివ్యాహరంతం తిగశరిపునుతం త్రాతు కామోరహస్యే
విన్రస్తంపీతివస్త్రం నిజః కటినిః పు నన్యవాస్తైనిగృహ్లాః వేగశాంతినితాం
తం భగవతిమన్యుతం పాయయన్నస్యవాణో - సింహద్రోశిఘ్రపారిక్షితి
విహితపడఁ వాతుమాంసానిసింహః॥

శ్లో॥ శ్రీమత్తయోనిధినికేతవ చక్రపాణి
భోగంద్రభాగ మణిరాజిత పుణ్యమూతేక
యోగీశ శాశ్వత శరణ్య భవాభిహాష
లక్ష్మీనృసింహ మమదేహీ కరావలంబమ్॥

శ్లో॥ బ్రహ్మో నరుద మగుచుంకిరింకొటి
సంకుటితాంఘ్రి కమలామల కాంతి కాంతి
అక్షిలసత్కుచ సరోరుహ రాజహంస
లక్ష్మీన్యసింహ మమ దేహి కళావలంబమ్॥

౨

శ్లో॥ లక్ష్మీతేరి కమలనాభనురేశవిస్తోరి
వైకుంఠ రిష్ట మధునాదన పుష్కరాక్షి
బ్రహ్మణ్య కేశవ జనాదకనవాసు దేవ
దేవే దేహి కృపాస్య కరావలంబమ్॥

౩

అని యిట్లనేక విధంబుల శ్రీ స్వామివారిని భ్యానించుచుందురు.

ప్రసంగవత్సర వేశాఖ శుకె అక్షియస్పృశీయనామవందనములిచ్చి
యధి పేరితిను, నామమూర్తియు నిజహంస దర్శనమగును.

అప్పుటప్పుట సావత్సరము వరకును చందనము పూయుచుందురు
గావున స్వామివారున్నతముగాను, లింగాకారముగాను, సుండును. విశేష
ముగా భోగ రాదులు బహుముగాను, మంచి పుష్ప వనములు మొదలయి
నవికూపు కొండకాయని దిగువకు పతింబును శ్రీ వైష్ణవులున్న స్వామి
లున్న విశేషముగానున్నది, అనేకముగా శ్రీ స్వామివారి నొకలుక
యింపదు.

యంపనాః శ్రేత్రము.

విశాఖాట్టము నముద్రితమందు విశాలముగానున్నది. జిల్లాస్థల
మొగులగుండును యీ విశాఖాట్టముననున్నది. శివకేశవాచార్యులనున్నవి.
భాగవతములు యాచార్యముగా బహుముచ్చవి నక్కవల్లికి మయిలు
బాగముగా ను విస్థిగుండు యవమానమును శ్రేత్రంబున్నది. పూ
శ్చిగుండు పరిపాకంబుగాను శ్రీ వేంకటేశ్వరులకు పాలుసమ
ర్పించు యమవనదు గొల్లవాని ప్రాధికంబగా ఉత్తరవల్లిలగు శ్రీ
స్వామివారు,

శ్లో॥ వేదేన శంఖ మితరేణ శిరో చక్ర
మగ్రేనాక్ష మపరేణ ధనుస్స బాణమ్॥

వామేశ్రియం పరిగధ త్తరగాధయాధి
పాయాస్సమాం ఖగధర్థిత వేంశి శేశం॥

అనునట్లు శేఖాకారంబుగా వేంచేసి యవనరముగానున్నాడు. కొన్ని వృషింహాది సాలగ్రామంబులు నవ్వివారి నన్నిధిలోనున్నవి, యీ శ్యామివారిమందిరము చిన్నిగుహ లొప్పుది. కొండచిగువనావ్విభుష్కరిణికి నయిబుత్తిభాగమందు శ్రీవేం శేశ్వరవిగ్రహ మోపాతి మందిరముగో బ్రసిష్ఠింపబడి యథాచిత పూజాదులు గలిగి నచటం చున్నది దీనికి శాస్త్రముగా నొకశివాలయమున్నది, ప్రాప్తావలయస్థిమూల పిక్కందుగ్రలకు.

పాదగయా త్శైలము.

పీఠాపురము (పీఠికాపురము) ఈ శైలముగో నొంపించినప్పు డి ణియుగలదు. శ్రీమత్కు శేశ్వరాలయంబునాపు, నవ్విమి లొంగముకుక్కటాకారముగానున్నది. పాద్మప్రహరము గంగయుగో న్ననంగలపు. నీవ్వామయినలింగోపరిభాగమునంబడి నిరుద్రపింపుచు ముక్కు గుండాకారుండును. గనుక గంగయున్నందు కిదినివర్చనమని చెప్పదురు.

ఆమృతాదు శ్రీరాజ రాజేశ్వరీ భాగరాగోత్సవము అనుకూలముగా జరుగుచున్నవి.

ఈగుడి యావరణలోనే ఈశాన్యభాగమందు శ్రీపిష్ఠపాదములున్నవి. ఇచ్చటనే పిండప్రహరంబుగావించి పుష్కరణిలోబడవై తురు. పిష్ఠపాదములీపుష్కరణిలోనేయున్నవనియు దత్త త్రివిధులైన యీ పాదములయందుగాని బసలోగాని పిండదానమొనరించి పుష్కరణిలో వయిచుట యాచారమయియున్నది. గయశిరోగయయనియు జాబిపూరు నాభిగయనియు యిదిపాదగయయనియు ప్రసిద్ధికెక్కియున్నవి.

(రాజమహేంద్రవరము.)

శ్లో॥ త్రియంబక జటోద్భూతే గౌతమస్యాఘనాశసి,
స పృథాసాగరంభితాగోదావరి నమో స్తుతే॥

శ్లో॥ రేవాతీరే తపఃకుర్యాత్సర్వం జాహ్నువీతః॥

అనందద్వా త్కురుతే గౌతమ్యాం త్రిదయంవరమ్॥

ఇత్యాది మహిమాన్వదింబగు గోదావరి (అఖండగౌతమి) స్నానమున్ను కోటి లింగములను శేవించి పూజించుటయున్న నదాచారమయియున్నది.

ఇచ్చటనుంః పడవమీదను అయిదు దినములు గంగ

కెడు శుగా బోయినను శ్రీ భద్రాచల

క్షేత్రమునకు చేరుదురు.

(శ్రీ భద్రాచల మహాక్షేత్రము.

శ్రీరాములవారు విశవాసముకేగినపుడు శ్రీ సీతాలక్ష్మణసమేతులై ఇచ్చటకొంతకాలము నివసించి వహరపులచేతను బూజించ బడుచుండిరి. యీకోదండరామమూర్తిక వారి నుండిర ప్రాకారములు నుండరముగానుండెను. భౌగరాగాద్యుత్సవము లనుకూలముగా జరుగుచున్నవి.

శ్రీవైష్ణవులున్ను, స్థాతుకలున్ను విశేషముగా నున్నారు.

ప్రతిసంవత్సరము చయిత్ర శుక మొదలుకొని వసంతసవరాతోర్జ్యవమ లో కళ్యాణము మొదలగునవిజరిగించుచుందురు. సభ్యాతీతముగా భక్తులువచ్చిసేవింపుచుందురు. అప్పుడుబ్రహ్మచరిత జనక మైయుందును, పరమభక్తులైన శ్రీరామదాసుగారికి ప్రత్యక్షప్రసన్నులై వరము లిచ్చిన స్థలమిదేను. సమీపముగావర్షశాలాదులున్నవి. క్షేత్రమాహాత్మ్యముగ్రంథముజూచి సంతసించవలెను.

(ఇచ్చట సంకల్పము.)

ఇహకృధీన్యా జంబూద్వీపే భరతవర్షే భరతఖండేదండకారణ్యగౌతమతీరే భద్రాచలక్షేత్రే శ్రీకోదండరామస్వామిసన్నిధౌ త్రయస్త్రైంకోటి జేవరాబ్రాహ్మణ హరిగురుచరణసన్నిధౌ అఖండగోదావరీ స్నానమహాంత్యే.

మూ॥ రామం శ్యామాభికామం రవిశశినియనం
కొటిసూర్య ప్రకాశం దివ్యం దివ్యాస్త్రపాణిం
శరముఖశంధిం చారుకోదండహస్తం
కాలం కాలాగ్నిరుద్రం రిపుగులదహనం
విఘ్నవిచ్ఛేదదక్షం భీమం భీమాటహనం
సకలభయహరం రామచంద్రం భజేహం॥

మూ॥ జటాకలాపశోభితం సమస్తపాపనాశకమ్
స్వభక్తభీతి భంజనమ్ భజేహమామమద్వయమ్॥

మూ॥ భక్తిగ్ధుక్తివిదాయినీ భగవతీ శ్రీనామచంద్రస్థా
హేలోకాంకామరుఘాంఘ్రిపద్మయగళం
సేవ్యగృహత్యుక్తుకాం నానాజ్ఞానవిశేషమంత్రవితతిం
త్యక్త్యానుదూరేభ్యశం రామం శ్యామం
తనుస్తరాది హృదయే భాంతంభజన్వంబుభాణి॥

ఇటులధ్యానింపుచు సేవించనయినను, ఇచ్చటనుగిరితరగా ఒడవ
పైఁకాజనుహేంద్రవరముకెచ్చేటసౌఖ్యముగానుండు, మహారణ్యముగా
పునఃనాటుతోఁగను పోతారు.

బెజవాడనంచుశ్రీకృష్ణానదిలోన్నానముచేరి శ్రీకవలి దుగా-ంకా
శ్రీమల్లికార్జునస్వామీ భక్తిమరాంజానహితముగా కొండపైనిసేగచేసి
యన్నగిడుచు అప్పటికిపోయి సేవించనయినను పూర్వమం దిహించు
కొంతకాలము తపస్సుచేసి వరములు పొందియున్న యింద్రకీలవర్పితము
యిదేయని అందురు.

శింగరాయకొండ శ్రీ వరహస్పసింహక్షేత్రము.

కొండపయిని ఖరదూషణాది విధానంతరమందు శ్రీరాములవారు
ప్రతిష్ఠించిన శీవరాహస్పసింహస్వామివారి మందిరమున్నది. దీనిదక్షిణ
భాగ్యమండే యిందిరామందిరంబుగలదు, 2 అంతస్తములుగల గో
పురమున్నది.

ఈగుడి వెనుక భవనాశనియనెను పుష్కరణీయొకటిగలదు, కొండ
పై నాజ్ఞేయభాగముదు స్పసింహస్వామి గుడిమిదైనది నేకుచుగానున్నది.

ఇందులో నొక గుహశిలను, గుహద్వారముం దమ్మవారి విగ్రహమున్నది, యీగుహ యొక్కకిక్కిచ్చుముగానున్న వేలిగిరి స్థపింహస్వామివారి మందిరమునకు నున్నదట ఇదిగాక యీమందిరములోనే దక్షిణదిశస్సగా శ్రీరామవిగ్రహము పార్శ్వభిముఖముగా శయనించినట్లున్నది, కిరాటి స్థపింహస్వామియొక్క శిలావిగ్రహము కూర్చున్న యవసరముగా నుండు రముగానున్నదిగాని యిందుకంటే భీకరముగా గల కట్టుచున్నది, ఈశ్వరి నిపూర్వమందు ఖరానుగుడు పూజించుచుండెడిట, యిచ్చకిరూర్పున ౨ మయిల్లిదూరములో ౭ మైదమునొరసి యొకొండ సమతీర్ణమై ౨౩ మయిల్లిపదరముగలిగి కరాటిహేతునకు సేతుకలిగియుండె. అది ఖరానుగుని రాజధానియట ఖరానలెకమందు స్థపింహస్వామియొక్క తీర్థద్వైచేత జలయాసములకు హానిగలుగుచుండగా వారిదుడు లొకోపకారార్థమయి తనతపోమహిమచేత శాంతిమూర్తిగా గావించి యీపర్వతముమీద బ్రహ్మించగా వీనిచేర్చిన శ్రీరాములవారుగూడ వరాహ స్థపింహస్వామిని ప్రతిష్ఠించినట్లుగూడ నున్నది.

కిరాటిమొదలు కడకలలావరకున్నగిరిదూషణాదులరాజ్యమనియు నిచ్చటికి పశ్చిమముగా కొంతదూరములోనున్న సేనసాలెమొ ఖరానుగునిసేనాధిపతియొక్క నివాసస్థలమనియు దానికిసమీపమందున్న ముట్టెరువీశానేవి చతుర్భాగస్థాన మునరించినదనియు నిదశానముగా జెప్పుచున్నాను. యథావిధిగా శ్రీస్వామివారికి పూజాదులునియతికాలములలో జరుగుచున్నవి.

వెల్లూరుజిల్లా స్థలమునందున ఖచ్చేరీలన్నియున్నవి, దీనికి కల్పిమాత్రరథాగమల మొసె సుప్రసిద్ధమయిన పినాకినీవిది (పెన్న) ప్రవహించుచున్నది. ఇచ్చటికి పశ్చిమవాతవ్యముగ ౧౦ మయిళ్ళదూరమందున్న పేదగిరియనకు కొండ మొదలుకొని వెల్లూరువరకు పెన్నలోబడిన యముకలు శిలలగుననియు దీనిలోనే మరియొకటబడిన యముకలుశిలలుకానేకాననియు పేదగిరి కుత్తరముగ మయిలుదూరముగ నద్యుత్తరతీరమందున్న బొన్నచాడలో మల్లిఖార్జునస్వామియు ప్రత్యేక దేవతమైన కామాక్షియు వేంచేసియుండిరి,

వెక్కింద్యభక్తిలిచ్చుట తమనుచేసి భావేంద్రినాందిరి, చెన్న, బొగ్గదు, చెయ్యేడుసంగమయినచోటు సంగమేశ్వరస్వామి గుడిగఁ సంగమన మమహాస్థలము జొన్నవాడకు సమీపముగాను తీరమందున్నది, పెన్నకు దక్షిణతీరమందున్న రంగనాయకలవారిని వేదగిరి నృసింహస్వామిని జొన్నవాడకామాక్షి మల్లిఖార్జునులను, నెల్లూరు మాన్మనశ్వరునిశ్వరవ్రహ్మ యిచ్చుట యజ్ఞముచేసి ప్రతిష్ఠించెను. శ్రీరాములవారు నీతాన్వేషణకాలమందు సింగరాయకొండనుండివచ్చి యీ దేశరలను సేవించినారు, స్థలపురాణములో నిదియంతయు వ్రాయబడియున్నదనిరి.

—(శ్రీకాళహస్తిమహాక్షేత్రము.)—

దక్షిణకైలాసమనియు శ్రీపురమనియు, విష్ణుపురమనియు. మండలేశ్వరమనియు, కైలాసమనియు, యిత్యాదిపురాణప్రసిద్ధానామములుగలవు.

మూ॥ శ్రీవ్యాకృతకైలాసం సర్వేశోక్తమోత్తమమ్ ।

పంచమోనసవిష్ణుం దశయోజన మామృతం ।

బ్రహ్మణానకస్వత్వా నజ్ఞాన నిలయాపిచ ।

కాలసహస్తినాచయివ గంధస్వదానవయః ।

మూనిభీషాజితంస్థానం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ ।

అనాపపద్మయాపీష్ఠం సహస్రజగత్పతిమ్ ॥

రిత్యాది మహిమాస్పదమ్. —

మూ॥ సువర్ణామివలోకానాం భాగధేయావియన్నదీ ।

అగస్త్యేన భువంసీతా ముఖరీకృతచిబ్బుభే ॥

ఇత్యాది నిర్ణయస్థైర్య క్రతావసంపన్నోత్తర వాహినీదూత సువర్ణా ముఖరీ పూర్వతెటమందు బహున్నతగోచర సాకారములు గలిగి మిగులమనోహరంబుగా మందిరింబుబ్రకాశించుచున్నది, ఇందు పశ్చిమాభిముఖంబుగా శ్రీకాళహస్తిశ్వర నామముగల స్వయంభూ శివలింగముగలదు ఇది వాయులింగమందురు, అందుకు నిదేశనంబుగా స్వామివారి కెదురుగానున్న ద్వారమం దిరుప్రక్కలనుంచబడిన దీప్తశ్రేణులు నిశ్చలమయి

మున్ను పును సముల మొదీపమాత్రేము సర్వదా శేవింపుచునేయుండుట
భక్తికి ముగా గనుపించును,

ఈస్వామివారిభార్యజ్ఞానప్రమానాంబయను పేరుగలిగి సుప్రసన్న
ముఖమై ప్రకాశింపుచుండెను, ఈమారగణపత్యాద్యనేక మూర్తులను
చెక్కునిగంబులనుగుడిగట్టుచున్నవి, ఈక్షేత్రముయొక్కమహాశ్వముకు
నిష్కృతీతిహాపపురాణముయందు బహుగా నిగూహింపబడియున్నది, శయి
నగురాగములో కొం యధ్యాయము లపగిమితిగలిగి భరహ్వజమహాపీఠ
కి గోమతమహాపీఠ యుపదేశించిన గంధమందు దీనినహియ నిషేధించి
నప్రసాదంబుగా జెప్పబడియున్నది, వలయువారందే చూచునది లేదా
గత్సారభూతమయిన శ్రీ కాళహస్తీశ్వర పదాసనామ దినమణియగుగం
ధముజూచినను చాలును.

శ్రీ కాళహస్తీశ్వర ధ్యానశ్లోకములు,

మూ॥ శరణుడునింబు విశానవగిశం గిరిబాహు భాగముఖలామరాధిపం
భగవాంసంకృదివిభావే సమపరమామృతం నిజజనావనోత్సవం॥

మూ॥ యన్నావప్యగగంసమ స్తజగతామైశ్వర్యవంశాదకం
యస్సోగ్ధస్సనగాశుకోటిదనప్రాప్తాభువిధ్వంసనమ్॥
దేవయజ్ఞాపితశ్వతీనిగధిశం యత్స్వానుభూతేస్సుఖం
సోయానవిపరగతాంశ్చిహయాశ్రీకాళస్త్రీశ్వరం॥ ౧

మూ॥ సమస్తక్షిప్తై లాసే సునాన ముఖరీతే॥
విరాజనానాం జ్ఞానానాం నందేవాంధికదామనీ॥ ౩

మూ॥ గణైశుమాదుగాణాం బౌధైంవప్రమథావృతాం
శ్రీ కాళహస్తీశ్వరే తేజవివానందప్రదాంసుమతి॥ ౪

మూ॥ సమోనాదిసంసార మూలగుప్తితే॥
సమోబాసునహ్నోదు విద్యుత్తభావై॥
సమశికాళహస్తీశ్వరీ జాలంధరస్త్రై॥
గమస్తేనైస్తే శివజ్ఞానదేవైః॥ ౫

శ్లో॥ పశ్యమాభిముఖంలింగ కాళహ శ్శ్వంముదా॥

స్వృత్వాపిసగ్వహపేభ్యో ముక్తోధవతివ్యదా॥

శ్లో॥ నదృషం యేనతల్లింగం తస్యజన్మసరథః కౌ॥

నార్చితంయేనతల్లింగం జీవన్మవీన్ముఖోవింసమా॥

శ్లో॥ యంయంకామయతేకామం వ్రావిశేషణక్షణే॥

తస్యే తమాని కోజితృ తంతగకామం నవిద్యతే॥

శ్లో॥ తస్మాత్తదంకామదంచ తత్తత్తత్తమనుత్తమమ్॥ మిత్యాది॥

(మరియుక్క విశేషముగలదెట్లన్నను.)

శ్లో॥ అగ్రద్రోణప్రభృతి కుసుమైరర్చనంతేవిధేయం॥

ప్రార్థంతేనస్మరహర మహామోక్షనామృజ్యలక్ష్మిణి॥

ఏతన్జ్ఞానన్నపి శివశివవ్యధాయన్మాలనూత్మ॥

ద్రోహీకరణ విషశోభాయ నాథం పరామమ్॥

అవి శ్రీమదప్పయ దీక్షితులవారాత్పార్వతి స్తుతిలో జెప్పినవాప్పు న శ్రీశివప్రతికరములయిన ద్రోణపుష్పములు (తుమ్మిల్లపువ్వులు) సర్వకాలములయందు సమృద్ధిగా నిచ్చుటచొరుకును.

శ్రీవేంకటగిరి మహారాజధానిలో వేంచేరియున్న శ్రీ కాళీవిశ్వనాథస్వామివారు, శ్రీశరదరాజస్వామివారు, శ్రీతంజనేయస్వామివారు మొదలగు దేవతాద్యత్సవములు, అట్లంతవివేచనముగా జరుగుచుండును.

శ్రీకాళీ విశ్వనాథస్వామివారి కళ్యాణమహోత్సవము ప్రతిసంవత్సర జ్యేష్ఠ శుక్ల ౧౧ మొదలు పున్నమవరకును లోకోత్తరముగా జరుగును. బంగారు నందిసేవామహోత్సవము కంచీగరుడ సేవముగానుండును. వేనవేలప్రజలు వచ్చుచుండును.

శ్రీవేంకటగిరినుండి చన్నపురిటవునుకు రయి లెక్కివచ్చునపుడుమా గళామధ్యమందు చిరుతవిగుడియున్నది. అదిశ్రీకుమారిస్వామివారు వెలసిన దివ్యస్థలము. ప్రతికృతికకును కార్తికమాసమందును విశేషోత్సవములు మిక్కిలిమనోహరముగా జరుగుచుండును,

శ్రీమదిందిరా నుందరీ మందిరాయమానంబగు చెన్నపురీమహారాజధానిలో: ఏకామేశ్వర, కచ్చపేశ్వర, కపాలేశ్వర, నృసింహ, శ్రీరంగ నాయక పాథకసారథి ప్రభృతి దేవాలయములు పెక్కులున్నదివి. సభక్తికముగా భోగరాగములు జరుగుచున్నవి.

అందులో తిరువల్లిక్కేణలో నుందరగోపుర ప్రాకారమంటపాలం స్థితమైన మందిరంబులో శ్రీపార్థసారథిస్వామివారు సాక్షాత్కరించి భక్తజనస్థోత్సవసంతుష్టులైవరప్రదులై విరాజమానులగుచున్నారు.

ఈ క్రపంచములో నున్న యల్లపదాథకములున్న యివట్టణములో నున్నవి.

శ్రీతిరుపతి మహాక్షేత్రము.

కొండమీద కోవెలకెదుట వేయుకాళ్ళమంటవమున్నది, స్వామి పుష్కరిణి స్నానము. శ్రీనివాసమూర్తికి దరిశనము జేసుకొనిబహుజనులు ప్రాథకనలు చెల్లించి స్థితార్థులగుచున్నారు ఉపనయన వివాహాద్యుత్సవములు క్లుప్తపరిచి యొకదినములో నేజరిగించుట యిచ్చట సదాచారమయిన మొక్కుబడిగా నున్నది.

కొందరు కాశీఖండ, కాళహస్తి, కాంచీ, మొదలయినమహాత్వా దిగ్రంథము లాధారంబుగా శ్రీ వేంకటేశ్వరుని కుమారస్వామిని గాను వరాహస్వామిని క్షేత్రపాలకునిగాను పుష్కరిణి స్వామి పుష్కరిణిగా నుద్ధలపురాణము చెప్పుకొన్నదనియు పూర్వమీశ్వరగిరియందుదక్షిణము నబ్రహ్మయు, నడుమ సహ్యాబలనృసింహస్వామియు నుత్తరమున మల్లిఖార్జున స్వామియు నివసించియుండగా శివదర్శనార్థియైనవచ్చినబ్రహ్మతో నీవెవ్వరవని కుమారస్వామి ప్రశంసించగా సకలవిద్యల నెరిగిన బ్రహ్మను నేననియనగాగోపించి కుమారస్వామి బ్రహ్మను చరసాలలో నుంచినపైని కొంతకాలంబునకు నందికేశ్వరుడువచ్చి సృష్టితకయైనబ్రహ్మనుచరసాలలోనుంచదగునాయని పట్కగా కుమారస్వామిగోపించి నీవునుబ్రహ్మయొద్దనే చరసాలలోచరవలసియున్నట్లున్నదని రక్షింపగా భయపడిమాటవాసికంటినిగాని నాకేల యీవృత్తాంతమని నందికేశ్వరుడుతోలగిపోగాసృష్టి

నేనేశేయదునని భిష్మింబి కుమారస్వామి బ్రహ్మస్థానమైన ఈ వేంకటాచ
లమందు ప్రవేశించియుండెననియు, మూర్తికి జటామండలంబును, కుడిచే
తిక్రింద శివలింగంబునున్నవి గావున యావచ్చరీరమువిడిచి కుడిచేతిలో
వేప్రాతఃకాలమందు బిల్వపూజయు నితరకాలములయందు ఘృష్ణాదిపూజ
యు జరుగుచున్నవనియు, జనమేజయుని కాలమందు జంగములే పూజకులు
గానుండినందుకు శ్యామివారిచిట్టాలేనిదర్శనమనియు తల్లియైన పార్వతికిబ్రీ
తికరమైనసింహవాహనము శుక్రవారమునా డభ్యంజనాద్యుపచారములు
జరుగుచున్నవనియు రామానుజులవారినాడు స్థలవాసులకున్ను వారికిన్ని జ
రిగిన వివాదములో శంఖచక్రములు, డమరు, తిశూలములు, కోవెలలొ
బెట్టి యుభయకక్షిదారులు, బీగములు వేసికొనిరాగా, రామానుజులవారు
శేషావతారముగనుక సోమసూరిముగుండా తాత్రి లొపలికివవేశించి,
శంఖచక్రములుస్వామికలంకరించి మరలయెరిగి యెరగనట్లుబహుభోయెను.

మరునాడుభయవాదులుచేరి బీగములుదిగి విచూడగా శంఖచక్ర
ములుస్వామిధరించినట్లుండగా నిది విష్ణునామని సమ్మించిరిగనుక, తదాది
గాజంగములు సమాశ్రయణమై కొల్చుచుండిరనియు, స్వామివారిచేతి
క్రింద లింగముచుగనుపడకుండునట్లును స్వామివారిపాదములు ముట్టుకున
ట్లును, రాకట్టుగా బీరముగట్టించిరనియు, విష్ణువిశేషనామంబు లనేంబు
లుండినను, పాపహగుండను సథకంబునెరింగింపుచున్న శ్రీవేంకటేశ్వరనా
మంబు సర్వదేవసాధారణంబుగా నుంచిరనియు.

శ్లో॥ సర్వపాపానివేంప్రాహుః కటస్తద్ధానా ఉచ్యతే |

సర్వపాపదహోయస్తాత్తస్మాన్వేంకటభవ్యతే |

అను వచన మిందుకు నిదర్శనమనియు నిట్టిగాథలు పెక్కుగా జె
ప్పి ఈ వేంకటేశ్వరులవారు కుమారశ్యామివారగుటకు నందియంబులేదని
యు ప్రాచీనస్థలపురాణములో నిట్లనే యున్నదనియునందురు.

మరికొందరు విష్ణుమతస్థులు భృగుమహాముని తావునకునహింపక
విష్ణునక్షత్రస్థలనివాసినీయుగు లక్ష్మీచిరుతానూరిలో నలమేల్కంగయను పేర

బ్రవేదించియుండగా విరహమునుసహించజాలక విష్ణుమూర్తితదస్వేషణ తత్పరుడయి తత్తరంబుగా నిత్తిశమలయందు దుముకగా పాదంబులుము నిగియున్నవనియు నిత్యము శ్వామి యాలిగ్గువారి యొద్దకుపోవుచు వచ్చుచుండుననియు రాజపోకలనల్ల శ్వామివారియొక్క శిథిలమయినపాద రక్షలు మొదటిగోపురపు మంటపములోనే యుండుననియు వేంకటేశ్వరుల వాసిన్నముగదువరాహ శ్వామియండగా, కొండను హత్తిపడమర గానున్న వేదాచలముననుని శ్వామివారు మొట్టమొదట నిలిచినదానించి ఈవరాహ శ్వామి వారికి దక్షిణహార్ష్యమందు చేటలను దుమికిరనియు వేదాచలముమీదనే యుండకాలములో శ్వామివారికి ప్రీతిగా భక్తము కొన్నిదిశములుంచి పూజింతుననియు వరాహశ్వామికెదురుగా, వరాహ పుష్కరిణియు దానినిహత్తి యీశ్వామివారియొక్క శ్వామి పుష్కరిణి యనుంచుండగా నడువనున్నగల్లుకొద్ది ఇటీవల రెండుపుష్కరిణుల నొకటిగా జేసిరనియు కపి తీర్థాద్వైత దివ్యలయసికొండవైసులచేసనియు నొకపురాణమునందున్నదిని చెప్పటమేకాదు. చీవ్రాజలేననికొండరు ను కలదనికొండరును సందర్భముగా కొండరు అనుచుందురు. చేతిక్రింద లింగములేదనియు సందురు.

కొండరు సమరసబుద్ధిగలవారు శ్రీరామమూర్తి విష్ణునయినందు కవత్కలమందు లక్ష్మీయున్నదనియు శివుడయినందుకుజటలు, బిచ్చపూజయుగల్గియున్నదనియు, కుమారి శ్వామియై దనిందుకు శ్వామియనగాకు మారి శ్వామిగనుక తన్నామచిహ్నమైన శ్వామిపుష్కరిణియున్నదనియు ఆదిశక్తియైన పార్వతియొక్క లీలాతారములలో (యాచేమా శ్వాస్యయం విష్ణురి) అనే నూతనమునబట్టి యొకలీలాపురుషావతారమయిన ఈ వేంకటేశ్వరులవారికి శ్రీదేవీచిహ్నములయిన సింహవాహనము విమానిశిఖరమందు కలశములుశుక్రవారి మంగళివారములయందు నభ్యంజన పురస్కరముగా విశేషపూజలున్నవనియు ముగ్గువారికి నిర్విఘ్నముగా కోర్కెలీడగ్గువలన విఘ్నేశ్వరుడగుటకు సందియములేదనియు దివ్యప్రతాపముగ్రిమూర్త్యాద్భివ్యము మొదలయిన మహత్తత్త్వము లున్నవిగా పునమాద్యదనవచ్చుననియు, నిట్లుసయుక్తికముగా బ్రతీతించుచున్నారు.

జగదీశ్వరుడొక్కడే కాబట్టి, యవ్వరెట్లుభావించి నేవ్విచినను భావనాను రూపగతి గలుటకు సంబంధించులేదు.

శ్రీ స్వామినన్నిదిలో నిలుపుపాడవుగా వస్త్రముతో డబ్బియును పేరుగ జోలెకట్టియున్నది దానిలో ప్రాధానా ద్రవ్యములు సమవేశించు చుండురు.

కొండదిగువ దిగువతిరుపతియునునూరుగలదు. ఇచట కొందరుయే తులు మహంతులు, ధనికులు, వతకకులు నివసించియున్నారు, జనమేజ యుక్తిస్థితమయిన శ్రీకోదండ రామస్వామివారి మందిరము దివ్యముగా నున్నది.

శ్రీగోవిందరామస్వామివారు కంచము తలక్రిందనుంచికొని దక్షిణశిరస్సుగాను, ప్రాగభిముఖముగాను, పవళించియున్న లీలగానున్నది. శ్రీ భూదేవులు పాదములుగాల్చుచున్న రీతియుగలదు, మందిరంబు మందరంబుగాను శాలియుగానున్నది.

గొప్పగొప్పరమణుడు, ఆగొప్పరమణునికొనినచును శ్రీ పాదతీర్థ మని యొకవాడుగు నిలుపులాడుగా నడుమ నొండ్లభముగలిగినచుపొంగు చుండును. గ్రామప్రాగ్భాగమందు మఝికి పాతీర్థ మున్నది యున్నది స్మరిపాది దేవాలయంబులుగలవు, శ్వారుయడిల లోలులు భక్తిశ్రద్ధలు గలిగి సంచరింతురు.

శ్రీ వేంకటేశ్వర ధ్యానశ్లోకములు.

శ్లో॥ దివ్యే శ్రీవేంకటాద్రా జలజభవశచీ ప్రాణనాదాదిపూజ్యమ్।
భక్తానామిష్టదానే కిరభృత విసర్జింకణశకీ తార్చ్యమ్।
అలమేల్కం గాననాథం స్థిరదినవిపరేపూజితం సర్వదాతమ్।
వందే శ్రీ వేంకటేశమ్ నిరుపమకరుణం కోటిసూర్య పకాశమ్॥

శ్లో॥ నీలమేఘశ్యామ తనుభిః పత్రార్క నవపీయః।
జగద్వ్యాపీ జగత్కర్తా జగత్సాక్షి జగత్సోగి॥
శ్రీయఃకాంతాయ కళ్యాణనిధయే నిధయేర్హవమ్।
శ్రీవేంకటనివాసాయ శ్రీనివాసాయమంగళమ్॥

అలమేల్మంగా ధ్యాన శ్లోకము.

శ్లో॥ శృంగారాంగీ మంగజజననీం మంగళకలితా మలమేల్మంగాం
రంగద్యేంకట రాజవధూటీం తుంగయశోధనసంగామీదే॥

అని యిత్యాదులు గలవు.

శ్రీవేంకటేశ్వరులవారికి పర్యవర్తనము మొనలగునవి తిలుక
ముంచుదురు. అట్టిదనలుగులెట్టి దానివిశ్రేవాదకేణవని యమ్ముదురు, శ్రీ
శ్యామివారి హస్తములయందు వత్సస్థలమందు శ్రీంధపు బిళ్ళలనొత్తి
యాత్రాపరులకొసంగుదురు. లేక విక్రయింతురు. వాటినిదెచ్చి పూజలో
నుంచెదరు.

మూ॥ వండేశ్రీసయనోత్పన్న శశిసంశేషచలాధీశ్వరం
బ్రహ్మగ్యైత్ర పాదపద్మయుగళం లోకైకనేత్రోత్సవమ్॥
వాసిష్ఠేష్టనకాదీకృత్నిగజై స్సంసేవ్యమానంసదా
భక్తానామఖిలార్థదాయనమహం శ్రీవేంకటేశంగుడుం॥

మూ॥ కమలాకుచచూచక కుంకుమశోనియతారుణితాతులనీలతనో॥
కమలాయతలోచనలోకపతే విజయీభావవేంకటశైలపతే॥

మూ॥ నచతుర్ముఖపద్మఖిపంచముఖ పముఖాఖిలదైవతమాశదుడే॥
శరణాగతవత్సల శౌర్యసిద్ధిపరిపాలయమాం వృషశైలపతే॥ 3

మూ॥ అతివెలతయాతవ దుర్విషయైరతిమేలకృతైశపరాధశతైః॥
భరితంత్యరితం వృషశైలపతే పరయాకృపయాపనీపాహిహరే॥ ౪

ఇత్యాదులనేకముగా బకించుచుందురు.

శ్రీమదేకామేశ్వర శ్యామివారిగుడికి నాల్గువైపులను సాలుగుగో
పురములు చిత్రముగాను, బహున్నతముగాను, గిరి ద్వారములతోగిరి
అంతస్తులుగాను వికాలముగాను ప్రకాశింపుచున్నవి. ఊరు బహువిశ్వా
లముగాను, పరిశుద్ధముగాను వినోదముగానున్నది.

ఇచ్చట 2 తీర్థములుగలవు, వాటియందు స్నానము శాయవలసి
సవారములు. —

౧ ఆదివారము కచ్చపేశ్వర తీర్థములోను.

౨ సో॥ ఏకామేశ్వర సన్నిధిలోనివగంగా తీర్థమునందు.

౩ మం॥ రాజవీధి కుత్తరపుకొననున్న మాంగళ్యతీర్థమునందు,

౪ బు॥ రైలుసేవకాకు నమీపమందున్న యింద్రతీర్థములోను,

౫ గు॥ వేగవతీనదిలోనున్న యాదవ తీర్థమునందు,

౬ శు॥ శ్రీకామాక్షి సన్నిధిలోనున్న పంచతీర్థములయందు,

౭ శ్రీమదుపనిష ద్భ్రష్టాండస్వాములవారి మతమున కుత్తర
ముగనున్న సర్వతీర్థములోను,

విశేష స్నానములు నేయు విధియుంగలదు.

ఏకామేశ్వర మందిరములో ఏలాలకాంబా గంగాదేవి ప్రతిమ
లువిఘ్నేశ్వరకుమారాది పురుష ప్రతిబింబములు చిదంబరసభాపత్యాది
లీలామూర్తులు భక్తపరంపరావిగ్రహములు శ్రీరామ వ్రంశీతాష్టోత్తర
శతలింగపట్టులు ౧౦౮ లింగములతోనున్న లింగము. ౧౦౦౦ లింగచి
హ్నములుగల మరియొకలింగము, ఇత్యాదిబహులింగములున్నవి.

కంచిలో గంగ శివస్థలములు గల విష్ణుస్థలములుగలవు వానిలో ప్రసిద్ధస్థలము ల్ కింద వ్రాయబడినవి.

శివస్థలములు.

- ౧ ఏకామేశ్వరస్వామివారు
- అమ్మవారు కామాక్షి
- ౨ కచ్చపేశ్వరుడు
- ౩ పురందరేశ్వరుడు
- ౪ మహాకాళేశ్వరుడు
- ౫ ఘనానుజేశ్వరుడు
- ౬ భద్రాధరేశ్వరుడు
- ౭ వ్యాసేశ్వరుడు
- ౮ అనవరతేశ్వరుడు
- ౯ కైలాసనాథేశ్వరుడు
- ౧౦ అగస్త్యేశ్వరుడు
- ౧౧ అనేకపతిగేశ్వరుడు
- ౧౨ జ్వరహరేశ్వరుడు
- ౧౩ ఉపమన్యుశ్వరుడు
- ౧౪ మంగళేశ్వరుడు
- ౧౫ సూర్యేశ్వరుడు
- ౧౬ చంద్రకాళేశ్వరుడు
- ౧౭ విష్ణుశ్వరుడు
- ౧౮ మంగళమాధవేశ్వరుడు

- ౧౯ శృంగేశ్వరుడు
 - ౨౦ వాలీశ్వరుడు
 - ౨౧ వృషభేశ్వరుడు
 - ౨౨ రామేశ్వరుడు
 - ౨౩ లక్ష్మణేశ్వరుడు
 - ౨౪ భరతేశ్వరుడు
 - ౨౫ శత్రుఘ్నేశ్వరుడు
 - ౨౬ సీతేశ్వరుడు
 - ౨౭ హనుమదీశ్వరుడు
 - ౨౮ గంగాధరేశ్వరుడు
 - ౨౯ మన్మథేశ్వరుడు
 - ౩౦ హిరణ్యేశ్వరుడు
 - ౩౧ సహస్రాక్షుశ్వరుడు
 - ౩౨ బ్రహ్మేశ్వరుడు
 - ౩౩ కపిలేశ్వరుడు
 - ౩౪ కుండలకేశ్వరుడు
 - ౩౫ వీరాట్టహాసేశ్వరుడు
 - ౩౬ మార్కండేయేశ్వరుడు
- (ఇత్యాదులున్నవి.)

బహుపురాతనమైనయొకమఠముడిచెట్టున్నది. దానికిందగౌరీస్తనాంక శివశిరమైకాగలింపబడిన ఏకామ్రలింగము, వేరొకటిమరికొన్నిలింగములతోపలివేసితిమైయున్నది అనాదికాలము క్రిందటపార్వతీలీలాభామయితి పునిన్నులుమూయగా శివుడునవ్వియోపార్వతీ నీవు విలాసమునకు నా కన్నులు మూసితివి, అవి సూర్యచంద్ర వహ్నులు గావున లోకములకు

నూర్యాదివ్యాప్తిలేక చీటిగైనుందున కర్మకలాపము చెడి దేవతలకంటరి
కినుపవాసమునొంది యనే యుగములైనది. యింత ఘోరపాపముచేసి
నదాననయితివి సుమీయని యానతీయగా నాకీదోష మెప్పుడు పుననిపాత్య
తిప్రాధింపగా, సత్యవత క్షేత్రమందు తపస్సుచేసినయడల నిపాపము
బోవునని శివుండనగావని భీతిల్లి పార్వతీయంతిధానమై యీ కాంచీలో
ఈపకా గుముక్తింద ఘోరతపస్సుచేయుచుండగా పార్వతి యేమిసేయు
చున్నదో చూతమని ప్రశ్నన్నముగా శివుడువచ్చెనట, అందులలో చోరే
శ్వరుడను నొకలింగమున్నది.

తరువాత పార్వతికి ప్రత్యక్షముకాగా పార్వతి స్వామిని కుచము
లుగాజాలుమాపి కొగలించుకొనియుండగామెచ్చి సన్నుతయినీపాపము
నశించినదని యానతిచ్చి వారిరువురు నాలీలగానేల ఏకామ్రముక్తిందనే
యిట్లువేసిరి. కాబట్టి ఈస్వామికేకామ్రేష్వరుడనెడు పేరువచ్చినదందు
రు. గిం అధ్యాయములుగలదిగాను గిం అధ్యాయములుగలదిగానుష్ఠల
పురాణములు రెండున్నవి అందిట్లనే యున్నదిట.

ఈస్వామివారి శేవళిమున కాగ్నేయముగా నరమైలుదూరముగా
శ్రీకామాక్షి దేవీ మందిరమున్నది. దానికిని నాలుగుగొప్ప గోపురములు
న్నవి. గుడికి వెనుక శుక్రవారమునాడు విశేషస్నానముసేయదగిన పంచ
తీర్థముకలదిట. యిందుకి శివరంభగాను సుబదిరింబుగాను శ్రీకామా
క్షిమూర్తియున్నది, గర్భాలయనన్నిధిలో శీ శివరాచావ్యులపారుస్తా
పించిన శ్రీ చక్రమండే వెయిదికాబారి సంకల్పిపురిస్సదిముగా, పూజాది
కములుజరుగుచున్నవి.

లక్ష్మీ సరస్వతులు చామరములు వీచుచుండగా నడుమవిరాజిలు
చున్న ఏలాలకాంబయనెడు సుత్యసమాశులు యొకస్థలములోనున్నది,
లలితాసహస్రనామములయందున్న, (శ్లో|| సచామరిమావాణీసవ్యదిక్షి
ణినీతి||)యను నామమున కీమూర్తి నిదర్శనంబుగానే యున్నది. దీని
కుపవ్తంబకమైన పూర్వపుత్రాంతమెట్లన్నను, పుర్వమందొకప్పుడు నా

భార్యయేయొక్కవయని గొరియు నాభార్యయేయొక్కవయని లక్ష్మీ
యు సరస్వతి మధ్యవర్తినిగా వివాదపక్షియవ్వరికిని దెలియని పూర్వక
భ, నవ్వనచెప్పదురో, వారేయొక్కవయని నమయముజేసికొని తమభ
ర్తలనుడుగగా నందుశివుండబ్బికిధను చెప్పగావిని, పార్వతిసంకేత స్థలము
నకు వచ్చునంతలో, నారాయణుండబ్బికిధ నేయుంగతున్నను తననిర్బంధ
మొననయిగ మేయుడనెడు శివసన్నిధానవర్తిని కావించి కపటముగావా
నినలనదత్త ధనెరిగి తనకెరింగింపగావిని లక్ష్మీయునురాగా సరస్వతిపా
క్షిగా గొరియొకభజెప్పుచుండగా లక్ష్మీ యిదిసేనరుంగనాయని లేదనం
తర కథాపూర్తిసేయనాగె.

నిట్లు కె-౨ దినములుముప్పుదిరెండుకిథలు జరిగిననైనాకనాడుగొరి
కోపించి మంచి ప్రాచీనకథజెప్పమని బహుగానిర్బంధించగాశివుండువిష్ణు
మాయామగ్నుడయిన నైగమేయునివలన బయలుపడుచుండుటదివ్యదృష్టి
చేగాంచివానినింకోకొపసకయి దూరంబుగా బంచి రహస్యంబుగామునుప
టివలెనొకయపూర్వకిథగవు కెరింగింపగావిని యాగవురి నెప్పటి యట్ల
సంకేతస్థంబునకు వచ్చియుండగా నారాయణునకు దత్తక దెల్పువారు
లేమింజేసి యిదిసంబున నీకు పరాధవంబగునని చెప్పగావిని దిగులుపడు
చులక్ష్మీయునువచ్చి కథాసభిజ్ఞతచేరి గవురీరాజుత యయ్యెనియు బి
మ్మటగొరియు శివునివలన : ప్లూకకటవ్యాపారమెరింగికినిసేనియిగ మేయుం
డును నారాయణుండును, మన ష్యలగుదునుగాకయని కపింకగా శ్రేమక
వియనుపేరనైగమేయుండును, వేదవ్యాసుండనుపేరన నారాయణుండును
మనుష్యలైరనియు శ్రేమకవిమున్ను శివసన్నిధిలోవినిరి,

ఇట్లుముప్పుదిరెండుకిథలను బృహత్కథామంజరియనుపేరుగలగ్రం
థముగా రచియించెననియు లెన్గింధచమత్కారమునకులోబడిననులువ్యా
సహువనారాయణ శృతాష్టాదశ పురాణములయందనాదరులుకాగానతం
డు శ్రీకాశీ విశ్వేశ్వరుడలో విన్నవించి బృహత్కథామంజరిని మణికణికా

కలోబాతవలన నియమింపించి తత్ప్రతినిధిగా మువ్వదిరెండవల్లో ములు
గలమహిమ్నుస్తుతిని, క్షేమకవివలన సంగీకరించి స్వీకరించెననియు, విట్లు
స్కందపురాణమునందలి కేదారఖండమునం దుదాహరింపబడియున్నది,
గావునపరాజితయైన లక్ష్మీదేవియు, వాక్తియయ్యును, కడటముగానూర
కున్నసంస్కృతియు ఖూర్వోక్తసమయప్రకారము పార్వతికిరుగలంతుల ని
లిదిచాదుర హస్తులై నేవింపుచుండుట సరిగానేయున్నది.

శ్రీకాంచీమహాక్షేత్రము.

మరియు శ్రీకామాక్షిమందిరములో పరివారదేవత లనేకులుగల
రు. గణపతి కుమారులును స్థాపకులయిన శ్రీశంకర భగవద్వాచాచార్యుల
వారి విగ్రహంబును, గల్లుటయేగాక. సౌందర్యగర్వముగల అష్టైక్కి గౌరీ
శాపమురాగా కుహపమునొంది తొల్లింటి చక్కదనమునుగూర్చించి శర
కాలము తదస్సుచేయుచున్న లక్ష్మీకే ప్రసన్నురాలయి పార్వతివరమిచ్చె
వట. అట్టి లక్ష్మీకుహప మొకపార్వమందున్నది.

పూర్వము శ్రీకామాక్షి నిశేధమందు యోగినీపరివృత్తయై గుడి
నుండి బయలుదేరి కంచిలోనున్న పంచ జనులను బలవంతముగా భక్షిం
పుచుండగా, కొంతకాలమునకు శ్రీశంకరాచార్యులవారువచ్చి వకిరాత్రి
యావికారముజూచి స్వతపోమహిమచేత దేవీభాక్షకణ మొనరించినం
దున శాంతమూర్తికడైన కామాక్షి సదా యీచ్ఛున శాంతమూర్తిక
గానే యుండునట్లుగావింపుమని కాంచీపురవాసులుచేసిన ప్రార్థనాపయి
ని శ్రీగురుస్వాములవారు సహస్రకలశావాహనము చేసియుండగా, కొం
దరు కర్ణాటకులు నిరాకరింపగా వారికి విశ్వాసము గలుగుటకొక కలశము
లోనున్న మంత్రపూతజల మొకమూకబాలున కభిషేకింపగా, నారిడున
కల విద్యాప్రవీణుడైయుండెను.

పిమ్మట మూకణ్యముబాసి తన గమగదే మూకపంచకలియనెడు
స్తవముచే శ్రీకామాక్షిదేవిని ప్రార్థించెనట ఆగ్రంథ మచ్చుకడే యు
న్నది, ఆపయిని పురజనులు నమ్మినందున సహస్రకలశాభిషేకముచేసి

టికలిల సావేరింపజేసి యొక శ్రీచక్రమును శ్రీకామాక్షికెదురుగా స్థాపిం
చి యుంచెదట. ఆచక్రమందే పూజలుజరుగుచున్నవి.

మఱియొక విశేషమువింటిమి ఎట్లన్నను.

ఏలాలకాంబ భాగశక్తి, కామాక్షి వీరశక్తి. ఈమె చతుర్భుజ
మనోన్ముఖ యోగశక్తి. ఈమె ద్విభుజ, తంజావూరు మహారాజాపూర్వ
మందు వరితాజోత్సవమూర్తికని కామాక్షిని జుల్వన గొంపోయియుం
డగా వయిల్లవులు వెంటనేపోయి యచక్షవేషంబున ప్రవేశించి వరద
రాజమూర్తికని పాడెప్పనిగట్టి శివమనియేడ్చుచు కోటకైకితోడ్చుకొనివ
చ్చి యంచలుమీద మరల కంచినో వేంచేపుచేసి యప్పటియట్లపూజం
పుచుండెదనియు పిమ్మట తంజావూరు మహారాజా కామాక్షినిగురించి ది
ట్టచరిచినందువ తోడ్చుకరా శ్యాముగాక భక్తులు లలితాదేవినికామాక్షి
స్థానమందు ప్రతిష్ఠించెదనియు ప్రార్థిగానున్నది.

ఇదిగాక అయోధ్యాది నప్తపురములలో మూడు విష్ణుస్థానములు
మూడుశివస్థానములు కాంచినవకేశవోభయస్థానమై యథానారీశ్వరరూ
పమయినందునను శివుడు కామాక్షి కతిన స్తనాంకితుడైనందునను దీని నే
కాంతక్షేత్రమనియు నందురు, శ్రీకామాక్షికాజ్ఞేయముగా గర్భాలయ
ములోనే రహస్యలిలమని యొకగుహగలదు, అవి నాగలోకమువరితు ను
న్నదిట. దానిలోక్షీరాభిషేకిము చేయుచుందురు.

శ్రీ యే కామేశ్వర ధ్యానశ్లోకములు,

మూ॥ మూలేచూతమహీరువాస్య నివళామూలం జగత్సంపదమ్!
మోహపాయరనాయనం ప్రణమతాం ముగ్ధులచూడామణిః!
కామాక్ష్యాంధిన స్తనాంకితవపుర్వాభ్యాతికామాగమః!
కళ్యాణం సరితంకరోతుభగవాన్ కాంచీపురీనాయకిః॥

శ్రీ కామాక్షి ధ్యానశ్లోకము.

మూ॥ క్వణత్కాంచీదామాకిరికలభోకుంభ స్తనభరా!
పరిక్షిణామధ్యపరిగత శరశ్చంద్రవదనా!

ధమర్బాణాకచాశంస్పటి మసీరదానాకరతిలైః
 పురస్తాదాస్తాన్నం పురమధీసుదాహోపురుషికా|| ౧
 అరుణాంః రుణాలిరంగితాక్షింధృతచాశాంశపుష్పచాపబాణమ్|
 అణిమీడిభితావృతాంసుయాశ్చైరహమిశ్యేః విభావవధ వాసేమ్||
 చతుస్సజేచంద్రభావతంసేకుచోన్నతేకుంకుమరాగశోతా|
 పుండ్రేక్షుచాపాంకుశశృష్టబాహస్తే నమస్తేజగదేకమూర్తిః|| ౩
 అపదకింగణీయగ స్మరణీయం చరణయగళిమంబూయాః|
 తత్సర్వరణంఘటదుతీ బ్రహ్మాదీనిపిచ కింకరానకురుతే|| ౪

అని దేవీమహిమగా చెప్పుదురు.

ఇచ్చటికి రెండుమయ్యశ్చదురమున దక్షిణంగానున్న చిన్నకంచి శ్రీవరదరాజస్వామివారు వేంచేసియున్న దేవళము, గోపురములు, ప్రాకారములు, సుందరముగా మన్నవి, బంగారుగుచ్చెసెలగుడిపాపానములు, రెండుగజవాహనములు, హనుమద్వాహనములు, బంగారుకల్లకీ యుపేటియు, నివివడియూరుకాళ్ళ మంటపముగానున్నవి.

గంగా కాళ్ళమంటప మొకటి గంగం కాళ్ళ మంటప మొకటికలవు. అనంతసరస్సు, ఒకపుట్ట, ఒకరావిచెట్టు, గ్రంథోక్తరీతిగానున్నవి, పన్నిదాశ్వాసు మొదలయిన వారిప్రతిమలు ప్రాకారాను స్మారములుగా నున్నవి.

శ్రీ రామానుజాచార్యులవారు, పన్నిద్రాశ్వరు, నొకభాగమం దున్నచిన్నమంటప తుల్యమందరిముగ్ధ ప్రతిష్ఠింపబడియుండిరి, మరికొందరు బ్రహ్మాదిదేవారి దేవతలుండిరి, బ్రహ్మదేవుడు చిత్రస్థైర్యమునుగురించి ఈ సత్యవ్రతక్షేత్రమం దశ్వమేధియాగముసేయుచుండగా వవాభాక్షిణముసేయుచు నుదయించిన వసుమతిచ్చెగనుక యీసద్వైదిక వరదరాజస్వామియనెడు పేరువచ్చినది,

ఇది కరిగిరినిగొట్టి సమీకరించి కట్టినందున కించ దున్నతముగా నున్నది, వేరొకమందిరములో పెరిందేవితాయానెడు పేరుగలిగి యమ్మవారు ప్రకాశింపుచున్నారు.

— (ధ్యానము.) —

మూ॥ వసాహరిమిలోల్లన వాసితా ధరపల్లవమ్ |

ముఖం వరదరాజస్య ముగ్ధస్థిత ముపాస్మహే॥ ౧

మూ॥ సత్యవ్రతే ద్విరదభూభృతి కాందికాయామ్ |

బ్రహ్మశ్రేష్ఠమేభః చిత్తోత్తర వేదికాయామ్ | ౨

మూ॥ ఆవిర్భూతాన వగదః ప్రణాతిః హతాయాః |

పూర్వమధ్య తమహః శరణాప్రసక్త్యై॥ ౩

శ్రీ వరదరాజస్యమివారియావిర్భూతమునుగురించినపురాణరాధ యట్లన్నను —

పూర్వగుండు లక్ష్మీధర్మ క్తులనునకొందరు మునులును, సరస్వతీధర్మ క్తులనున కొందరుమునులును, తమతమయోగాస్య దేశతలయొక్కయు త్కమాః పరిషత్తులనుగురించి, వివాదపడి, తగవుదీర్చుకొనుటకు, సత్య లోకమందున్న బ్రహ్మదేవునిసన్నిధికిబోయి సభికులతోడను వచ్చినకారణంబెరింగింపగావని వారేమియుననజాలక యూగకున్మంజూచి వారిప్రతి వాదులుడన్నదుగియున్నను వారిం గోరిపిలిచి బ్రహ్మయోమునులాధాన కలజగజ్జునీజనకులయి ప్రకృతిపురుషులయినలచ్చిమి నారాయనులకన్నసధి కముగల స్త్రీపురుషజీవులు వేరుగావున, లచ్చిమికన్న సరస్వతీయధికురా లెట్లగుననిపని, సరస్వతి చిన్నబోయి నదులలోనయినను నాకు శ్రేష్ఠత్వము గలిగింపుమున ప్రార్థింపగా, విష్ణుపాదోద్భవయ్యయిన విశ్వసావని యమునగంగానదికన్న శ్రేష్ఠములయిన నదులు లేకేలేవని బహ్మయనగా, విని యవమానంబునకు సిగ్గునడిదిగ్గునలేచి సరస్వతీనదియందంతథానము నొందె, పంతపయి గొంతకాలమునకు వాణికొంతుండు చంచలస్వాతుం డయివిన్ననయియున్న సమయంబున నోవిరించీ హరినిగురించి సహస్రసా శ్రవ్యమేధ యాగంబులానరించినంగాని, నీకీచిత్తచాంచల్యంబు పాకల్యం బునం బోనేరదనియు, నేనిన్నిజన్మంబులానరింపగలవాయని విచారంబ క సత్యవ్రత జ్ఞత్రంబునకరిగి యందోకయశ్రవ్యమేధ యాగంబునా సయో గంబున గావించితివేని సహస్రశ్రవ్యమేధ యాగఫలంబు నులభంబుగానం భవింతునని, గంభీరస్వరంబున నెకరీరవాణి వాణీధర్మకు వినిపించిన విని

జేందంబునం దనుందా నంగంబు నొంది నత్య సంధుండయిన నత్య లోకేశ్వరుండు. నత్యవ్రత జేత్రంబునకు వచ్చి యచ్చటికి విశ్వకర్మనురావించి యరణ్యచ్చేదన పూర్వకంబుగా హస్తీశయిలంబుతయున మీకరింపించి యందు నకలవస్తునంపన్నంబయిన యొకపురంబు నిమిశం పించి యింద్రాదిబృందారకులు శేషాద్యశేష నాగలోచనులు మానవులుదానవులు, పశిషాది ముచిశ్రేష్ఠులు, మొదలుగాగల నజ్జనులను బిలిపించి వారికిదగిన యుపచారంబులుకావించుటకు బ్రాహ్మణులను నియమించి నుముహూర్తంబున యాగపంకల్పం బొనరించునప్పుడు నిజమానసపు శ్రుండయిన పసివసుహమునిం బిల్వను,

అంతినాధర్మకత్తిమైన నరస్వతి యొకానొక కారణంబున నల్లి, నరస్వతీనదిలో నంతభావించియున్నదికావున నీవివృడచని యుహోచితసంభాషణంబుల బ్రసన్నంగావించుకొని దోడ్పొనిరమ్మనుడు. నరేంద్రునేచ నియంతప్రాధికంచిననువినక పూర్వోక్తస్వపరాధపంకల్పించి, నరస్వతి చానుపామ్మనిన, మగలవచ్చి నసిష్ఠుండీవుత్పాతంబు పరశ్రేణి కరింగించిన నరేందు భార్య నతిక్రమించినభార్యను విడుచుట పరమధర్మంబనియు నూర్యపుత్రిమైన సావిత్రిని ధర్మకత్తిగా నంగీకరించి శ్రద్ధాదులై నయుపభార్యలతోడంగూడి, నంట్లించి యాగంబుగావింపుడు నను.

తర్వాత నంగీరసుండు మొదలయినసభీకులు విన్నవిచిన చందంబునహయోత్పిజాన పూర్వకంబుగా, భగంట్రివిరింబుగా యాగంబుగావింపుచుండంబాచి యింద్రాదిదేవతలులేచి యోపితామహ మాపేరులుగ్గకింపుమనే హవిభాగంబులు నూకదారుకున్నవి, ధర్మింబుదప్పుటన్యాయమాయనివిన్నవించంబ్రసన్నచదనుండయియైలువయిట్లనియె.

ఓసురలారాస్వర్గాధిపలాధులొనంగుమాహవిభాగంబు మిమ్మంజెందునేకాని శేవల మోక్షార్థులయినయస్సచారులొనంగు హవిభాగంబులుభగవద్పితంబులగుటండేసి, మిమ్ముజెందవని జెప్పటయేకాక, కర్మజ్ఞానంబుల తారతమ్యంబును, వైద్యాపుణ్యస్వరూపంబును, తత్త్వభూతంబులయినస్వర్గనరకంబుల తెరంగును భక్తిమాగంబున సవిస్తరంబుగా నెఱింగించి యవ్వటియట్లు జన్మంబొనరింపుచుండె.

నది ముందుడ మున్ను పరిచానకులుగా నియమింపబడిన బ్రాహ్మ
నులు విశేషాధి పూర్వకముగా గీర్వాణుల నారాధింపుచుం బూర్వను
వర్ణించుట ననాదరంబుగానుండుటచే గల్గిన యవమానంబునకు హిం
నకరింపవలయును ముంపేషంబున నొన్వేష నదితీరంబునకే తోరంబుగా
గయివారంబునేయంజూచి, పనన్వయై న సరస్వతీదేవి మీగువచ్చిన కా
ర్త్యంబెఱింగించుట నవిని యమ్మా మమ్మా వివారింపింపుట తగులూటక
త్వైలతోగూడి యశ్వమేధంబుగా వింపుచుండగ మేము మీపక్షంబుగవారిం
చినం గిదిసి ఋత్విక్కులం దానును మమ్మనిరసించి యుచ్చాటనంబుగా
వించిరి కావున నిమ్ముదింతగబాతయు విన్నవింపవచ్చుతిమి. తగిన వ్రతీకా
రంబుల క్రిగలచేరి చేరకొనుము. నూనచ్చినకార్యంబిదియయని యుపా
యమునంబురికొల్పి నజనివాసంబులకు జనిరి.

సరస్వతి సత్యంబును సత్యమై సహ్యగి శిఖరంబిక్కియందుండినధిరూ
పంబున ప్రతియకాల సముదంబు విడువున ఘూర్ణిల్లుచు సత్యవతియై
తాభిముఖంబుగ, ఫేరాకాకారంబున ప్రవహింపుచువచ్చుచుండయజమా
నుండగు చతురాననుండుదక్కి తక్కిన ఋత్విగాది సలక్షణంబులు నందం
దదాగియుండిరి. పుండరీకాననుండు బుండరీకాక్షైశ్వరణుండై యుండె.

నగరలో బీతాంబగుండు దిగంబగుండై యుగ్ధోక్తకాది నామంబున
దత్తప్రహరాంబున కిడ్డంబుగ బవ్వలింపియుండె. సరస్వతిసిగ్గునడి నిల్చి గ
నంప, ౨ కంప, ౩ వంప, ౪ అసంపంప, ౫ శుక్తి, ౬ కంక, ౭ చం
డి వీ యనునానుములచే సప్తప్రవాహములయి యాయుగ్ధోక్తాదిన్వయి
కిగుగలంకులం బ్రవహించె.

మొదట తమకంబున వేగంబుగ వచ్చినది వేగవతి యనం బ్రసిద్ధి
కెక్కి, నిలతిలో బరమేష్ఠిమరల వసిష్ఠంబుంపి భగవద్భక్తిపాత్రంబయిన
ఋషిగిరిగిక్షేత్రంబున వేగవతియును పేదగల నీపు సకల నదీ శ్రేష్ఠమ
గునట్లు పాం బిచ్చిత్తిసన చెప్పించి రిప్పించిన నవ్వుటి కులవెలంది యా
నాదించినట్టె. నిల్లువచ్చిన యశ్వలాక్షిం గూడి యచ్చతముఖుండు
నూగ శేషంబునిర్వృతించి వపాహామమునేయచుండ వసాభక్షణంబు

చేయుచు, శ్రీమన్నారాయణు డావసావరిమళముతో వరిమళించుచున్న యథరపల్లవముతోడ ప్రత్యక్షమై యాసరస్వతీదేవితోడి బ్రహ్మకును, ఆకామాక్షీదేవితోడి యేకాంబరేశ్వరునకును కోరినవరములిచ్చి తాను వరదరాజమూర్తియై పెరుండేవితాయానతోడ అప్పుడు మొదలుకొని యిప్పటివఱకును భక్తులకు తనయమందానందప్రదర్శన దర్శనముకలుగ జేయుటకై కాంచీపట్టణమున నిత్యోత్సవపక్షోత్సవసూతోత్సవమహోత్సవాదులతో తిగుప్పల్లకి ఆళుంపల్లకి ఆళినాహన, హంసవాహన, అశ్వవాహన, గరుడవాహనములతోను మణిచంద్రవ్రథ సూర్యవ్రథలతోను తోరణాలవట్ట చిత్రచామరాదులతోనుగూడ తిరువీధులు, మాడవీధులు, మండపాలు, క్రీడావనములు మొదలైనవానియందు ధక్కాడమరు డిండిమ కటహాది నానావిధనాగసర మేళతాళములువాయింక, కాపుగొలుసు, గజ్జగొలుసు, అందెలగొలుసు మొదలగుసాగనుగల సామ్యులతోడ రూపరేఖానుగుణాణికలు శ్రోతృజన మనోనురాగజనకిములైన రాగవిశేషము లాలాపింక, ముందును వెనుకను అధ్యాపకులు గోష్ఠితో అనుసంధించెడి ద్రావిడవేద సామవేదములుఘోషింక, నేత్రానంద శ్రోత్రానందములు గలుగ జేయు భగవన్నామగుణానుభవ స్తోత్రములతోడ భాగవత భజనలు ప్రకర్షంబుగ ప్రహషికాంకగను వేంచేయుచు సామాన్యులను సైతము కవిప్రజన్యులనుగ జేయుటకునై చిత్రవిచిత్రముగ సేవసాయించుచుండును.

ఈకాంచీపట్టణము అయోధ్యా, మధురా, మాయా, కాశీ, కాంచీ, అవంతికా, పురీద్వారవతీ, “చైవనపైతా మోక్షదాయకాః” అని యీ యేడుపట్టణములును ముక్తిప్రదములైయెనను, యీకాంచీపట్టణము యీ ప్రాంతమున భక్తిముక్తు ధ్యాయప్రదాతుకమని శిష్టుల పచియిచెదరు.

ఇందు నుహాదేవ, మహావిష్ణు, దేవోభయ జేవాలయములును, తక్కిన యాయాని ముక్తిప్రదపట్టణములైయెనను, మూడు అయోధ్యా, మధురా, ద్వారవతీ, పట్టణములు ప్రసిద్ధములైన విష్ణుజేవాలయముతోను మాయావంతికా కాశీపట్టణములు మూడును ప్రసిద్ధములైన శివ జేవాలయములతోను నుండునవి అనిత్రస్తము.

ఈపట్టణము కరాకాశబిలముతోను తత్సర్వరూపిణియైన కామాక్షీదేవిదివ్యాలయముతోనువకాంబినాభుడనడి కరమశివమూర్తిదివ్యా

లయముతోను నారాయణమూర్తియొక్క పరిధిరాజస్వామి పుణ్యకోటిని మానముతోను, నీటియు ౧౮ పిష్టాలయములతోను ౧౦౮ శివాలయములతోను ప్రళయము గాన మొదలుగు శక్త్యాలయములతోను విఘ్నేశ్వర కుమారస్వామి శాస్త్రాధ్యాయముతోను శాంతి మహాసదులతోను ౨౧ మహాతీర్థకర్ములతోను గుడియు ననేక దేవమునులచేత యేర్పఱుకబడిన తీర్థకర్మములును ప్రసన్నమయ్యుడి.

దిగారే ఈ గుహనుండి వరాకాశబిలములలో దివ్యకాంచనవృక్షమును, దానినాయుదిక్కు వేల్చి బ్రువృక్షమును, ఆమూలమున శ్యాతిర్లింగమును, ఆటలమును శాంతియుదిక్కున శ్రీమన్నారాయణమూర్తికి నిర్వచివాసమైన దివ్యస్థ్రీయు నొక్కటిగనుపడెను.

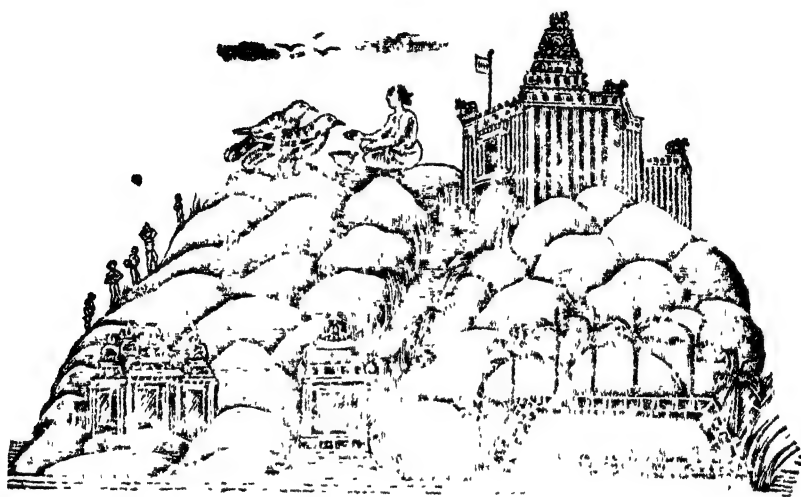
అదిగాక ఆజగత్కాండార్తయై శ్రీమన్నారాయణమూర్తికా ఆవరాకాశ బిలమునొద్ద తాను నారాయణ, సుకష్మాణ, వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్న, అనిపద్ధులు అను అయిదురూపములుధరియించి తమతమపేరిట తీర్థకాంబాళ్ళొక్కటి నిర్మించి ఆయెన తీర్థకములు నొక్కటే సరోవరముగా యేర్పరచివందన అది పంచతీర్థకముబడియె.

ఇట్టి యీశస్థుణుడు భూలోక, భువన్లోక, స్వర్లోకములు మూటిలోను శ్రేష్ఠమగుటవలన భువనత్రయసారపురమనియు, అచట తననుచేయువానికి సకలార్థసాధనములు గలుగుటవలన సర్వసిద్ధికరపురమనియు, బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు వాసించేముటవలన త్రియారావసపురమనియు ఆవరాశక్తికన్యారూపముదాల్చి అంధకాసురుని సంహరించి ఈ పురమాను దిక్పాలకుడు గనుక గుడికి న్యాయపురమనియు బ్రహ్మచేత పూజింపబడినది కాబట్టి ఈ చిపురమనియు, అపాయములేక యుండునది గనుక సురసాయస్థితపురమనియు, అచట తననుచేయువారికి సకలసిద్ధులును గలుగుటవలన తేజస్విధిపురమనియు, ప్రళయకాలమందును నాశములేకయుండునది గనుక శ్రీకృష్ణజత్పురమనియు, ఇంద్ర బ్రహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరులు నివసించియుండుటవలన బ్రహ్మపురము, విష్ణుపురము, శ్రీవపురమనియు ఆవరాశక్తి సవాసానముగా ముడుటవలన శక్తిపురమనియు ప్రసిద్ధపడియున్న పేర్లతోడగూడిన పుణ్యక్షేత్రములు.

శ్రీకాంచనమహాక్షేత్రము—సంపూర్ణము.

వ డీ తీ ర ము

వేదగిరియు రుద్రకోటిశ్వర క్షేత్రము.

చెంగల్పట్టు రైలుస్టేషనుకు సమీపమునందున్న పక్షిశిఖర శివాలయం లెట్లన!

కృతయుగాదియందు మహర్షులెనమృత్రు భాగేచ్ఛ లిగి శిశినిగు రించి నిరకాలముతకస్సుచేయగా శివుడు ప్రత్యక్షిక్తునంతా వారు తమ భాగేచ్ఛనువిడిచి ముక్తినివర్తనుడుగా స్వస్థుడైన శివుడు వారి ప్రధమసంకల్పమెరిగి యోహునిలాంరా! మీరు యుగమున కిద్దరిద్దరు గా నాలుగుయుగములకు విరాటాదికక్షుత శ్రుతిది ముగిస గంగా సే తున్నానములుగావించి నచ్చి నాక్షన దేవత భక్తినిపునగా పవిత్రులై నపిమ్మట మీరుకోరిన రెడనవర్తించుచున్నది కలగము చి చతుర్వేదా త్మకమైన యీవేదగిరియ ను లిగి రూపముగా కేచేయుండేట.

తరువాత ఋతులు.

౧. కృతయుగమున పూవ, విధాతయగును పేర్లుల కక్షులై.
 ౨. త్రేతాయుగమున సంవతి, జటాకాయుని పేర్లులకక్షులై.
 ౩. ద్వాయుగమున శ భుగుడు, కుమారుల పేర్లుల కక్షులై.
 ౪. ఇక్ష్వాకుయుగమున శివ, శివ మునిల పేర్లుల కక్షులై.
- నిర్వమును గంగా సేతున్నానము లొనరించి రెండుయామములకు

యిచ్చుచికివచ్చి స్వామివ్రసాదమును భజించి ఘృతపానముచేసి పోవుచుండును. పక్షిదగ్గనాగమైపోవువారు శంఖతీర్థముగోన్నానముచేసుకొని ఫలపుష్పాదులుతీసుకొని పుదయముకొండయెక్కి స్వామిపూజ గావించి కనిపెట్టియుండగా పక్షిపండ్డారంవచ్చును. పదిలగాలు మొదలు పదిరూపాయలవరకును శక్త్యానుసారంయిచ్చెదరు ఆపండ్డారం స్నానముజేసి శర్కరతో పొంగలివండి ఘృతపాత్ర సహితంబుగా మంటపమునకువచ్చి అచ్చట వ్రజలనగుర్పూడ నియమించి తానుసాష్టాంగ నమస్కారపూర్వకంబుగా పీటమీదగుర్చుండి జపించుచుండగా తెల్లనికత్తులు రెండునువచ్చును. వెంటనే పొంగలి ఘృతముయిచ్చిన నవిభజించి కృప్తిసొంది మరలపోవును. తత్పరసాదమని నర్కరాదులిచ్చును.

వేదగిరియందున్న రుద్రకోటిశ్వర తేత్రము.

వన్నెండేడ్ల కొకనాడు యీశానాధికారికి స్వప్నగోచరమై మరునాడపుడు నిరీక్షింపుచుండగా సుశబ్దంబగును. వెంటనే శంఖతీర్థములోమునిగి కెతుకగా మహాశంఖ మొకటిదొరకును నదియు బంగరులోట్లలోనునిచి సోత్సవంబుగాబోడి తెచ్చి వేదగిరిమీదవేచేసియున్న శ్రీ వేదగిరిశ్వరస్వామి సన్నిధిలోనునిచి పూజింపుచుండురు. మున్నిట్లుండుచిన శంఖములనేకములున్నవి. యీదానుంచి యీతీర్థమునకు శంఖతీర్థమని యందరు వింటిమి.

వన్నెండేడ్ల కొకసారి ఫాల్గుణమాసములో కొకనాడు అకస్మాత్తుగానురిమి యల్పావ్రాతముగా సుశబ్దముగా తేజఃపిండము (పిడుగు) ధ్వజస్తంభమునకుదక్షిణపార్శ్వమందుపడి గుడిలోనికిపోయి స్వామికివ్రదక్షిణంబుగా మరల ధ్వజస్తంభమున్న చోటికివచ్చి యంతర్ధానమగుట గలదనియు రేఖాచిహ్నమవ్పడు గనంబడుననియు దీనినే యింద్రపూజయని చెప్పుదురనియు పిడుగుబడినప్పుడు గుడిలోనున్న యర్చకులు మూర్చనొంది సీతలోకచారములవల్ల తెప్పిరిగిరనియు యెన్నడు యెవరికి నపాయములేదనియు వింటిమి. స్థలపురాణమునందు దీనిమహిమ పెక్కుతెరంగుల వక్కాణింపబడినది.

ఒకశెట్టికూతురైన చొక్కన్నయనుకన్య మిక్కిలిభక్తురాలై తనవన్నుచేసి వ్రసన్నులైనస్వామినే భరితముగావరించినందున తదిష్టప్రకారము స్వామిజరిగించగా త్రిపురనుందరియను నమ్మవారి కసూయకోవ

ములుండయించి వేదగిరివిడచి దిగువనేనివసించగా శివుండమ్మవారికిసహాయముగా నొకభక్తునివంకగా నతండామెతో నచ్చటికివచ్చి తత్సార్వమందుండెననియు కదిదినములకొకసారి కొండపైనుండి స్వామివారమ్మవారికడకు వచ్చుచుందురనియు దిగువతిరువతిలోనున్న పెద్దగుడిలో భక్తవత్సలేశ్వరుడనుపేర వేంచేసియుండెననియు చొక్కమ్మ చొక్కనాయకియనుపేరు గలిగియుండెననియు వింటిమి.

క్రతిచైత్రమాసములో బ్రహ్మోత్సవంబున యావన్మూర్తులను వేదగిరికిక్రదక్షిణంబుగా తిరుగు శిరించెదరు సుత్రవముచూడ వేడుకగానుండెను. యీకొండమీఁక స జీవినిమొదలైన మహాశావధములున్న వియనియు వహాకాలమునో వాటి మొదటినుండు మన్నునీటిలోకరిగివచ్చుననియు దీనినిధరించువారికి బ్రహ్మహత్యాదిపాపములున్న కుష్ఠాదిరోగములున్న పోవుననియు కొందరనిరి. యీమట్టి సంగ్రహించి తెచ్చుట శిషాచారమైయున్నది.

పక్షి తీర్థము, రుద్రకోటిశ్వరక్షేత్రము
స పూణము.

శ్రీ చిదంబర మహాక్షేత్రము.

పూడరీక పురమనియు, తిలవనమనియు, వ్యాసుపురమనియు, అభి
సభయనియు ఇత్యాదినామంబులుగల ఈచిదంబర డేత్రము విరాట్పురు
షునకు దమురాకాశాఖ్య హృదయస్థానమని యుపనిషత్ ప్రసిద్ధమైనది.

శ్లో. శ్రీవర్వతంశిరస్థానే వేదారంతు లలాటకే
అవిముక్తం భువోర్మధ్యే హృదయేతు చిదంబర.

మిత్యాది శ్రుత్యుక్తరీతిగా మహాయోగులు ధ్యానముచేయవల
యునని యోగశాస్త్రరహస్యముకలదు. ఈ డేత్రమహత్వముబహుపురా
ణములలోనున్నది. ర-గోపురములు ౧౬ ప్రాకారములుగలవు. క్రథము
ప్రాకారమునగా ౧౪ ప్రాకారములొ జ్ఞానసభ, హేమసభ యని నా
మాంతరములుగల చిత్సభయొక్కగలదు దీనివిశేషం బెట్లన ను.

౧. కుచాశద్వణకములు అస్తిభాగముగా నుడుగున చేర్చబడినవి.

౨. చతుర్దశకూలను నాలుకెద్దస్తంభములుగా నిర్మిరి.

౩. పల్నాస్త్రములను వారు చిన్న స్తంభములుగా నుంచిరి.

౪. యిరువదియెనిమిది శివాగమములు క్రిందిపీఠముగా వేయబడినవి.

౫. తొంబదియారుతత్వములను ౧ వాతములుగా నుంచబడినవి.

౬. శ్రీనిశివంచాక్రీ పాహామిత్రమునన్ని ధియం దైదుమెట్లుగానుంచిరి.

౭. చతుష్పత్తి శలనగా అరువది నాలుగువిద్యలుక మ్ములుగాన మర్చబడెను.

౮. కదునాలుగులోకములుగా విూదిపలక లుంచబడెను.

౯. సవశక్తులతో మృదికలశములుగ విమానోపరిభాగ ముండుంచబడినవి.

౧౦. డెబ్బదిరెండు వేలనాడులు వోడుబిళ్ళలకు మేకులుగ తాచబడినవి.

ఇట్టి యీచిత్సభలో శ్రీచిదంబర వరమానందతాండవమూర్తిక
దక్షిణాభిముఖముగా,

శ్లో. క్రథమువహ్నిహస్తం చ ద్వితీయం చరణాచిత్రం
తృతీయం లంబహస్తం చ చతుర్థం చన్మృగం శ్చరేత్
అభయం కంచమంపద్ధి తా డివంభావయేత్సదా.

అనునట్లు వేచేసి విరాజమానమగుచుండ శ్రీశివకామసుందరియ
ను యమ్యవారుదక్షిణాభిముఖముగా నేయుండి శివతాండవమును క్రేగం
టజూచుచున్నట్లున్నారు. యీ యమ్యవాహిన్యూర్తి సునణా మయము,
యీమెకుతూర్పుగా స్వణాభైరవుడున్నాడు. ఏకమందిరములో వీరంద

హుడిరి. చిదంబర మూలసూరికీపవరుగా నుత్తమునైపు వరదా
లోగోడమీద చిదంబరచక్రము మొదలైన సువర్ణమయములైన చిదం
బరహస్తములున్నవి. స్వామివన్నిధిలో ప్రాక్కుఖానాగ తిల్లగోవిందరా
జస్వామివారును పూడరీకివల్లియరుపేరుగల లక్ష్మీదేవియును నున్నార
యిదిచిత్సభయందురు దీనిపైని సువర్ణమయములైన వోడుబిళ్ళలనగా
పెంకులుస్థాపించిన నిమానము, గృహాకారముగానున్నది. యాయుగమం
దు తామ్రాకారముగా గర బడుచున్నదందురు. వోభాగమునకుజో
యిచూచితే స్వామికిసరిగా మీదను సువర్ణమయములయిన యోడు
బిళ్ళలు కనబడును.

యీస్వామి తుల్యముగానే అనాదికాలముబట్టి మూర్తీభవించి
న భృతికలింగంబును, మంకలిమణిమయమైన యానంద సతేశ్వరమూర్తిక
యును కనకసభయనెడు సన్నిధిచుటవమలొ నిత్యమును షట్కాలము
లయంకు యథావిధిగా వ్యాఘ్రపాదపతఃజలి నిర్దిష్టసూత్రప్రకారముగ
నారాధింపబడుచున్నవి. యీపదబర సభానాగుక మూలవిగ్రహము
నకు సంవత్సరములొ ఆరుమార్లు శ్రేష్ఠాభిషేకము గనుక శ్రీచిత్సభలో
నుండి కనకసభముని కమ్మవారితో స్వామివారినిపేంచేయి జేసి యభిషే
కించుకాలములు.

౧. చైత్రమాసము లొ శ్రవణనక్షత్రమందున

౨ శ్రావణ శు కర కి

౩. భాద్రపద శు కర కి

౪. మాఘ శు కర కి

గి. శ్రేష్ఠమాసములొ బ్రహ్మస్థానమునందున

౬. మాగేశ్వరమాసములొ బ్రహ్మస్థానమునందున

౧. చిత్సభ } శ్రీచిదంబర తాండవమూర్తియు శ్రీకామాక్షీ సుందరియు

౨. కనకసభ } మృగ వారుండునవి.

౩. రాజసభ వేయిగాళ్ళు టవములోనే యున్నది.

౪. సర్వసభ ఊధిన్వ తాండవేశ్వరులున్నారు.

గి. దేవసభ సోమాస్కందమూర్తిక, శివానందనాయకి, సుబ్రహ్మణ్య

స్వామి, వినాయకుడు, భిక్షుటనమూర్తిక, చంపకేశ్వరుడు యీ
గ్రుగు తుత్సవమూర్తులున్నారు.

ఇచ్చటి తీర్థములు.

౧ శివగంగాతీర్థము. ౨ పరమానందతీర్థము. ౩ గుహ్యతీర్థము. ౪ వ్యాఘ్రతీర్థము. ౫ యవ్వనతీర్థము ౬ నాగతీర్థము ౭ శివతీర్థము. ౮ క్షీరాబ్ధితీర్థము. ౯ బ్రహ్మతీర్థము.

శ్లో. కైలాసశైలభువనేతిజగజ్జనితం గారీంనివేశ్యకనకాచితరత్నపీఠే నృత్యంవిధాతుమభివాంఛత్రిశూలనాణౌ దేవాఃప్రదోషసమయేను భజంతినర్వే.

శ్లో. మహేశంనురేశం సురారాతినాశం విభువిశ్వనాథం విభూత్యంగభూషణమ్ విరూపాక్షమింద్వర్కవస్త్రితీ నేత్రం సదానందమీడే ప్రభుపంచనక్రమ్.

౧ కందిలో యేకాంబ్రస్వామివారు పృథ్వీలింగము

౨ జంబుకేశ్వరములో జంబుకేశ్వరస్వామివారు ఆబ్ధిలింగము

౩ తిరుగామిలలో యరుగాచలేశ్వరస్వామివారు తేజోలింగము

౪ కాశహస్తీలోని కాశహస్తీశ్వరస్వామివారు వాయులింగము

౫ చిదంబరములోని చిదంబరేశ్వరస్వామివారు ఆకాశలింగము

ఇటుల క్షేత్రమహాత్వములయందలిగ్రంథములలో నుదహరింపబడియున్నది.

చిదంబరక్షేత్రమహిమ—సంపూర్ణము.

శివ్యాళి క్షేత్రము.

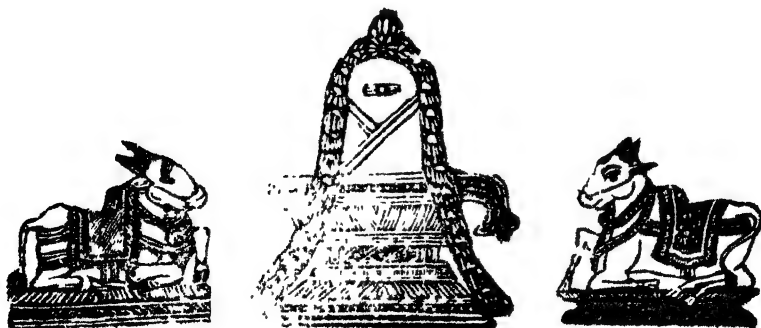

శ్రీస్వామిపేరు బ్రహ్మచరీశ్వరుడు, అమ్మవారిపేరు త్రిపురసుందరి, వీరు ప్రత్యేకాలయములతోనున్నారు. గుడివద్దనే బ్రహ్మతీర్థమున్నది గుడిమెట్టు ననక దేవతామందిరములు లింగములు, భక్తవిగ్రహ శ్రేణులు నుగలవు. పుష్పఫలాదులు గుడిలోనే యుండుదురు. స్వామివారిగుడికి ప్రదక్షిణముగా నుత్తరపార్శ్వమునకురాగా అచ్చటనున్న పెద్దగుడి మెట్లు వెంబడిని ప్రాగ్దక్షిణముగా యెక్కిపోగా ప్రాజ్యుఖముగా మహోన్నతములై యుమామహేశ్వరవిగ్రహములు రెండు తత్తత్పరివారి దేవతాసహితములై యున్నవి. అచ్చటనుండి కశ్చిమాభిముఖముగా మరొకొన్ని మెట్లు యెక్కిపోగా, దక్షిణాభిముఖముగా వేచేసియున్న (చట) శరనాధుడనెడుదేవుని దర్శనమగును. శరభావతాగముయొక్క మహోగ్రతను సహింపజాలక బ్రహ్మాదిదేవతలు ప్రాథింపగా దిగంబరముగా శాంతమైన చ్చిన శరభవిగ్రహ మిదేనని స్థలజ్ఞులసరి. కాలభైరవుడని కొందరనిరి. ఈయనకు ప్రతి శుక్రవారమునాడు పురుగు, జవ్వదితో నభిషేకించి పూజింతురు. అలంకారములు, వాహనములు, వుత్సవములు, భోగదానములు అనుకూలముగానున్నది.

జగన్నాథమన్నాథగారిసనాథ ప్రసన్నానుకంపిన్వి వన్నాద్రిహరిగ మహాస్తామమూర్తేగ సమస్తైకబంధో నచ స్నేహమస్తేపు సేనమోఽస్తు.

నివాసః కైలాసేనధిశతసుఖాద్యాః స్తుతక రాసుటుంబా త్రైలో క్యం కృతకరపుటఃసిద్ధినికరః - మహేశఃప్రాణేస్త దవనిధరాధీశతనయేన తే సాభ్యాస్య క్వచిదపిమనాగ స్తితులనా.

శియాళిక్షేత్రము—సంపూర్ణము.

వైద్యనాథక్షేత్రము.

శ్రీవైద్యనాథేశ్వరస్వామివారికి మూడుప్రాకారములు; నాలుగు గోపురములుకలవు. రెండుప్రాకారములలో చుట్టును చుండిరములున్నవి. స్వామివారు పశ్చిమాభిముఖముగాను, దక్షిణాభిముఖముగా నన్నిధి అమృతవారు బాలాంబికయుండెను. దండనాథ ధృవమూర్తియున్నది దాని కెదురుగ శ్రీరామాలవారు జటాయువును దహనముచేసిన గుండమున్నది. సిద్ధామృతతీర్థము కలదు. కుమారస్వామివారికి కార్తీకమాసములో కృత్తికానక్షత్రమగుదు విశేషోత్సవముచేయుచుందురు. అనెకులువచ్చినే వింది అభీష్ట సిద్ధిసొందుచుందురు.

శ్లో. బాలేశవైద్యనాథేశ మహాపాపహరేతిచ

పరేన్నామత్రయనిత్యం భవరోగనివారణమ్

అని స్వామివారిమహిమను చెల్పుదురు.

ప్రణమామ్యధయామిచాపరం కరణం కంకృపణాభయప్రదమ్
విరపోనవిభోప్రియామయంపరి పశ్యామిభవన్నయంజగత్.

అతత్సుమగ్నఃస్మరణంత్యదీయం కరోమిదుగేశకరుణాణావేశే
నైతచ్చధర్మముమథావయేథాః తుథాతుషార్తా జనసింస్మరంతి.

వైద్యనాథక్షేత్రము—సంపూర్ణము.

మయూర క్షేత్రము.

కావేరీశాఖకు దక్షిణభాగమందు మాయూరేశ్వర నామముగల స్వయంవ్యక్త శివస్థలమున్నది. అప్పువారు, అభయాంబిక, గణపతి, కుమారస్వామి, సభాపతి మొదలైన యనేక దేవతలయొక్క మందిరములున్నవి. అనుకూలముగానే పూజాదాలు జరుగుచున్నవి.

హరివిరించినురాధికపూజితం యనుజనశ్రమనేశవసుస్కృతం
త్రినైనంభువనప్రితయాధిపం భజతేమమజాగిజాతమ్.

శరణంతరునేదుశేఖరః శరణామే గిరిరాజశస్య

శరణాపురేనాపుభౌ శరణానాన్యదృష్టేషుదైవతిమ్.

విభాత్రీధర్మాణా త్వమసి సకలామాయజనసి త్వమర్థానాం మూలధనదన మనీయాంఘ్రిమతేత్వమాదిః కామానాంజననికృత కం దర్పవిజయేసతాం ముక్తేర్భీజంత్రమసి కరమహ్నానుహిషీ.

కావేరీశాఖ కుత్తరభాగమునందు తిరుమలధూరిలో శ్రీహరిమళ రంగనాయకులవారి మందిరమున్నది. స్వామివారికి నాలుగుభుజములున్నవి. శిరోభాగమందు, సూర్యుడు, నాభియందు, బ్రహ్మ-పాదములయందు, చంద్రుడుయుండిరి. శ్రీదేవి, భూదేవి, సంగా, కావేరీనీహములు మొదల ముగానేయున్నవి. పూజాదు అనుకూలముగానే జరుగుచున్నవి.

ఉ. జనమతథ కృత్వాత్సరిసి జాతదివాకరపుండరీకలో

చనహరిసిలదేహదితిజ ప్రకరాచలదేవకాం

చనశుభవస్త్రభావభవ శాసమిత్రమహాహితల్పచం

దనకలితాంగధూరిభవ తాపనివారక రంగనాయకా.

మాలిని. జలరుహనిభపాదా సత్యమార్గానుమోదా

జలదనిభశరీరా శక్రవనిరీషహారా

సలితశుభభావా సర్వచంద్యవ్రభావా

కలితదరరథాంగా కాస్తుభాపేరిరంగా.

గ్రామము, కోనేరు, సత్రము, అనుకూలముగానుండెను.

మాయూర త్రేతము -- సంపూర్ణము.

—(*)—

రాజమన్నారగుడియను మాహాత్మ్యేత్రము

నేదామంగళపు ష్టేషణకు. దక్షిణముగ ౮ మైళ్ళదూరములో చింతకారణ్యమనియు, దక్షిణద్వారకయనియు, ప్రసిద్ధిక్కిన రాజమన్నారగుడియను త్రేతము ౨-౩ మైళ్ళనిడివిగలిగి బ్రాహ్మణ, వైష్ణవ, బృందభూయిష్టమైన గ్రామమున్నది.

ఈ 9-తీర్థములలో హరిద్రాతీర్థముముఖ్యము, చోళదేశే, చింతకారణ్యత్రేతే, దక్షిణద్వారకాయాం, శ్రీరుక్మిణీసత్యభామా హేమాబ్జనామి కాసమేత శ్రీరాజగోపాలస్వామిసన్నిధౌ, హరిదక్షిణాద్ధితిర్థము ద్రాతటినిన్నానమహాకరిష్యే. అని యిచ్చుట సంశయముగానిది. గోపినాథతీర్థముకల్పము చెప్పుదురు.

౧. అగ్ని తీర్థము

౨. లక్ష్మీ తీర్థము

౩. కృష్ణ తీర్థము

౪. గజేంద్రమోక్ష తీర్థము

లుగా రాజమన్నారు స్వామివారును, చంచకల
క్షీయనునమ్మవారును, శేష వటకత్రశాంబులై సంతానగోపాలమూ
ర్తియును, రజిత భేనువును, పంచ బైరవులును, వేంచేసియుండుటయేగాక,
యాత్వారాదులునుగలరు. అమ్మవారిమందిము దీనికి దక్షిణముగాను
న్నది. తక్కినవారు స్వామిసన్నిధిలోనేయున్నారు స్వామికిరుచక్కలను
శ్రీదేవియు, భూదేవియునుండి. ఎంచికలువగల యలంకారములున్నవి.

పూర్వమందు గోవిలమహర్షి చిరకాలము శ్రీకృష్ణునిగురించియీ
చంచకారణ్యమును తపంబుసేయగి శ్రీకృష్ణుని ప్రత్యక్షమై నీకేమికావ
లయునోవేడుమనిన నతండు మీరిచ్చటవేంచేసియుండవలయుననియు, ద
క్షిణద్వారకయని యిది ప్రసిద్ధికెక్కి ద్వారకలోజరిగినన్ని లీలలు జరు
గుచుండవలయుననియు ప్రార్థించగా కట్ల నేయనుగ్రహించెనని ఫలపురా
ణజ్ఞులు చెప్పిరి. తేత్రమునుగురించిన సాంస్కృతికములు.

శ్రీచంచకవనంనామ ప్రసిద్ధభుజనత్రయే

అమృతోద్భవబీజేభ్య స్సముత్పన్నంవనంశుభం.

నానాపక్షిసమూహీణం నానామృగనిషేవితం

నానామనిజనాకీణం సర్వైరంగోకపూజితమ్.

శ్లో. కనకకమలవల్లీ రాతోరాజగోత స్సౌఖ్యభువనరత్నా దీక్షి

తోదాసుదేవః । కనకవిహితమధ్యే దక్షిణద్వారకాయాం

సతినతజనానాం కామితార్థప్రదాతా.

సింజన్నూపురరంజితాంఘ్రికమలం జ ఘాద్వయాలంకృతం

జానుభ్యాంలనదూరకాండమువ ద్యావరతానాభ్యుజ్వలం

లక్ష్మ్యధిష్ఠితమక్షుంధరలన ద్వేత్రం ప్రసన్నాననమ్

నానాత్మవిరాజమానమకుటం శ్రీరాజగోకుంభజే.

గోపికా సుహృదైక బాహవే హేమవేత్రమితరేణబిభృతే

రాజగోకువపుషేనమోస్తుతే చంచకాటనివినాసినహరే.

భుక్తిముక్తిమకరందపూరితం భక్తనిత్యకలహంససేవితం

గోవిలాదిమునిబృందపూజితం చంచకేశవదమకజంభజే.

నమఃశ్చంపకవాసాయ నమఃశ్చంపకమాలినే
 నమఃశ్చంపకనాథాయ చంపకేశాయ తేనమః.
 శ్రీరంగంవేంకటాద్రిశ్చ సాలగ్రామంచనైమిశం
 తోతాద్రిఃపుష్కరంచైవ నరనారాయణమేవచ.
 దక్షిణద్వారకాభిఖ్య చంపకారణ్యమేవచ
 అష్టమేమూలకాయస్సంతి స్వయంవ్యక్తానుపోతతే.
 అని యిత్యాదులుగలవు.

ఈస్వామిసన్నిధిలోనున్న బాలసంతాన గోపాలమూర్తినిపూ
 జించి యెత్తుకొని ధ్యానించువారికి సంతానప్రాప్తియగును.
 కరారవిందేన పదారవిందం ముఖారవిందే వినివేశయంతం
 వటస్యవత్రస్య పుటేశయానం బాలంముకుందం మనసాస్మరామి.
 అని ధ్యానింతురు.

కమలాలయక్షేత్రమందు వల్మీకేశ్వరధ్యానము.

యామ్యేనదంగేనగరేతిరమ్యే విభూషితాంగం వివిధైశ్చభోగైః
 సదృశ్చిముక్తిప్రదమీశమేన శ్రీనాగనాథం శరణావ్రతుద్యే. ౧
 శంభోమహేశ్వరగమయశూలం నే గారీకతేజశుపతేపశుసాశనాశినీ
 కాశీకతేకరుణయాజగదేతదేశస్త్వంహంసిపాసివిదధాసిమహేశ్వరోఽసి
 హేసీలకంఠవృషభధ్వజపంచక్రలోకేశశేషవలయక్రమధేశశర్వ
 హేధూర్జుతేకశుపతేగిరిజాతేమాం సుసాందేశఖహనాజ్జుధీశరత్.
 స్ఫురన్నారత్నస్ఫటికమయభిత్తిశ్రతిఫలత్వదాకారంచంచచ్చశధవి
 లాసాఘశిఖరమ్ ముకుందబ్రహ్మాండక్రభృతికరివారం విజయతేతవా
 గారంరమ్యం త్రిభువనమహారాజగృహిణీ. ౪

నాగవట్టములోమీరాసాహేబుయొక్కనుశీను గొప్పప్రాకారములు
 పెండిరేకుతోదాదినతలుపులు, ద్వారబంధములు మొదలగునవికలిగిచూ
 దతగినవనులతో బహుహాశ్వర్యకరముగ నున్నది. అనేకులువచ్చి చూ
 చి మిక్కిలిసంతసించెదరు. మీరాసాహేబుమహిమలువారిలో బెక్కుగా
 చెప్పుచుందురు.

తంజావూరు విశేషములు.

ఈమహారాజధానికోటలోనుండుగృహదులయొక్కయు, వస్తువిశేష
 ములయొక్కయు, వివరమువ్రాయదరంబుగాదు చూచియానన్దిన్పవలెను.

అయోధ్యాదిసప్తపురీదేవతలను, శ్రీరంగాది దివ్యసలదేవతలను, బ్రహ్మేశ్వరాలయములలో ప్రతిపీఠనిష్ఠింకబడినవి నిత్యోత్సవమువల్లత్పత్తి జెందుచు భక్తాభీష్టములనొసంగుచు విరాజమానులగుచుండిరి. యిట్టిదేవస్థానములు యాపట్టణములో ౪౦-లేక గిం-వరకు నుండును.

రాజమన్నురుగుడియను ష్టేత్రము—సంపూర్ణము.

—()—

కమలాలయశ్చేత్రమను

దక్షిణకాశీ మహాశ్చేత్రము.

శ్లో. దర్శనాదభ్యసదసి జననాల్కమలాలయే

కాశ్యాంతుమరణాన్ముక్తి స్సగ్రహదరుణాచరే.

ద్వీకాశీకమలాలయ ఇత్యాదిమహిమాస్పదమైహుటకశ్చేత్రమనియు, కమలాలయశ్చేత్రమనియు, వల్మీకశ్చేత్రమనియు, శ్రీపుగమనియు, చమత్కారపురమనియు, విజయపురమనియు, నిట్టినామములుగల తిరువాలూరనెడు పంచశోభాత్మకమైన దక్షిణకాశీలోను

౧. శ్రీవల్మీకేశ్వరస్వామివారు యాయన ప్రధానలింగము యాయన భార్య

౨. పుత్తపైలు త్యాగరాయస్వామివారు ఈశునభార్య నీలోత్పలాంబ
 ౩. కమలాంబ యామె యాదీశ క్తి.

సప్తముఖులు బ్రహ్మయొక్క చిత్రస్వాస్థ్యమును గురించి యిచ్చటతన
 స్సుచేయగా కమలాలయతీర్థములోనుండి ప్రత్యక్షమైనమూర్తి యామె
 ౨౪ మహాయుగములనుండి స్వామిని పెండ్లాడట కిచ్చట తనస్సుచేయుచు
 న్నకన్యయట యామెసమీపమందు సరస్వతీతీర్థమని యొక భావి దక్షిణ
 ముగానున్నది అందులో నిసిరుద్రావినవారికి చిత్రచాంచల్యము పోవునట.

౧. ఈతిరువ లూరు దక్షిణ శ్రీకాశీక్షేత్రము.

౨. గయేకరేయనదు దక్షిణగయ దీనికి ౨-మైళ్ళు తూర్పుగానున్నది.

౩. తిరుక్కణ్ణమంగె భక్తవత్సలస్వామి విష్ణ్వలయము ౩-మైళ్ళకు పడ
 మరగానున్నది.

౪. దక్షిణభాగమందు ౨-మైళ్ళలో వందోంబాలే గ్రామమున్నది ఇది
 యుత్తరగోకర్ణ మట. యాచొప్పన కిదిఘోషకోశాత్మకమహాస్థలమ
 ని ౨౪-అధ్యాయములుగల స్థలపురాణములోనున్నదని వింటిమి.

పూర్వమందు దూర్వాసనుహర్షి తనస్సుచేయగా స్వామివారు పు
 ట్టలోనుండియావిర్భవించి ప్రత్యక్షమైనారుగ నుక వల్మీకేశ్వరులని స్వామి
 కిపేరువచ్చినది ప్రాగ్భాగ సమీపమందే దూర్వాససమాధిగుడియున్నది.
 కిది స్వయంవ్యక్తస్థలముగనుక క్షేత్రగన్నాథ భువనేశ్వరమహాక్షేత్రము
 లలోవలెనే నిచ్చట తీర్థప్రసాదములు పండితసామరసాధారణముగా స్వీ
 కరింపుదుందురు. ఈ దేవస్థానమునకు రు గిం०౦౦ యాబై వేలు నగదుసా
 లుకువచ్చునుగనుక అనుకూలముగా పుత్తవాదులు సంతతముజరుగుచుం
 దును. కమలాలయతీర్థము విశాలముగాను పెక్కుఘట్టములు మంటప
 ములుగలదిగానున్నది గుడిప్రాకారములో ౧౦౮-అలయములున్నవి. ప్ర
 భుప్రాకారములో వేయుకాళ్ళమంటగము యున్నది.

పూర్వమిందు ముచికున్దరాజు రాక్షసయుద్ధములొ దేవేంద్రునకుసహ
 యుడై రాక్షసులజయించినట్లు దేవేంద్రుడు సోపిన్చ స్వర్గాధిపత్యామృ
 తపానాది కితిపయదేవధర్మములు నెలయగానుజేయుమిగోరిన నిచ్చెదనని
 యె ముచికున్దరాజునందించి యుద్ధశ్రమకలిగియున్న వాడ గావున నేడు
 కోరను రేవుకోరుమనని బసకువచ్చి నిడించెయ్యుడగా దేవేంద్రపూ

జతుదగుచున్న త్యాగరాయస్వామిముచికుందునకు బల్కెత్తమైనపుమహారాజాపుగనుకసంపదలుగోరబనిలేదు. నన్నుగోరుకొంటివేని భూలోకప్రజలను నిన్నుచుదరంపజేయుచుందునని యానతియగామెల్కనిలేచినంతకించిమరునాడింద్రునిచాలికేగి నిపుజాలోనున్న త్యాగరాయస్వామివారి నిమ్మనుమ నిప్రాధికంపగాదేవేంద్రుండీదేవునిసయితముమినహాయించుకోననితనపారచాటునకు తానేనిందించుకొని యింటిలోనికేగిమఱివాలుగైదుత్యాగరాయమూర్తులనుబహునుందరముగా సంకల్పమాత్రంబుననేసృజించిపొందుముగాననికరించి దీనిలోతనత్యాగరాయమూర్తిని నిరాలంకారంబుగాను కుంస్కరివిహీనముగానుకనుబడునట్లుచేసి సభలోకికెప్పించియిందులూని యిష్టమైనమూర్తినిసీక్రమింపుమని తనతోననగాముచికుందుడుభ్రాంతిపడి కల్పితమూర్తులునుందరముగానుండుటజూచినందులొనొకదానిని స్వీకరించిబసకుపోయెనట.

అటుపైనింద్రుడు తనపురాతనత్యాగరాయమూర్తితనకుదక్కినంతుకునంతసింపెనట, నాటిరాత్రి యీకృతమము న్నర్వమివారు ముచికుందునికఱిగింపగా మరునాడువచ్చివిధేయతగా మునుపటిమూర్తినింద్రునకిచ్చి వేసిపురాతనమూర్తినినిర్బంధముచేసికోరుకొనెనట, దానికింద్రుడుకటకటంబడి తనకరడుచేసినమేలునుబట్టియేమియుననజాలక యిదిభగవత్తంత్రముగాగ్రహించితనమూర్తి నేగాకయీకల్పితమూర్తులనుసైతముముచికుందునకిచ్చివేసెనట.

అపై నిముచికుందుడుభూలోకమునకువచ్చియిక్కమలాటయ ట్లేత్రముదివ్యంబుగానుండుటంబట్టియుపురాణములవల్లదీనిమహిమ వినుటంబట్టియునిచ్చటనుత్సవులులేకుండుటంబట్టియు.

- ౧ ఈతిరువాలూరులో దేవేంద్రపూజిత ప్రథమమూర్తియు
- ౨ ఇచ్చటికాణ్డేయముగా౨మైళ్లలోనున్నతిరుకాంబూరులోనొకమూర్తి
- ౩ దక్షిణాణ్డేయముగా౧౦మైళ్ళలోనున్నతిరుక్కోవలలోనొకమూర్తి
- ౪ ఈకాన్యముగా౨౦మైళ్ళలోనున్నతిరుపల్లూరులోనొకమూర్తియు
- ౫ దక్షిణముగా౨మైళ్ళలోనున్నతిరుక్కాణ్డెరులోనొకమూర్తియు
- ౬ అగ్నేయముగా౨౩మైళ్ళలోనున్నతిరుమలక్కాడులోనొకమూర్తియు
- ౭ దీనినితిరువట్టూరుకొండరనిరిచ్చిచెన్నపురికు త్రకముగాగిమిచ్చిలోనున్న
- ౮ అగ్నేయముగా౨౦మయిళ్లలొనున్న వేదారణ్యములొ మూలస్థాన

శ్వరుడైన శ్రీవేదగీతశ్వరస్వరూపన్నిధిలైనా నాకముఠికాయుగము

ఇటులముచికుందుడు ప్రతిష్ఠించెననింటిమి, ఈమరువాలూరులోని
మహాలింగముస్వయంభువు, ఈయనకేవల్యకేశ్వరుడనిపేరు 3 ప్రాకారము
లు, రంగోపురాలున్నవి ఈతిరువాలూరికి శ్యామముగా ముగ్ధ దూరములూ

శ్లో॥ వాయుభక్షణయస్త్రిష్టేర్కా శ్యామబృతతరియం॥

తత్పలంఘటికాభేనగయాశీషేకామదక్షిణే॥

శ్రీరపుష్కరిణీగ్ననంరామపాదాబ్జవర్చనం॥

యతికుర్యాత్తర్పణంసావికోటియజ్ఞఫలంభేత్॥

ఇత్యాదిమహర్షిమునకాటపట్టణహరికృతైరారణ్యతమయి నూ
తాశ్రమమనియుదక్షిణగయయనియు రామకేశరనియు సద్ధికేశ్కనగయే
రర నెడుశ్రీరామగయాక్షేత్రమొకటిగలదు, అచ్చట శీరామపూజితులయిన
శ్రీవిశ్వనాథాన్నపూర్ణులును, గణపతికుమారచండికేశ్వరాదులునున్న వాడు
ఇదిగాక శ్రీరుద్రపాదములు శ్రీధామపాదములుకొనిలమంటపమందున్నవి
ఇచ్చటగయలోపలనే పిండదానములుచేయుచుందురు, ఊరికిపడమరపు
క్కనే శ్రీరామమందిరమున్నది, దానిలోహనుమత్ప్రేతాలతృణవిగ్రహస
హిత శ్రీరామవిగ్రహమున్నది, యీదక్షిణగయమహిమయెట్లున్నను.

శ్రీరాములవారు సీతాలక్ష్మణసహితుడైనవానముచేయుచునిచ్చ
టికవచ్చియున్నకృష్ణాక్షనాటిరాత్రిదశరథాధిపిశృంగేపరలారాములవారికిక
లలోగనపడగా తాములవారిచ్చటి శ్రీవిశ్వనాథాన్నపూర్ణులన్నిధిలో శ్రీ
రుద్రపాదములయందుపిండిప్రధానంబునుశ్రీరపుష్కరిణిగిరిర్ణంబును చేసి
రనియు, గయలెనైననుబోనిదత్తాత్రహరిణిశృతఘ్నత్వాదిమహాపాతకము
లునైతమిచ్చటనశించిపోవుననియునింటిమి, శ్రీరపుష్కరిణీపూర్వమందుత
త్తపుష్కరిణిగానేయుండెనట. యిటీవల చోళజేతమహారాజురాలూరువకు
పులకావరియైనయొకగొల్లవాడుఫళువును మేపుటకీ సాంతమునకు తోలు
కొనితాగానందోకయాపుమందనువిడిచియీష్టమునకునచ్చవరకు దానిపా
దుగులోనిపాటన్నియులమంతటరామేశ్వరివోయినందున వట్టియాపుమాత్ర
మేమరలమందలోగలని తానమందిరమునకుపొగావారుదానికి పాలులేకుం
డుటచూచికాపరిత్రాగినేననాడనిశిక్షించిరట.

ఒకనామకావరిశిక్షనుగహింపలేకయాయాపును వెంబడించిపోయి
యదావకారమిచ్చటికివచ్చియెప్పటివలెనేపాలుకారి వట్టివాడుగుతోవ

చుచుండుటనిదానించిమాది యీసంగతిచోమహారాజుతో వాడువిన్న
పించినవినియతండాశ్వర్యవడియిచ్చటికివచ్చిచూచియీస్థలిమందు భగవ
త్ప్రేరితుండైప్రవ్వంపగానదరువిశ్వనాథాన్నపూర్ణాలస్వయంభువులై ప్ర
త్యక్షమయినంగని యపరాధక్షమాపణపూర్వకంబుగా వ్రాధించివాంకిత
డికట్టించిపూజకాగములేర్పరించి తనయావువాలుకారిస్థలిముసకు శ్రీరపు
ష్కరిణియనుపేరు పెట్టిరనియుశ్రీరపుష్కరిలో గంగంగయమునకె సరస్వతి
తగోదావరిగెక్కినట్లె. తుంగభద్రకావేళ తామ్రజీవ సరియుపునను
శీలవగంగలున్నవనియుస్థలపుకాగములెవాయానిద్విశేషములుండెను, తిరు
వాలూరుడైత్రమహాత్మ్యములెనానాగరఖండమునందీచంచకోశమహిమగ
లదట, శ్రీరపుష్కరిణీత్వ. రక్తపుష్కరిణీత్వకారణంబులును, తత్త్వన్నియూ
పకకథావిశేషంబులు నందులెనానేకలవట.

* హాటకడైత్రే ప్లక్షవృక్షచ్చాయాయాం, గయాయాం, శ్రీవిశ్వ
నాథాదిదేవతాసన్నిధౌ, అనియిచ్చటంకిల్పము, గయలోనడియవలెను,
వలెనేను తీచెట్టున్నదిఅందువలన దానినిప్లక్షవృక్షచ్చాయాయాంఅందుడు
గ ధ్యాయేదాజానుబాహుంధ్యతశరభనుషంబగ్ధపద్మాసస్థం
వీతంబాసావసానంనవకమలదలస్పర్ధినేత్రంప్రసన్నమ్|
వామాంకారూఢపీతాముఖకమలమిలన్తోచనంసీర దాభం
నానాఽలంకారదీప్తందధతమురుజటామండలంరామచంద్రం||
● ద్యాత్వానీలౌత్యలశ్యామంరామంరాజీవలెనాచనం,
జానకీలక్ష్మణౌపేతంజటాముకుటమండితమ్||
● సాసితూగధనుర్మాగపాణింనక్తంచరాంతక|
స్వలీలయాజగత్రాతు మావిహృతమజంవిభుమ్||

శ్రీవిశ్వనాథాన్నపూర్ణాలధ్యానము.

● పేవిశ్వనాథశివశంకరదేవదేవగంశాధరప్రమథనాయకనందిశేశ
బాణేశ్వరాండకరిహరలోశనాథసంసారద్యుభిగహనాబ్జుగడిశరక్ష
● కైలాసాచలకందరాలయకరీగౌరీఉమాశంకరీ
కామారీసిగమాధగోపరకరివీంకాతవీజాక్షరి

మూడు ద్వారక పాటపాటనకరి కాశీపురాభీశ్వరి

భిక్షాం దేహీశ్వర పావలంబనకరి మాతాన్న పూజాశ్వరి

కమలాంబయశ్చైత్రమందువల్లికేశ్వరభ్యానము.

- ౧ యామ్యేనదం గేనగ రేతిర మ్మేనిభూషితాంగంపవిధైశ్చభాగ్నరి
నద్యక్తి ముక్తి పదమిశ మేకంశ్రీనాగనాధంశరణంప్రద్యే
- ౨ శంభూమహేశకరుణామయశూలబాణగౌండతేనకువతేనకువశనాశిని
కాశీపతేః రుణయాఃగ దేరతేక స్త్వంహఃసిపాసివిదధాసిమహేశ్వరోసి
- ౩ హేనీలకంఠవృషభద్యజవంచవక్త్రలొకేశపేక్షతలయ్యప్రమథేశశక్త్య
హేధూజః పువకువతేగిరిజాపతేమాంసరిసారదుఃఖగహనాజ్ఞగదీశరక్ష
- ౪ స్ఫురన్నానారత్నవృటికమయభిత్రిప్రతిఫలత్వకాకారంచం
చచ్చశధవిలాసాఘశిఖరమ్ముకుండబ్రహ్మాండప్రభృతి
వరివారంవిజయతేతవాగాతంరమ్యంతిభువనమహాతాజగృహిణీ
దక్షిణగయయనెడుశ్రీరామగయాశ్చైత్రమసంపూజాము.

శ్రీకుంభఘోషమహాశ్చైత్రము.

ఇచ్చటిదేవస్థాన విశేషములు.

౧ కుంభఘోషాశ్వరుడు	మంగళాంబిక
౨ శ్రీరామస్వామిపారు హనుమదాదిన హేతులుసాలగ్రామశిల	సీతాదేవి
౩ కాజాపాణిస్వామి	కోమలవల్లి
౪ చక్రపాణిస్వామి	విజయవల్లి
౫ నాగేశ్వరుడు	జ్ఞానప్రసాదాంబ
౬ సామేశ్వరుడు	సామనుతదరి
౭ బాగపుతేశ్వరుడు	బాలాంబ
౮ అవిముక్తేశ్వరుడు	అమృతవల్లి
౯ శ్రీకాశీవిశ్వేశ్వరుడువీరిగుడిలో నవగంగావిగ్రములున్నవి	అన్నపూర్ణాదేవి
౧౦ విశావతేశ్వరుడు	అథయ్యాంబ

౧౧ గౌతమీశ్వరుడు

తిరుగుసుందరి

౧౨ భూవరాహస్వామి

అమృతానిపేరుతెలియలేదు

ఇందులెం ౮ శివాలయములు.

నాలువిష్ణ్వాలయములుఅయియున్నవి వీటికి అన్నింటికీనాలుగు అరువది వేలరూపాయలువరకునువచ్చుచుండునట.

౧ అమృతానిమంగళాలచతుర్భుజములుగల్గినవృచన్నట్లున్నారు.

౨ చక్రవాటిస్వామిఅష్టభుజుడు(త్రినేత్రుడు)-అటామకుటధారి - (బ్రహ్మగిరి నూర్యసహతుడు-నైయుండెను-తొల్లిబ్రహ్మగిరినూర్యలకు ప్రత్యక్షమై యొసలట-యీస్వామివారికిరత్నకవచాదులున్నవి.

నూతుడు చెప్పచున్నాడు.—ఋషులందరువినదగినది, పాపముల బోగొట్టునదియు. భాగమోక్షములనిచ్చునట్టిదియు, ఉత్తమోత్తమమిదన దియునైనదికుంభ ఘోరాక్షైతము, ఇందుకుపెరాలెననుయినదియు(శ్రీమహావిష్ణువుచేత చంద్రునికి చెప్పబడినదియునయిన యీయతిహాసమిచ్చట నుదాహరించుచున్నారు.

పూర్వముసంపత్తునుకొరి చంద్రుడునమస్తసిద్ధులనిచ్చునట్టిశ్రీరంగక్షైత్రమందు శ్రీరంగనాథస్వామిని హృదయకమలమందుఛానించి యథాధిగాపూజించగాభగవంతుండయిన శ్రీమహావిష్ణువులతనికి ప్రసన్నుడు కాగాచంద్రుడుఆప్రసన్నుడైన(శ్రీమహావిష్ణువునుచూచి ముందునిలిచి చేతులుజోడించుకొని దేవదేవుడవుగన్నాధుడవు ప్రణామార్చిభంజనుడవునైన యోయచ్యుతుండాలనాధారణమయినదియు, సమములేనిదియునైన విశ్వర్యమునుయివ్వవలయుననియు ఉత్తమోత్తమమయినవరమునువేదగావదిచి నిభగవంతుడునుగృహనిధియునైన(శ్రీమహావిష్ణువునుహాభాగుడా, ఇప్పుడు తొలకమాతయైనమహాలక్ష్మి భూలొకమందున్నది. ఆమెనుసేవించుముసంపత్తునుఆమెఇచ్చును, సరిశయములేదు, అనిపెలివివ్వగాచంద్రుడిట్లనియెలొకనాథుడవుప్రభువునయినయోస్వామి. నిర్మలయినీ భార్యయినఇనఆమహాలక్ష్మియెచ్చటనున్నది ఆకారణమును ఆసతీయవలయునని బ్రాధికంచినభగవంతుండట్లనియె. ముందునేమిదువర్ణగ్రహశిష్టపరిపాలన ధర్మసంస్థాపనముకొలకు, మత్స్యకూర్మాద్యవరాహముల నెత్తుచుండగా, అనావిరహమును సహించలేక, సర్వదాలొకనాథుడనయిన నాతోకూడానాశితనయుచుండునతయనని, సర్వసిద్ధిపేసితంబును, ఘోరక్షైత్రమునైన కుంభకోణము

లండులక్ష్మి సరోవరమునంగల స్వర్ణకావంతజాడివియందు సర్వమంగళమైన
మహాత్మి, యెల్లప్పుడునన్నభ్యానించుచున్న దానిపరితాపమును సహిం
చలేక నేనుముందుచచ్చటనేయుంటిని. కాబట్టి ను తమమను డ్రైత్రరాజ
మునయిన ఆకుంభకోణక్షైత్రమునుగురించిపొమ్మునీకు డ్రైమమగునిచెప్ప
గా, చంద్రుండిట్లనియె. ఓమలాపతివయిననాగమీఅది యెంతదూరమునను
న్నదియో డ్రై తపనకుఫలమేమిదానించెలిసికొని నిచ్చటగలిగియున్నది ఇ
చ్చటనేసెలవిచ్చనలయునని బాధించిననరిసికీశ్రీమహావిష్ణునిట్లనియె. ఇచ్చ
టికినాలుగుయోజనదూరమాతూర్పు సడత్రమో త్రమమయినకుంభకోణము
ను డ్రైత్రమున్నది, అందుసర స్తీరమందుస్వర్గ పంకజాడివియందు శ్రీమహాల
క్ష్మియున్నది, ఆసరస్సులక్ష్మిచేతపరిశుద్ధహృదయముగా తపస్సుచేసినిర్మిం
కుబడినందున దానికి లక్ష్మి సరోవరమని పేరు మొదటగూడల డ్రైత్రము దేవ
గణములచేతనురుషిగణములచేతను సేవింబడినది, ఆ డ్రైత్రమునుబుధులు
కర్మవృద్ధికరమయినదిగాజెప్పుదురు. కుంభకోణమే తమందు మరణమును
బొందినవానికినాలెంకమేసర్వదావాసమగును, తొల్లిభ్రష్టచేతుకుంభ
కోణచేత్రము లెంకస్పష్టికై నేమిచబడిచదివూర్వము శ్రీమహాలక్ష్మిచేతలెం
కరక్షార్థముగలగాదిసమసతీధములనుసంగహించిఆవిరికరమిథునసరో
వరభూనిర్మింకుబడినది, అందుప్రతిపక్షముబ్రహ్మ మొదలైన దేవతలు దుష్టి
వరులునువచ్చి స్నానముచేసి వారివారిస్థానములకు వెళ్ళుచున్నాడు, ఓని
కాకరుదా, ఒకదినమయిననిచటస్నానముచేసినవాడు సర్వపాపములచే వి
డబడినవాడయి స్వర్గలెంకమునుబొందుచున్నాడు, సురాశ్రయమయినకు
కుంభకోణచేత్రమందు మాడురాత్రులు వాసముచేసినవారలకు శ్రీశయ
వర్ణంతముబ్రహ్మలెంకవాసమగును. ఏమనుష్యుడుభక్తియుశ్శుద్ధిలచ్చిమి
సరోవరమందు స్నానముచేసియెంకవాసముచేసినను అదివీత్య దేవతలకు ము
క్తిప్రదము, ఓచంద్రుడా, పుణ్యపేత్రములన్నియు బహుతీర్థములును
పుణ్యమునుకొరినవయి యెల్లప్పుడునచ్చట వాసముచేయుచున్నది, ముల్లూ
కమందును దానికిసరియైనపేత్రములేదు, ఇతరపేత్రమందు చేసినపాపము
పుణ్యపేత్రమందునశించును. పుణ్యపేత్రమందు చేసినపాపము జారాక
నిమిషమందునశించును, వారాననియందుజేసినపాపము కుంభకోణమందు నే
రించును. కుంభకోణమందు అధికత్వనమయినవాసముచేయువాని శ్రుత్య
వినియోగించెప్పుటకుచతుర్ముకుతదధిబ్రహ్మచేతకూకశక్తిముకాదు మహా

దేవుడునుగిరిజాపతియునైనకుంభేశ్వరుండచ్చటవుంటున్నాడు, మహానభా
వుండనచంద్రుడనీవచ్చటికింబొమ్మునీయిష్టసిద్ధికాగలదు, అనివరమిచ్చె
నుమాతుండిట్లనియె. ఇట్లు దేవదేవుండైనశ్రీమహావిష్ణువుచంద్రునికి వరము
నిచ్చియచ్చటనేయంతర్ధానమునొందెను, ధర్మాత్మ డైనచంద్రుడును అ
చ్చటికిబోయిలక్ష్మీనతోవరమందరిపన్ననము జేసినురేశ్వరియైనమహాలక్ష్మిని
చక్కగాపూజించితనచేతగోరబడినదియుశుభకరమయినదియునైన ఇష్టసి
ద్ధినిపొందెను, ఇదిగాక దేవగురువైనబృహస్పతియునచ్చటనేయుత్కృష్టవాణి
నమంగళముగలదియు మిక్కిలిసౌందర్యముగలదియు తామరవేకులవంటి
కన్నులుగలదియు, చంద్రునిచేతనవహరింపబడినదియు, భార్యయినఇనతా
రనున్నుపరమేశ్వరునివల్లమృతసంజీవనివిద్యయునుపొందెనుసూర్యపుత్రుడైన
శనీశ్వరుడు, రాహువు, కేతువు, కుజుడుమొదలైనవారందరు ఇచ్చటబహు
కాలముతపస్సు జేసిగ్రహములయెన్నికకువచ్చిరి, హరిశ్చంద్రుడు, నలుడుపు
రుకుత్సుడు, పురూరవుడు, నగరుడు, కార్తవీర్యుడు, ఈలచక్రవర్తులన్ను
యిచ్చటనేయీశ్వరునిగురించిమించివ్రతముగలకరైతిపస్సుజేసి అతనికృ
పజేతలెంకమందలభ్యాతీనిన్నిసర్వమునున్న ధర్మశ్శిల్పమున్ననుహాధ
నమునున్ను పొందిరి, యీషేత్రమిందలి నమ సదేవతలును, నమ స్తతీర్థము
లునువుంటున్నదనుటకునిదర్శనము గాఢపుటకిని కుంభేశ్వర, సూర్యేశ్వర,
నాగేశ్వర, కాళహస్తిశ్వర, దాణపురీశ్వర, విశ్వేశ్వర, అభిముక్తేశ్వర, గౌరీ
శ్వరీనామమాలకశ్రీనిధిడవిన యెనిమిదిఈశ్వరదేవాలయమునుశాగ్గపా
ణిచక్రపాణి, రామస్వామిశతనారాయణగోబాల, వరాహ, నామములచేత్ర
సిద్ధిపడవిన ఆరువిష్ణుదేవాలయములున్నుమరియుకావేరియు, లక్ష్మీపరస్ప
నుబోత్తామరకొలను మహామధుకొలనును పుష్పిముగావున్నవి, సింహరా
శియిందలి బృహస్పతియుండగా మాఘమాసమందలి శుఖానక్షత్రమునా
డుగంగమహామధుకొలను లెంబవిర్యవింతుటజేతనస్పృకు ఆషేత్రమిందలి
గలసర్వదేవతలకును బ్రహ్మాత్మ పముజరిగించబడినదియు ఆకొలను లెం
బీధామిచ్చి అవభృథహస్తానమునెయిట జేతనాదినమునందలి నాకొలను లెంబ
లక్ష్మీసరస్సు లెంబకావేరి లెంబన్నానము జేసిదానాదలిజేయవారలకు
యిహమందలి సకలబోగానుభవమును, పరమందలి బాహ్యత, బహ్యలెంక దా
శమునుకలుగును, ఇధినిశ్చయము, పున్యకరంబును సర్వపాపహంబును,
శ్రేష్ఠమునయినయీయూ బాఘానమునవిన్న వారలకును, చదివినవారలకు

శ్లో॥ సప్తప్రాకారమధ్యవరసిజముఃకళాద్భాసమానేవిమానే
కావేరీమధ్యదేశేమృదుతఫణరాజ్యోగపర్యంకభాగే
నిద్రామృదాధిరామంకటినికటశిరః పార్శ్వవిస్యస్తూస్తం
వద్భాధాత్రీకరాభ్యాంపరిచితచరణంరంగనాథంభజామి
అనుశ్లోకమునందుదహరింపబడినరీతిగా నేదరిశనమగును

శ్లో॥ కావేరీపరజాత్యం వైకుంఠంరంగమందిరం

వరవాసుదేవోరంగేశంప్రత్యక్షంపరమంపదమ్॥

ఇదంహిరంగంత్యజితామిహజ్ఞంపునర్మహజ్ఞంయనిచాజ్ఞమేతి

పాశోరధాంజ్ఞంశయనేభుజాజ్ఞం యానేవిహజ్ఞంచరణమ్ముగాజ్ఞమ్.

అనియిట్లుపఠించిభావించుచూజనులుస్వామిదర్శనము జేయుచుందురు॥

౧ ప్రథమప్రాకారమధ్యమందేరజానుబాహువుగాపశ్చిమశిరస్సు

గా శేషశాయిగా సాలంకారముగా శ్రీరంగనాయకులవారు కించదున్న శ

మైన చతుఃకలశాంకృతశిఖరమైనవిమానములో లంకాభిముఖముగా త

యనించియుండిరి, యుత్పల్లవులువిభిషణగరుదులు, సన్నిధిలోనుండిరి.

౨ ద్వితీయప్రాకారమునకుప్రదక్షిణప్రాకారమని యొకపేరుగల

దు, అందులోశ్రీవిష్వక్సేనులువేంచేసియున్నారు, యీప్రాకారములోతూ

ర్పుశ్రేణియంది త్రడిపద్మమున్నచోటనిలువబడి రంగనాథవిమానమున్న ద

ర్శించునప్పుడువరవాసుదేవులతర్కనమగును, ముఖ్యముగాదర్శించవలెను

ఇండుగానేయుత్తరమందువెనవిలోశ్రీ విజయవారిశీతలోపచారములకైతి

ధకముతోడితెచ్చునుయ్యియున్నది, దీనినిజరిపి ప్రదక్షిణముగానేపోవలెను

యీమాతికి నాలుగుబారలమేరయీశాన్యముగాపోయి యిత్తడిచక్రము

న్నచోటనిలువంబడిచూచినచోనాలుగుకలశములుగలశ్రీరంగనాయకమం

దిరశిఖరముకనంబడునుగనుకదర్శనముచేయవలెను.

శ్లో॥ విమానంప్రణవాకారంవైకుంఠరంగమందిరం

వరవాసుదేవోరంగేశంప్రత్యక్షంపరమంపదమ్.

ఇటులపఠించి మొక్కేదరు.

౩ తృతీయప్రాకారములోవిజయరంగచాక్రనాథాదులప్రదక్షిణ

ము, దీనినేమధ్యమతస్థులువరాహప్రదక్షిణమందురు.

౪ చతుఃకప్రాకారమునగరుడమంటపమున్నది, స్వామికెదురుగా

చేతులుజోడించినట్లుగరుత్మంతునిగారతోతయానుచేసి నాగాభరణమును

చిరలగుపూరించి పడిపించి గావున వారినినేవించవలయును, యందులో
కొటారికి దక్షిణముచేయవలెను, ఇ దులోనేచంద్రపుష్కరిణియు, విష్ణు
పాదములుగలపాన్నచెట్లునుగలవు, నిచ్చటహిరణ్యకాశ్యముచేయుదురు

౫ పంచమప్రాకారములొశ్రీరంగనాయకియను నమ్మవారిమంది
రము, ఆర్వరాదులసన్నిధియు వేయుకాళ్యమంట ముమహాబలిపీఠముబిల్వ
పుష్కముదల గముగాశీరామానుజులవారిసమాధిస్థలముఅచ్చటనేపీఠ్యలో
కాచార్యులవారిపతిమయుగలవు, యియైనదవప్రాకారము నేలయిదుగుంట
లమూడువాకిలియందురు, అందులోనేయమ్మ హరికృష్ణదుతనయైదువే
ళ్ళతోగుంటలుతీసివచ్చాకారపుళిలయున్నది, ఆళిలకు పైర సన్నిహితపా
ర్వమందులమ్మవారుదక్షిణముఖముగానిలువంటి అట్టికెదురుగా ద
క్షిణముఖముగానున్న (మోక్ష) పరమపదద్వారమందు వేంచేసివున్న శ్రీరం
గనాయకులవారినిముక్కటియే కాదశినాడుతోంగిచూతురట, ముక్కటి
యే కాదశి మొదలుపదిదినింబులప్పురమపదద్వారముతెరచియుంచుచుతక్కి
నకాలములో మూసివుంతురు, ముక్కటియే కాదశియనగావ్రతసంవత్సర.

౬ యారవప్రాకారము ఉత్తరవీధిమనవాళమహామునివ్రదక్షిణ
మందురు,

౭ ఏడవప్రాకారము చిత్రవీధియందురు, దీనిప్రదక్షిణమును భూ
ప్రదక్షిణమందురు.

౮ నూతనకల్పితమైనది దీనిలోశూద్రాదులుందురు.

వీనిలోనయిదుప్రాకారములు శ్రీరంగనాయకసంబంధముకలదుఅర
వప్రాకారములోద్రావికులు, ఏడవప్రాకారములోదేవాగ్రు కాదిశ్రీవైష్ణవు
లు, యేనిమిదవప్రాకారములో శూద్రగృహములుఅంగళ్లగలవు, శ్రీరంగమ
హాక్షతమువినుతపాత్రమైయున్నది.

ప్రతిదినపూజకాలములు.

౯ ఉదయాదియేడుఘంటలలోపల విశ్వరూ దర్శనమగును, అన
గాశ్రీరంగనాయకులవారురాత్రిశయించితేయవలకొక వైణుకుడు వీణవా
యింపుచుండునుతరువాతవరునబడియర్చకులుసోత్సవముగాకా వేరితీర్థము
దేద్దియుంచుగడితలుపులుకొంచెముతెరిచిలోపలికేగిస్వామివారికి దర్శన
దర్శనముదంతభావనముముఖవ్రతారాధనము, దీపారాధనము, నవనీతభాగ
ముచెల్లించినన్నిధిమంటవములోకట్టియుంచినతెఱలో వెనుకతెరిగియున్న

గోవుయొక్క పుష్కలభాగము స్వామివారికి కనబడునట్లు సంఘటించియుంచిత
త్కాలమంతారతియిచ్చును, గుడితలుపులు తెఱచియుండగా భక్తులు ప
ట్టులు దీర్చి చేతులు జోడించుకుని నిలువబడి ముందుగా గోవునమునుజూ
చిపవిత్రులయి వెంటనే శ్రీరంగనాయకుల పాదార్చనము చేయుచుందురు.
దీనినే విశ్వరూపదర్శనమందురు.

౨ తొమ్మిది ఘంటలకు బాలభోగారాధనము పాలు, రొట్టె, వెన్న
పప్పుని వేదింతురు.

౩ పది ఘంటలకు పాంగలి, దోసెలు, అతిరసము మొదలగు నవిని వేదింతురు.

౪ పన్నెండు ఘంటలకు పెయ్యవారముందురు. ఇదే రాజభోగానంత
ముగియించి శేలకలియ్యమన్నము, కూరలు, పప్పు, పులుసు, క్షీరాన్న ముప్పిండి
పంటలతో నుజురగింపు చేయుదు శ్రీ అమృతవారి సన్నిధిలో చుకూడాని వేదింతురు
గి ఆరు ఘంటలకు క్షీరాన్న మారగింపు చేయుదురు.

౫ పది ఘంటల రాత్రికి శలశంబాయని పట్టి పసాద మారగి వైచే
యుదురు.

౬ పదకొండు ఘంటల రాత్రికి ఆరణియనగా పాంగలి మొక్కతోట
కూర అమృతవారి సన్నిధిలో నారగింపు చేయుదురు.

౭ పదకొండు ఘంటల రాత్రి పైన శయనావసరము లా పాల్కారగింపు
చేయుదురు.

శ్రీరంగనాయకుల వారికి పాలు ౧ కి రు ౧౦౦౦౦౦౦ ఖాతప వేల
రూపాయలు నగదు వచ్చుచుండును. దీని సంత సుఖిర్వు చేయుచుందురు.

నిత్యము శ్రీ స్వామివారికి కస్తూరితోనే తిలకముంచుచుందురు
భక్తులు చేయించు చుండు భోగములనే ముగా చెల్లించబడుచుండును
ఇచ్చటి పంకల్యము.

పాండ్యదేశే శ్రీరంగక్షేత్రభాస్కరక్షేత్రే రంగనాయకీ సమేత శ్రీరం
గనాయక సన్నిధౌ అఖిలాండేశ్వరీ సమేత శ్రీజంబుకేశ్వర స్వామి సన్నిధౌ కా
వేరి స్నానము పాంకరిష్యే యని చెప్పదురు.

౧ కా॥ శ్రీవైకుంఠ మురంగమందిరముగా శ్రీభూపతి స్థూల్యని
త్కాలవేరితలమందు శేష ఫణి భాగంబూని తాయోగని
ద్రావిభ్రాజితుడయిన విద్యపురుషురజీవనేత్రుమహా
త్మే వాప్రీతుమహానుభావుగౌతుగా శ్రీరంగనాథు విభుగా॥

శ్లో॥ నమస్తైస్తుమహామాయే శ్రీవీరేశ్వరపూజితే ।

శంఖచక్రగదాహస్తేమహాలక్ష్మీనమోస్తుతే॥

సర్వజ్ఞసర్వవరదేసర్వదుష్టభయంకరి ।

సర్వదుఃఖహరేదేవిమహాలక్ష్మీనమోస్తుతే॥

శ్రీరంగమహాక్షేత్రము

సంపూర్ణము.

శ్రీరంగమునకు పాగాజ్ఞయగా రెండుమైళ్ల దూరములొనన్న శ్రీ
జంబుకేశ్వరములా వేంచేసియున్న శ్రీజంబుకేశ్వరస్వామివారికి భార్యయైన
శ్రీమదఖిలాండేశ్వరియను నమ్మవారినిముందుగా నేవించుకొనితర్వాత శ్రీ
స్వామివారిని నేవించుట ఆచారమయియున్నది, యీజంబుకేశ్వరుడుపంచ
భూతలింగములలా ఆల్లింగమందును, దానికినిదర్శనముగాగర్భాలయము
లొనవెంతవేసవిల్లానైననువీరురుచుండును, నాలుగుగోపురములుప్రాకార
ములున్నవి, వెలిప్రాకారములా వేయికాల్లమంటపమున్నది, పాల్గుణశుభ
మొదలుచైత్రశుభదహాదిదువరకును బ్రహ్మాత్మవమనియుచుండలాత్మవమ
నియుధ్వజాకోహాత్మవమనియుపేర్లుగలమహాత్మవముజరుగుచుండును.

దీక్షాలక, పంచపాండవ, పంచకన్యాదిశిలావిగ్రహములు ప్రాకార
సహస్రవేదికామందిరములయందుపూజలనొందుచున్నవి.

౧ అగస్త్యతీర్థము

౨ కాశీతీర్థము

౩ బ్రహ్మతీర్థము

౪ జంబుతీర్థము

౫ సీమతీర్థము

౬ రామతీర్థము

౭ సూర్యపుష్కరిణి

౮ చంద్రపుష్కరిణి

౯ విష్ణుతీర్థము

అనువినిచ్చటలొమ్మిదితీర్థములున్నవి ఇం
దులా పూర్వమందుపార్వతిదేవి తపస్సుచేయు
చుండగాశ్రీస్కృతాలములాసీరులేకపోయెనట, ఆ
ప్పుడుకావేరినైకతమందుచెలమత్రవ్వి ఆజలము
తోస్వామికభిషేకించిరట, ఆదేసీమతీర్థమనియి
ప్పుడుప్రసిద్ధముగా వ్యవహరింపబడుచున్నది, అది
గుడిలొలింగమునుచుట్టునునిత్యమును బహుగా
జలమారుచుండును.

ఈక్షేత్రమునగురించినకథ.

కైలాసవర్వతమునందుశివుడు తాండవమునేయుచుండగాపార్వతి
దేవినిండుసభలొనవ్వెనట, దానికిశివుడుకోపించియీనవైన త్తపరాధము

పోవుటకు బూలోకములొదండకారణ్యమునందు తపస్సు చేయుచునిపార్వతి
కికావంబిచ్చెనట. పార్వతియు దండకారణ్యములొనున్న యియ్యభయకా
వేరిమధ్యద్వీపమునందుగల జంబూవనమందు మహాగ్రతపస్సు చేయుచుని
త్యాగధననిమిత్తమొకసేకతాలింగమొనరించుకొనిపూజింపుచుండగాను
రికొంతకాలమునకుభయకావేరులుగలసివచ్చినంత ప్రవాహముకాగా స్వ
ప్రతిష్ఠితసేకతాలింగమునకుభంగమువచ్చునన్నభీతిచేతలింగమును కాగలిం
చుకొనిబోరిగిలగావంగి పార్వతిధ్యానింపుచుండెనట, అంతలోశివుడుపార్వ
తిభక్తికిమెచ్చిరిసేకతాలింగమునందే తపస్సుడయ్యెనట, యిటీవలకలియ
గములోచోడేశాధీశ్వరుడు జంబూవనమందున్న యీశివునకుజంబుకేశ్వ
రుడనియుపార్వతికి అఖిలాండేశ్వరియనియుపేలుకొప్పైపునప్రతిష్ఠగావి
చివారిద్దరికిని గోపురప్రకారమంటటమందిరాదులుకట్టించి భాగరాగము
లకు తగిన దేశముసమర్పించెనట, చిరకాలవియోగజనితవరన్వరప్రీతివిశే
షముచేసిజంబుకేశ్వరుడనెమిశివుడియ్యఖిలాండేశ్వరియను నమ్మవారియం
దుయావద్యాజమాన్యమునిలిపిపంచప్రకారపరివేష్టితమైన యీ దేవళమం
దుప్రతిష్ఠితమగుగిరి హావనియమముగలిగిలనగా శివవేషము పార్వతి
పార్వతివేషముశివుడుధరించి విహరింతురు, గనుకతాదృశవేషములుపార్వ
తీవరమేశ్వరులకు తాగుమారుగావేయించిమహాలేనముజరిగింపుచుండు
రుజయేనుగునిత్యముతుండముతోజలముతెచ్చియీశివున కభిషేకింపుచు
న్నందునశివుడనుగ్రహించి దానికిచ్చటనేముక్తినిచ్చెనుగనుక యీక్షేత్ర
మునుగజారణ్యమందురు.

మునుపొకనితపస్సు చేయుచుండగానరిచేతిలోనొకసేరేడుపండువ
డెనట, దానినితడుభగవద్విత్తముచేసి తానుభక్తింపుచుండెనట, నిత్యముని
ట్లుజరుగుచుండగాతానొకనాటిఫలములుశివునికర్పింపగాశివుడుప్రత్యక్షము
గాభక్తించిగింజనుమియంగవియమ్మునియాగింజనుక్రిందపడకుండబట్టుకొని
శివప్రసాదమనిభక్తింప నుద్యుక్తుడగుచుండగా వలదని శివుడువారించెన
ట, వానించి ననుమానకమునదానినిమింగెనట. శివునకుదానివలననిగ్రహ
నుగ్రహములురెండునుగలిగినాఅజ్ఞనుల్లంఘించితివిగావుననేరేడుచెట్టు సీక
డుపులొట్టుట, గాబట్టిరూమువరకును దానిభారమునుసేపుమోయుచుని
యు తర్వాతతత్తాదాత్యమునొంది అనగానేరేడుచెట్టువెనీవయినాలోక
మునొందునునియునానతిచ్చెనట, అందువలనసేపులము జంబూవనమయ్యె

సనియజంబూవనమందుముసికి పత్మశ్రీ మైముసిని జంబూవృక్షముగానుం
తునట్లుకాశించుటంబట్టిశివునకు జంబుకేశ్వరనామమువచ్చేననియు స్థలపు
రాగమందున్నదని తత్పురాణజ్ఞులుచెప్పిరి, యీస్వామివారికి వాలెనాడు
౧౨౦౦౦.౦,వ న్నెండువేలరూపాయలురాబడిలిగియుండుటవలన అనుకూ
లముగాభాగరాగముజరుగుచున్నవి, యీయథలాండేశ్వరీజీవికిశ్రీశంకరా
చార్యులవాడుశ్రీచక్రములురెండురత్నకాటంబులుగా యథాశాస్త్రం
బుగాజేయించినమర్పించిరి, బహుమందరముగానున్నది.

అథలాండేశ్వరీ ధ్యానశ్లోకము.

౧ శ్రీచక్రద్వయమబ్జరాగమణిభిస్సృటంకాయాగ్దాతృనా
శ్రీకుచ్చంకరదేశికేంద్రమణిభిర్నిర్మాపయిత్యాస్మి తమ్
యత్కణాద్వితయేచకాస్త్రజగతాంపిజ్ఞపుమభ్యాగతౌ
లింజాశుష్పవతోశ్చరిత్రవిసతాంనందేశ్వరీశ్వరీశమ్॥

జంబుకేశ్వర ధ్యానము.

౨ దృష్ట్యావతానమాత్మచస్త్రితముఖభూత్వాదశస్తానతీ
తద్దాహాపకమాధినిగిరిసుతాతస్తామహేలాగ్రంతరి
కావేర్యంతరక్లప్తమాపకృతంయల్లింగమారాధ్యసా
పూతాభూదతయేవయోజలమయస్తంబంబుకేశంభజే॥

శ్లో॥ జేవజగన్నాథజేతేంద్రవందితవితతచారిత్రసంతతపదిత్రీ
హాలాహతాహారయహేరాజకేయూరబాలేందుభూషసద్భక్తహావ
సర్వలోకాతీతసద్గుణసంఘాతపార్యతీహృదయేశభవవినాశీ
రజితాచలస్థానగజచర్యసరిధానసురవయిరివిధ్వస్తతూలమాస్త్ర
లోకనాయకసద్భక్తలోకవరద॥

మరుచిరాకారమునిజనస్తువిహార॥

భక్తజనమందిరాంగణపారిజాత॥

నిన్ను నెవ్వఁడునుతినేయనేర్చునభవా॥

ఇచ్చటిసంకల్పము శ్రీరంగములోవలెనే చెప్పదురు

కొందరు కొంచెముభేదముగా చెప్పదురు

శ్రీజంబుకేశ్వర మహాక్షేత్రము

సంపూర్ణము.

ఈతైత్త్రంబునందు రామతీర్థము చక్రతీర్థముమొదలగు తీర్థములలో స్నానము చేసిని స్తరంగఘోషమై 3 మైళ్ళదూరమందున్న రత్నాగిరమందు సంకల్పపూర్వకముగా ధనుఃపూజాదికము జరిగించి స్నానచానాడులు చేసుకొని హిరణ్యశ్రాద్ధము తర్పణము మొదలగు నవిగాంచి అచ్చటనే మాధ్యహ్నికకృత్యములు దీర్చుకొని రాత్రికి బంతువచ్చెదరు. కొందరు వెంటనే వచ్చి దేవళంబులో వేంచేసియున్న శ్రీ జగన్నాథస్వామిని లక్ష్మీని దర్శనముగాంచి యున్నాభిషేకములందు బ్రహ్మగల శ్రీరామమూర్తిని హనుమా లక్ష్మీని సహితశ్రీరామోత్సవవిగ్రహంబులును బూజించుకొని తీర్థప్రసాదములను స్వీకరించి బసకువత్తురు. యిచ్చట వుత్సవములు భోగభాగాదులను కూలముగా జరుగుచున్నవి, యీ దర్శనముననుసరపాపాణంబులు, యెఱిగిమంటపంబు యీమాధుస్థలములలో పలనారామదేవలయముగా గల ప్రదేశమును పులారణ్యమందురు. యిచ్చటి సంకల్పములో ఫుల్లారణ్యమందురు.

నవపాపాణంబుల వివరము.

సముద్రతీరమందలి మంటపము నేరి చక్రతీర్థస్నానపూర్వకంబుగా సంకల్పంబు జెప్పి సేతువునొద్దవలెనే ధనుఃపూజ చేసి ప్రార్థించి సాధారణపు చ్చగువువలెని స్తరంగమై క్రమవిమ్మమై నవముద్రములో స్నానము చేసుకొని నవముద్రములో మూరెడు నీరున్నచోట శ్రీరాములవారు సేతుబంధసారంభమందినుకతోస్థాపించి పూజించిన నవగ్రహసంజ్ఞగల నవపాపాణములను పూజించి గోళుమాదినవధాన్యములు గ్రహవీడాద్యవధాన పరిహారాధా మై నవగ్రహవీతిగా యథాశక్తి దక్షిణలతో చానములు చేసి ప్రదక్షిణపూర్వకంబుగా నమస్కరించి తరువాత హిరణ్యశ్రాద్ధాదికములు జరిగించి యిచ్చట నేయున్న గణపతిహనుమంతులను దర్శించి యిచ్చటికి సమీపమందున్న జగన్నాథస్వామిని లక్ష్మీని గృహనుమత్పహితలయిన శ్రీరాములవారిని సేవించుట విధియైయున్నది, ఇట్టివిలకొంతకాలంబు క్రిందట నొకచోట ద్రవుచుండగా బంచలోహమయమైన శ్రీసీతావిగ్రహము దొరికినందున దానిని జగన్నాథాలయములో శ్రీరాములవారి సార్వభౌమంబుల బ్రతిష్ఠించి, తిలకేశ్వరుడని యొక శివలింగమునొక గుడిలో నున్నది, అదియు సేవించుదురు, పై నివాసిన నవగ్రహములను సేవించిన వానికి సర్వగ్రహవీడాపమృత్యుపరిహారమగును.

దర్శనయనము - సంపూర్ణము.

తిరిగిమధురక్షచేరవలయును, యిచ్చటనుంచిరైలుమోడుగాతామ్ర
కణిః తీరమందున్న తిరణి వెల్లి (తిరునల్వేలిలో) పవేసించి పాగ్వాహినిగా
నున్న తాంమ్రకణిః మహానదిలో స్నానముజేసి హిరణ్యశార్ధము మొదల
గునవిజరిగించుదురు. నదిలోమంటపములుచెట్టలు ౧౦ గలవు.

పూర్వకాలమందు దూరదేశభక్తుడుతనతల్లిదండ్రులయస్థికులా
శిగంగలో వైచుటకు గాబయిలుదేరి దేశాశక్తతయద్రవ్యాశక్తతయు గలిగి
పోజాలక చాతాకించబడిత్యానించుచుండగా గంగప్రసన్నురాలైవోభక్తువా
నీవీతాంమ్రమణిః నదితీరమందేనిల్వము, నేనువచ్చి నీవు తెచ్చినయశ్శిలను
స్వీకరింతుననిస్వప్నమందుచెప్పగా వాడట్లనేనిల్చి నిరీక్షింపుచుండగా గంగ
తామ్రకణిః లోమలితముగవచ్చి ఈభక్తుడున్నచోట ప్రవాహమధ్యమునుం
డికొనిముదికాలంకృతమైనతనచేతితో వాడు తెచ్చినయశ్శిలను స్వకీయ
ముగా స్వీకరించి నేటినుండి మనవర్ధిలనీతాంమ్రమణిః లోవయితురోవా
రివీర్యదేవతలును వారును శాశ్వతపదవి నొందుదురొ యునేనిలదునని హితు
రాలనై యుందుననియు గంగయానతిచ్చెనట, కావున నేటివరకు సదాచార
మైయున్నదనియు యిటులగ్ధపురాణములోనున్నదనియు నిచ్చటి పెద్దలనిరి.

శ్రీ గంగామాహాత్మ్యమ్.

- ౧ గంగామాహాత్మ్యమాఖ్యాస్యే నేవ్యానాభుక్తిముక్తిదా
యేషాం మధ్యేయాతి గంగా శేదేశాపావినావరామ్ ||
- ౨ గతిగంగాతుభూతానాం గతిమన్యేషతాంసదా
గంగాతదయతేవోభావంకౌనిత్యంహి నేవీతా ||
- ౩ చాండ్రాయణసహస్రాచ్చగంగాంభంపానముత్తమం
గంగాంమూసంతుసంసేవ్యనర్వయజ్ఞఫలంభవేత్ ||
- ౪ ఎకలాభుహరీదేవిస్వగంగాలోకప్రతాయినీ
యావదశ్చిదగంగాయాం తావత్ప్రగేశసత్పతిః ||
- ౫ అగ్ధదయస్తుతాంసేవ్యదేవియగోచ్చంతిత్కూతాం
గంగాతీర్థసముద్భూతమృద్ధారీసాఘమాగ్నవత్ ||
- ౬ దర్శనాత్పిన్బినాత్పానాత్తిథాగంగేతికీర్తనాత్
పునాతీప్రణ్యపురుషాంచతశోధసహస్రశః ||
- ౭ త్యాదిమహిమాస్పదంబైయున్నది ||

తాంమ్రమణిః - సంపూర్ణము.

10990